

muusika

Nr 10
oktoober
2009
hind 35.-

A portrait of Marko Martin, a young man with shoulder-length brown hair, wearing a dark suit jacket over a light-colored shirt. He is looking directly at the camera with a neutral expression. His hands are clasped in front of him.

Marko Martin

Innsbrucker
Festwochen

Leonard Coheni
fenomen

Intervjuu
Sarah Changiga

otsakool

barokist rokini

Kontserdisari "Päikeseloojangu kontserdid" – Lauluväljaku klaassaal

17.10.09 - kell 18.00 / 14.11.09 - kell 16.00 / 12.12.09 - kell 15.00 / 16.01.10 - kell 15.00
20.02.10 - kell 17.00 / 20.03.10 - kell 18.00 / 17.04.10 - kell 19.00 / 15.05.10 - kell 20.00

Info: www.otsakool.edu.ee

Muusikal "Otsast alates" – Nukuteater

26.11.09 - kell 19.00 – ESIETENDUS

27.11.09 & 28.11.09 - kell 19.00 / 29.11.09 - kell 16.00 / 30.11.09 - kell 19.00

Info: www.otsakool.edu.ee või www.nukuteater.ee

R. Kangro lastemuusikal "Saabastega kass"

7.12.09 - kell 13.00 - Estonia kontserdisaal / 8.12.09 - kell 12.00 - Vanemuise kontserdimaja

9.12.09 - kell 11.00 - Pärnu kontserdimaja / 10.12.09 - kell 11.00 - Jõhvi kontserdimaja

Info: www.concert.ee

Otsa kooli KEVADKONTSERT - Vene Teater

29.03.10 - kell 18.00

Info: www.otsakool.edu.ee

Kontsert - Aktus - Estonia kontserdisaal

13.06.10 - kell 15.00

Info: www.otsakool.edu.ee

Intro 10/2009

2009. aasta on rikas heliloojate juubelite poolest. Tänavu on Henry Purcelli 350. sünniaastapäev, Haydni surmast möödub 200 aastat ning sama palju Mendelssohni sünnist. Eestile eriti tähenduslik on aga see, et oma 90. aasta juubelit tähistavad tänavu Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Georg Otsa nimeline Tallinna Muusikakool ja Tartu Heino Elleri nimeline Muusikakool. Küllap aastas 1919 oli mingi eriline sünergia, millest sündis meie muusikakõrgkool ning kaks kesket keskastme muusikakooli. Ning Eestiga on seotud veel üks juubel – Rahvusoper Estonia tähistab 1. oktoobril, rahvusvahelisel muusikapäeval galakontserdiga Miliza Korjuse 100. sünniaastapäeva.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kai Tamm** kai.tamm@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Ande Kaalep** ande.kaalep@gmail.com
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Tallinna Raamatutrükikojas**
Laki 26, 12915 Tallinn
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 617 7717, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **21** krooni number
Aastatellimus **295** krooni
Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 215 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Marko Martin
FOTO REGINA KARI

KAVA

SOOLO

2 Tiiu Tosso. Risk on muusikas olemise võlu.
Intervjuu Marko Martiniga

BAGATELLID

6 Nele-Eva Steinfeld, Priit Kuusk. Uudiseid maailmast

EKSPRESSIOON

9 Tamara Unanova. "Klaverid on elusolevused, igäühel on oma hää ja iseloom". Intervjuu Nikolai Demidenkoga II

STUDIUM

11 Malle Maltis. Innovaatilised improvisatsioonid.
Laste loomingupäev – loomingulise tegevuse innustaja
12 Urmo Kohv. Purpurkuninga õukonnas.
Progressiivse rockmuusika sünnist ja arengust II

MODULATSIOON

15 Ia Rimmel. Innsbrucker Festwochen – vana-muusika kvaliteedimärk Euroopas

EKSPRESSIOON

18 Ia Rimmel. Eesti on suurepärase maa, kuhu mul on rõõm tagasi tulla. Intervjuu Sarah Changiga

RUBATO

20 Kaia Sisask. Raskekaaluline luule kergemuusika kuues: Leonard Coheni fenomen

STUDIUM

23 Alo Põldmäe. Kolmsada aastat klaveriehitust maailmas, kakssada kolmkümmend Eestis

IMPRESSIOONID

25 Ivalo Randalu. XXIII – jälle märgiline. Tallinna rahvusvahelisest orelifestivalist
28 Virve Normet. Birgitta festival 2009
31 Nele-Eva Steinfeld. V Tallinna kammermuusika festival
32 Margus Kiis. Jälle natuke akademistlikku rocki: Tartu muusikapäevad
34 Marje Ingel. Tarkus on headuse uuesti loomises. Tõnis Mägi teos "Tarkus" Albus
35 Nele-Eva Steinfeld. "Leigo järvemuusikast" ja mitte ainult

MELOMAAN

37 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

38 Valik oktoobrikuu muusikasündmuse

muusika

Viuldajast abikaasa Sigridiga.
FOTO REGINA KARI

SOOLO

Risk on muusikas olemise võlu

Intervjuu Marko Martiniga

TIIU TOSSO
muusikateadlane

Marko Martin on sündinud 20. augustil 1975. aastal Tallinnas, ta on pianist ja pedagoog. Ta lõpetas 1993. aastal Lembit Orgse juures Tallinna Muusika-keskkooli, jätkas 1993–1996 õpinguid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias Peep Lassmanni klassis ning 1996–2000 Londonis Guildhalli Muusika ja Draama Kõrgkoolis Joan Havilli juures, mille lõpetas magistrikraadiga. Ta on osalenud Eric Heidsiecki, Dominique Merlet', José Sequeira Costa, Leon Fleisheri, Dmitri Baškirovi ja Murray Perahia meistrklassis. Marko Martin on esinenud edukalt paljudel rahvusvahelistel pianistide konkurssidel, saanud auhindu rohkem kui kahekümnel korral. Auhindade hulgas on neljas koht Gina Bachaueri konkursil Salt Lake Citys 1998. aastal ning teine koht Calgarys Esther Honensi nimelisel konkursil 2000. aastal. 2002. aastast alates on Marko Martin EMTA õppejõud. Martin on andnud kontserte ja esinenud orkestritega nii Euroopas kui ka Põhja-Ameerikas. Tema ansamblipartneriteks on Sigrid Kuulmann, Kalev Kuljus, Madis Kari ja paljud teised eesti interpreetid ning ta on esinenud koos Irina Botškova, Andrej Bielowi, Maxim Rysanovi ja Geoff Nuttaliga. Samuti on ta teinud koostööd Daedalus-kvarteti ja Jacques Thibaud' trioga ning mänginud mitmete orkestritega, sealhulgas Calgary Philharmonic Orchestra, National Arts Centre Orchestra, ERSO ja Tallinna Kammerorkester. 1999. aastal tegi Marko Martin debüüdi ka Londoni Philharmonia Orchestraga ja 2002. aastal andis soloõhtu Wigmore Hallis. Marko Martinil on ilmunud kaks heliplaati Schuberti ja Liszti loominguga 1998. aastal plaadifirmale Abbas Records ja 2002. aastal Arktosele.

Kas sinu muusikutee on olnud õnnelik?

Minu muusikutee on olnud õnnelik, paljude juhuste kokkulangemise tulemus. Alustasin õpinguid kaheksa-aastaselt Lembit Orgse juures Nõmme Lastemuusikakoolis. Praegu tagantjärele mõeldes ei kujuta ma ette ideaalsemat algõpetust. Alates käe asetamisest klaverile kuni üldisemate arusaamadeni muusikas vormis just Orgse selle kindlalt seisva vundamendi, mille peale on olnud võimalik ehitada järgmisi muusikalisi korruseid. Mida aeg edasi, seda rohkem mõistan ma selle tohutut tähtsust; Pisa tornile ju palju peale ei ehita...

Järgnesid õpingud EMtAs professor Peep Lassmanni juures. Muljetavaldav oli tema rütmi ning ajaga ümberkäimise oskus; mastaapne mõtlemine, mis kuidagi iseenesest õpilastesse üle kandus. Tema juures hakkasin aduma ütlust: õpetada ei ole võimalik, küll aga õppida. Kuidagi selgelt koorus välja, et ausus, täpsus ja respekt esitatava vastu on muusikas kõige alus.

Guuldhalli Muusika ja Draama Kõrgkoolis, kus mu õpetajaks oli Joan Havill, toimus tehniliste vahendite kinnistamine, klaverimängu- oskuse kõige väiksemate detailideni lihvimine. Just teadlikkus mänguaparaadi pisimate osade funktsioneerimisest oli mulle kui pianistile äärmiselt vajalik. Palju tuge andis jõudmine arusaamisele, et eksimisprotsenti laval on võimalik viia miinimumini. Olen ehk ka seetõttu saanud edukalt osaleda suurtel rahvusvahelistel konkurssidel, näinud ja ka teinud koostööd erinevate interpreetidega, kuid kõige olulisem – olen saanud olla see, kes ma olen, ka muusikas.

Õpetaja Lembit Orgsega Nõmme Lastemuusikakooli lõpetamisel.

Kes olid sinu vanemad, kust sa pärit oled?

Kasvasin üles Tallinnas, käisin Mustamäel toleaegses 54. keskkoolis, klaverit hakkasin õppima Nõmme Lastemuusikakoolis. Vanemad tegelesid sportvõimlemisega ning Eesti mõistes tiptasemel, spordipisik on jäänud minussegi. Kuni viieteistkümnenda eluaastani tegelesin võrdel tasemel nii muusikaõpingute kui ka korvpalliga, valik ühe või teise kasuks tuli ajapuudusel paratamatult teha. Enda mäletamist mööda tahtsin küll korvpallurina jätkata, kuid ilmselt pärast vanemate läbirääkimisi Lembit Orgsega jäin muusika juurde. Ma pole seda hiljem hetkegi kahetsenud.

Miks läksid just klaverit õppima? Kas kodus oli klaver?

Vanaema juures oli pianino. Ta mängis seda vahel enda tarbeks. Olin väikese poisina mõtlikult kuulama jäänud ning kuue-seitsmeaastaselt sain ühelt perekonnatuttavalt mõned eratunnid. Siis kord Nõmme turult emaga koju jalutades läksime nagu pooljuhuslikult Nõmme Lastemuusikakoolist läbi ning pärast peatseid sisseastumiskatseid saigi minu muusikutee alguse. Peagi järgnes Tallinna Muusikakeskkool.

Millise koolina tundub sulle tagantjärele vaadates Muusika-keskkool – kas professionaalsete muusikute tootmise konveierina või vaba loomingulise mõtlemisega isiksuste taimelavana?

Eks iga keskkond sõltu eelkõige inimestest, kes sind ümbritsevad. Minul oli Muusikakeskkoolis esimest korda elus muusikuna äärmiselt produktiivne harjutamise ning eneseleidmise aeg. Vaikelt

hakkas idanema teadmine, et eduks on vaja väga suurel määral (endaga) tööd teha. Selletõttu pean seda kooli küll taimelavaks nendele, kes tahavad tööd teha.

Kuidas sai alguse tutvus viiuldaja Sigrid Kuulmanni, sinu abi-kaasaga? Mis on teie abielu alge ning mootor? Kuidas iseloomustad teda interpreedina?

Sigridiga tutvusime samaaegselt Londonis õppides. Kaldun arvamale, et abielu algaks ning ühtlasi mootoriks on isiksuse arenemis-

võime ning soov eelkõige enda kallal tööd teha. Endalt nõudes ja ennast täiustades on võimalik jõuda ka teise inimeseni.

Interpreedina on Sigrid särav, jõuline, ka intorigeeriv. Ta on, nagu iga tõsine kunstnik, pidevas otsingus. Proovide tegemine temaga võib seetõttu päris pingeline olla, kuid tulemus enamasti korvab kõik raskused.

Kas on maailmas kontserdilava, kus tingimata sooviksid esineda?

Saale on maailmas palju ja kuulsaid. Mul on olnud õnn mõnel neist solistina üles astuda – Barbican Hallis ja Wigmore Hallis Londonis, Musikhallen Hamburgis, Leipzigi Gewandhausis. Neist on ilusad mälestused. Arvan siiski, et minu jaoks on ühest konkreetses saalist palju olulisem õnnestunud kontakt publikuga ja seega võib õnnestunud kontsert toimuda kus iganes. Ja laval ei saa seista teist korda sama publiku ees – nagu ei saa astuda kaks korda samasse jökke. Risk on muusikas olemise võlu.

Mis on sinu jaoks muusikaline tervik?

Tervik on väikeste detailide jada, mis on omavahel tugevalt ning loogiliselt seotud. Tervik on üheks saamine selle tõega, mis tööpoolest toimib ja reaalsuseks saab. Mul on olnud kaks-kolm kontserti, kus võis kogeda sellist vaimse tugevuse astet. Muusika algab kahe noodi sidumisest omavahel. See on oluline alge teostamiseks esitatava muusika kestvat kulgemist, milleta tervikut ei sünni. Klaveril on ülioluline tegur nn ette kuulmine, võimalik on üksainus löök klahvile, mida tagasi võtta ei saa; võrreldes enamiku teiste pillidega puudub intonatsiooni reguleerimise ehk parandamise võimalus. Kuid iga instrumendi puhul on esmatähtis sügavalt läbitunnetatud (ning loomulikult professionaalselt teostatud!) puudutus, kõla – interpreedi tundlikkuse väljendus. Võibki siis öelda, et tervik muusikas algab kahest noodist.

Kuidas sa tõlgendad tekstitruudust?

Tekstitruudus tähendab jõudmist selle mõistmiseni, mida helilooja on tahtnud konkreetse teosega öelda. Arvan, et ausus ja respekt esitatava vastu on võti muusikas üldse. Kui mängijal puudub ettekujutus teose sisust, instinktiivne tunnetus helilooja maailmanägemusest ning loomeprotsessi põhjustanud teguritest, siis polekski ju selle esitusel mõtet. Erinevad ajastud põhjustavad erinevaid olukordi ning probleemistikke samuti heliloojale, kes need tunded helipilti valab. Interpreedi ülesanne on “sifreeritud kiri” lahti mõtestada, järgides loomulikult kõike kirjutandut; kuid veel olulisem on mõista põhjust kirjutandu taga. Oma isik-

Kontsert Kanadas Calgary Philharmonic Orchestraga.

Dirigendipuldis Kazuyoshi Akiyama.

FOTO MONIQUE DE ST. CROIX

likku mina ei tohi esiplaanile upitada, see paistab välja seda paremini, mida rohkem heliloojat on mõistetud. Ausaks tuleb jääda iseenda ees, iga autori ja muidugi kuulaja ees.

Tulenevalt eelnevast, millisel ajastul kirjutatud muusikat sa eelistad?

Selles mõttes mul eelistusi pole. Olen küll rohkem klassika mängija, minu nii-öelda soosikud on tõepoolest Brahms ja Liszt, kuid olen mänginud palju ka nüüdisaegset muusikat, eriti ansambelis. Eesti muusikast on minu repertuaaris Tobias, Eller, Tubin, Pärt, Tõnu Kõrvits. Sisukas muusika intrigeerib alati ja sunnib endast parimat andma.

Mida tähendab sulle pedagoogitöö, milline on sinu arvates ideaalne õpetaja-õpilase suhe?

Nii nagu interpret avastab heliloojat/heliteost iga kord aina uuesti, nii on ka iga õpilane kordumatu. Õpetaja ülesanne on õpilase arenguprotsessi suunata parimas võimalikus suunas ja mahus. Õpetaja peab suutma õpilases äratada iseseisva loova mõtlemise impulsid ning ideaalis seda edasi viima nii kaugele, et ta enda roll muutub järjest vähem oluliseks.

Pedagoogina tegutsemine tuleb interpreedile kindlasti kasuks, õpetab rohkem ennast analüüsima ning probleeme ületama. Samas suudab aktiivselt tegutsev interpret vahetust lähedusest mõista lavaloleku spetsiifikat ning seda ka õpilastele edasi anda. Seega on interpreedi ja pedagoogi tegemised omavahel küllalt seotud, tähtis on vaid leida õige tasakaal, et tulemus oleks nii enda kui

ka teiste jaoks maksimaalne. Muusiku elus ju ei eksisteeri valmis asju, määrav on protsess.

Valik Marko Martini viimaste aastate esinemisi

Esinemised orkestriga: 31. mail ja 1. juunil Estonia kontserdisaalis Rahmaninovi Rapsoodia Paganini teemale.

Põhjamaade Sümfooniaorkester, dirigent Anu Tali.

Soolokontserdid: 4. oktoobril 2008. aastal Rootsis Smedjebackenis, 5. oktoobril Kopperbergis, kavas Beethoven ja Liszt. 18. novembril 2008. aastal Mederi saalis, 5. aprillil 2009 Tõrva kirik-kammersaalis ja 7. juunil Türi kultuurimajas, kavas Liszti "Rännuaastad" I.

Kontserdid Sigrid Kuulmanniga: 14. juunil 2008 Kadrioru lossis, kavas Brahmsi kolm viiulisonaati, 5. juulil Tallinna raekojas, kavas Tartini-Kreisler, Puccini, Massenet, Bizet-Waxman, 17. aprillil 2009 Eesti Interpreetide Liidu gala-kontserdil Mustpeade Maja valges saalis, 6. juunil 2009 Kadrioru lossis, kavas Lutoslawski, Bartók, Prokofjev, 26. augustil Tallinna raekojas, solist Madis Kari (klarnet), kavas Skrjabin, Prokofjev, Saint-Saëns.

Kontserdid Kalev Kuljusega: 12. augustil 2008. aastal Jaapanis Naha Children's Medical Center's ja 14. augustil Tedako Hallis Okinawal. 29. novembril 2008. aastal Mederi saalis, 30. novembril Tartu Ülikooli aulas. 24. juulil 2009. aastal Birminghami konservatooriumis IDRS konverentsil, 8. augustil Kadrioru lossis.

NELE-EVA STEINFELD

pianist

Anna Netrebko ja Angela Gheorghiu loobuvad METi rollidest

Igal suuremal ooperimajal tuleb aeg-ajalt ette olukordi, kui ooperimaailma superstaarid taanduvad ühest või teisest rollist või väljakuulutatud etendusest. Viimastel kuudel on sellised juhtumid tabanud üksteise järel New Yorgi Metropolitan Operat. Uudis puudutab siinseidki ooperihuvilisi, kes plaanivad Tallinna kobarkinno METi etenduste ülekandeid vaatama minna.

Augusti keskel teatas sopran Angela Gheorghiu, et loobub isiklikel põhjustel kuuest Bizet' "Carmeni" etendusest ning kavatseb laulda neist vaid kahes. Richard Eyre'i lavastatud "Carmeni" esietendus pidi olema selle aasta 31. detsembril uusaastaõhtu galal. Gheorghiu loobus aga nendest kuuest etendusest, kus Don José rollis laulab tema tenorist abikaasa Roberto Alagna. See pole sugugi esimene arusaamatus temperamentse ooperilauljatest abielupaari ümber. Gheorghiu hakkab kuues etenduses asendama läti sopran Elina Garanča. Gheorghiu saab Carmen rollis taas näha loodetavasti 28. aprilli ja 1. mai etendustel aastal 2010, mil Don José'd laulab Jonas Kaufmann.

Ärajätmised on päevakorral ka teise superstaari Anna Netrebko puhul, kes taandas end hooajal 2010/2011 Violetta rollist Verdi "Traviatas". Tegemist on Willy Deckeri modernselt lahendatud lavastusega, kus Netrebkole on Alfredo rollis partneriks Rolando Villazón, kes on kenasti paranemas kevadisest häälepaelsüsti operatsioonist. Netrebko enda sõnul loobub ta rollist seepärast, et ei soovi võistelda omaenda lauldud Violetta rolliga, mis salvestati DVD-le Salzburgi festivalil 2005. aastal. Samuti püüab lauljatar vältida enda jaoks Violetta osa rutiinseks muutumist. Netrebkot hakkab Violettanähtuna asendama sopran Marina Poplavskaja.

Viiuldaja Janine Jansen teeb tihedat koostööd Paavo Järviga

Hollandi päritolu tippviiuldaja Janine Jansen, kes esines augusti lõpul koos Frankfurdi raadio sümfooniaorkestriga ka Eestis, teeb viimasel ajal tihedat koostööd Paavo Järviga. Selle aasta 29. septembril an-

dis plaadifirma Decca välja nimetatud koostööst sündinud vilja, milleks on Beethoveni ja Britteni viiulikontserdi salvestus. Salvestusel on kasutatud erinevaid orkestreid – Beethoveni viiulikontserdis mängib Deutsche Kammerphilharmonie Bremen ning Britteni kontserdis Londoni sümfooniaorkester. Mõlemat ettekannet juhatab Paavo Järvi.

Janine Janseni sõnul oli nende teoste salvestamine talle suur unistus juba pikki aastaid. Samuti oli Beethoveni viiulikontserdi esitus Pariisis Deutsche Kammerphilharmonie orkestriga Paavo Järvi juhatusel selle aasta märtsis Janine Janseni viiuldajakarjääri üks kõrghetki. Jansen peab Beethoveni kontserti kõige võimsamaks kontserdik viiulirepertuaaris, mille lahtimõtestamine pakub iga kord järjest suuremat põnevust. Kui Beethoveni kontsert on peaaegu iga rahvusvahelise tunnustuse saavutanud viiuldaja repertuaaris, siis Britteni viiulikontserti esitatakse mõnevõrra vähem. Ent Janine Jansen armastab sageli standardrepertuaari kõrval tulla lagedale värskeimate avastustega. Tallinnaski ei kõlanud tema esituses ei Brahmsi, Tšaikovski ega Mendelssohni, vaid hoopis Béla Bartóki Viiulikontsert nr 1, mis on pühendatud heililooja noorpõlvvarustusele, kaunile noorele viiuldajale Stefy Geyerile. Britteni viiulikontserti esitas Janine Jansen esmakordselt kümme aastat tagasi ning sellest ajast peale on tal teosega eriline suhe. Britteni kontsert on tehniliselt nii solistile kui ka orkestrile äärmiselt nõudlik ning teose heilikeel on väga ekspressiivne ja pingeline.

Saavutamaks kõrgetasemelist tulemust, on tarvis muusikutevahelist üksteisemõistmist. Janine Janseni sõnul on nimetatud orkestrite ja Paavo Järviga koostöös palju vahetut suhtlust ja paindlikkust, mistõttu inspireeritakse üksteist pidevalt uute ideedega. Vahetus, üksteise keskendunud kuulamine ja värske ideede genereerimine on Janseni jaoks muusika tegemise vältimatud komponendid.

Rooma Ooperi peadirigendiks saab Riccardo Muti

2010. aasta detsembrist saab Rooma Ooperi peadirigendiks väljapaistev muusik ja ku-

nagine La Scala ooperi peadirigent Riccardo Muti. Vastava kokkuleppeni jõudis Mutiga Rooma linnapea Gianni Alemanno. Peadirigendi ülesandeks on kahe uue ooperi lavaletoomine hooaja jooksul ning muidugi kontsertide andmine. Rooma Ooperi kunstilise juhi ja peadirigendi amet saavad lähiajal Muti põhiülesandeks, mille kõrvalt alustab ta 2010. aastal ühtlasi tööd Chicago sümfooniaorkestri muusikalise juhina.

Kuuekümmend kaheksa aastase Riccardo Muti sünnikoht on Napoli ning tegemist on dirigendiga, kes on juhatanud oma muusikuteel selliseid orkestreid nagu Berliini, Viini ja New Yorgi Filharmonikud. Milano La Scala ooperimaja muusikajuhi kohalt, mida Muti pidas peaaegu kakskümmend aastat, astus ta tagasi 2005. aasta kevadel, mil sattus vastuollu teatri juhtkonna ja muusikutega. Järgnenud nelja aasta jooksul on La Scala juhtkond üritanud teda edutult tagasi meelitada. Riccardo Muti sõlmitud leping Rooma Ooperiga on igatahes tekitanud juba kuuldusi Milano ja Rooma ooperiteatri tugevast konkureerimisest teineteisega tulevikus.

Opera di Roma avas oma ukseid 1880. aastal Teatro Costanzi nime all ning teatri ajalukku jäävad sellised esiettekanded nagu Mascagni "Talupoja au" ja Puccini "Tosca". Ooperimaja on läbinud aegade jooksul mitmeid muudatusi ning praegune saal, mida rekonstrueeriti viimati 1950. aastatel, mahutab 1600 külalastajat. Ooperi eelmine peadirigent oli Gianluigi Gelmetti, kes nägi Riccardo Mutis meelepärast mantlipärijat. Muti juhatusel tulevad järgmisel hooajal kavva kõigepealt Mozarti "Idomeneo" ja Verdi "Nabucco". Samuti plaanitakse ooperimaja juurde uue orkestri loomist ja hoone renoveerimist.

Ilmuvad uued DVD-d Richard Wagneri loominguga

Richard Wagneri loomingule pühendatud igasuvine Bayreuthi festival hakkab koostöös plaadifirmaga Opus Arte välja andma DVD-plaate Wagneri ooperitega. Opus Arte puhul on tegemist Inglise Kuningliku Ooperi plaadikompaniiga, millega Bayreuthi festivali juhtkond sõlmis hiljuti pikaajalise lepingu.

Paavo Järvi koos Janine Janseniga selle aasta augustikuus ERSO ees.

FOTO MARGUS ANSU / SCANPIX

Festivali üks juhtidest, Richard Wagneri lapselapselaps Katharina Wagner teatas, et mõlemaid osapooli rahuldav leping sõlmiti Opus Artega pärast pikaajalisi otsinguid ja läbirääkimisi mitme suure plaadifirmaga.

Opus Arte on innovatiivne plaadifirma, mis on välja andnud mitmeid DVD- ja *blu-ray*-salvestusi Kuningliku Ooperi etendustest. Samuti pakuvad nad oma teenust ligemale kuuekümmne riigi kinodele koos partnerfirmaga DigiScreen. Bayreuthi festivali esimeseks salvestuseks saab Christoph Marthaleri lavastatud “Tristan ja Isolde”, mida juhatas tänavu suvisel festivalil dirigent Peter Schneider. DVD peaks ilmuma selle aasta novembris, Tristani osas ameerika tenor Robert Dean Smith ning Isolde rollis rootsi dramaatiline sopran Irene Theorin. Järgmise salvestusena on plaanis tsükkel “Nibelungide sõrmus”, mida juhatas 2008. aasta festivalil Christian Thielemann.

Lahkus sopran Hildegard Behrens (1937–2009)

18. augustil suri Tokyos kontserdireisil viibides aneurüsmi tagajärjel ootamatult 72-aastane saksa dramaatiline sopran ja väljapaistev Wagneri loominguga esitaja Hildegard Behrens.

Behrensi edukas lavakarjäär kestis üle kolmekümne aasta. Tema läbimurdeks maailmakuulsuseni oli Salome roll Richard Straussi samanimelises ooperis, mida etendati 1977. aastal Salzburgi festivalil, kuhu lauljatar oli kutsunud legendaarne dirigent Herbert von Karajan, olles kuulnud tema meeldejäädavat esinemist Alban Bergi ooperis “Wozzeck”.

Hildegard Behrens tegi oma karjääri jooksul Metropolitan Operas 171 rolli ning esines aktiivselt nimetatud ooperimaja laval kuni aastani 1999. Tema populaarsuse tipp langes 1980. aastatesse, mil Behrens laulis

Brunhildet METis toona esmakordselt lavastatud Richard Wagneri “Nibelungide sõrmuses”. Behrensit peeti väljapaistvaimaks Brunhilde osatäitjaks pärast kuulsat rootsi dramaatilise soprani Birgit Nilssoni lavakarjääri lõppemist. Dramaatilise soprana olid tema tiprollideks samuti Isolde Wagneri ooperis “Tristan ja Isolde”, Senta Wagneri ooperis “Lendav Hollandlane”, Donna Anna Mozarti ooperis “Don Giovanni” ning nimiosad Puccini ooperis “Tosca” ja Richard Strauss'i ooperites “Elektra” ja “Salomé”.

Paavo Järvi on tunnustatud Beethoveni sümfooniade esitaja

Erakordselt intensiivselt osaleb praegu rahvusvahelises muusikaelus dirigent Paavo Järvi. Lisaks oma orkestritele Cincinnati SO-le ning Saksamaal Frankfurdi RSO-le ja Deutsche Kammerphilharmonie'le Bre-

menis (DKPh) esineb ta veel maailma teiste tipporkestrite ees külalisena, juhatab festivalidel, käib oma orkestritega tähelepannavatel kontserdireisidel.

Viimase aasta jooksul on ta esinenud Verbier' festivalil, eelmise Bonni Beethoveni-festivali avakontserdil (DKPh-ga, Beethoveni Üheksanda sümfoonia solistikas ka Annely Peebo), Frankfurdis, kus oli kavas ka Tubina Viies, Orchestre de Paris'ga (tema oma orkester aastast 2010), Clevelandi orkestriga (kavas ka Tüüri "Aditus"). Jõulude eel oli tal DKPh-ga Saksamaal Beethoveni Üheksanda neli ettekannet. Selle aasta algusse jäid Tüüri "Rada ja jäljed" Cincinnati (USA esiettkanne), Pärdi "Cantus" Orchestre de Paris'ga ja märtsis DKPh-ga USA reis New Yorgi Alice Tully Halli piduliku taasavamise sarjas Beethoveni sümfooniatega ning kuu lõpul Beethoveniga juba Pariisis. Mais juhatab Paavo Järvi kuulsat Philharmonia Orchestrat Londonis, mais oli tal Frankfurdi orkestriga tuur Austrias (sh "Viini pidunädalatel"), Ljubljanas ja Budapestis. Valeri Gergijevi kutsel dirigeeris Paavo "Valgetel öödel" Peterburi Maria Teatri orkestriga samuti nelja Beethoveni sümfooniati. FRSO-ga avas ta sakslastele endile nii olulise Rheingau festivali, kus tema Mahleri Üheksanda sümfoonia esitused juuni lõpul (ka 4. juulil TVs) leidsid vähemalt seitsmes saksa ajalehes suurt tunnustust. FRSO käis ka festivali lõpetamas 22. augustil (solist Janine Jansen). Zürichi Tonhalle-Orchesteriga tähistas Paavo Järvi Mendelssohni aastat ning augustis toimus FRSO turnee Amsterdams, Stresa festivalil Itaalias, Prahast ning Tallinnas ja Tartus.

Paavo Järvi tegevust iseloomustab sihikindlus, läbimõeldus, ettenägelikkus ja plaanipärasus – nii nagu ka tema interpreteeringuid. Plaanipärasus ja algatusvõime on viinud teda uudisteoste tellimiseni, kus paistab eriti silma koostöö Erkki-Sven Tüüriga. On ju mitu Tüüri teost sündinud Paavo Järvi algatusel – alates "Exodusest" 1999. aastal Birminghami sümfooniaorkestrile kuni juunis esiettekandele tulnud Seitsmenda sümfooniiani ("Pietas") Frankfurdis. FRSO on koos Paavo Järviiga tellinud Tüürilt nüüd juba neli teost. See sümfoonia oli 25.–27. septembril Paavo Järvi uue hooaja avakavades ka Cincinnati. Paavo Järvi kavades on sageli eesti heliteo-

seid, aga see ei sõltu alati ainult dirigendi tahtest. Võiks küsida, kas eesti muusika kõlaks rahvusvahelisel laval niigi sageli, kui seda ei dirigeeriks või esitaks kõik Järvid.

Üks oluline tahk Paavo Järvi tegemistes on Beethoveni sümfooniade plaadistused ja esitused Deutsche Kammerphilharmonie'ga. Leida Eesti dirigendina tunnustust Beethoveni esitajana Saksamaal ja sealtkaudu kaugemalgi on sakslastele endalegi üllatus, meile aga suur au ning dirigendile väga suur saavutus.

Selle suve tipuks oli Paavo Järville kahtlemata Beethoveni sümfooniati koguettkanne DKPh-ga Salzburgi suvefestivalil 25.–29. juulini. Kolm kava mängiti Mozarteumi suures saalis, neljas "Haus für Mozartis". Näib, et kuulajatele ja kriitikutelegi läks see viimane õhtu erilisel südamesse. Karl Harb kirjutab ajalehes Salzburger Nachrichten: "[...] Mis on muusikas põhiline? Muusika ei muutu tähenduslikuks mitte läbi kunstlikuvõitu "interpretatsiooni", vaid lihtsalt nooditeksti järgides. Paavo Järvi, Deutsche Kammerphilharmonie dirigent ei lase dirigeerides kunagi end juhtida välisel efektitsemisel, vaid jääb selgeks ja asjalikuks. Aga ta pingutab järelejätmatult neid "ohje", mis toovad esile eelkõige rütmielemente ja see ongi pulss, mis organismile elu annab.

Beethoven on oma teostesse sisse kirjutanud tugeva liikumissunni, tunglevuse. Kunagi varem pole saanud nii selgeks, kui otsustava tähtsusega on Beethovenile sünnikoop. Nii nagu Beethoven haagib ühe takti teisega, nii ühendab Paavo Järvi terviku osad üheks. Ta viib üksikud fraasid suure kaare alla, koondab nende energia. Nii saavad kõik jõuväljad markeeritud.

See võiks olla väline, vaid puhttehniline. Siis oleks siin küll loomupärast liikumissõudu, kuid vähe sisu. Nüüd aga loovad selle sisu suurepäraselt ette valmistatud ning sellepärast end vabalt tundvad muusikud läbi ülitäpse planeeringu, mis sisaldab kõiki muusika komponente – kõla, dramaturgiat, artikulatsiooni, fraseerimist, dünaamikat (millised *piano*'d ja *crescendo*'d!) heas tasakaalus ja üksteist kuulates. Selleks on tavaliselt ainult väike koosseis võimeline – kuid siin on see võimalik, sest puldis on tippmuusik.[...]”

Peaegu erandita juhatab Paavo Järvi praegu Beethovenit DKPh-ga (teisi orkest-

reid sel puhul isegi vältides!), neil on rahvusvahelises ulatuses välja kujunenud juba oma nišš ning oma ühine, asjatundjate arvates päris uudne Beethoveni-traditsioon. Uut tõestust sellele pole vaja kaugelt otsida: tõeliseks suursündmuseks oli Beethoveni sümfooniati koguettkanne ka Bonni Beethoveni-festivalil 9.–12. septembrini, mille kõiki nelja õhtut oli lisaks raadioülekandele ja -salvestusele võimalik Deutsche Welle vahendusel internetist *live* jälgida. Sümfooniati kõrval oli kavas ka Kolmik-kontsert ja Klaverikontsert nr 1. Viimast õhtut (Kaheksas ja Üheksas sümfoonia, siin taas üks soliste Annely Peebo) oli publiku väga suure huvi saatel võimalik nautida otse ekraanilt Bonni Marktplatzil. Kohe avatule järgnenud päeval saatis Paavo Järvi mulle arvustuse (mis lisaks Paavo Järvi Beethovenile valgustab nii Järvide kui ka Eesti kultuuri ja heliloojate tuntust laiemalt) ajakirja Die Zeit veebileheküljelt. Seal võib muuhulgas lugeda: "Sellel väikesel maal ühinevad vene hing, skandinaaviaalik teravus, euroopalikud väärtused ning kohalik omapära, mis oma leidlikkusega väldib igasugust kolkalikku mõtlemist." Publik tänas esinejaid igal õhtul ovatsiooni-dega püsti seistes. Loomulikult on Järvid koos Arvo Pärdi ja Erkki-Sven Tüüriga suurim magnet, mis maailma aina Eesti poole vaatama pöörab. Jääme põnevusega ootama, mis juhtub edasi: Beethovenist on DKPh salvestanud firmale RCA kaheksa sümfooniati, sügisel lisandub ka Üheksas.

Juulis teatas Saksa heliplaadiakadeemia, et preemia "Echo Klassik 2009" on kategoorias "Aasta kontserdisalvestus: 19. sajand, tšellomuusika" pälvinud tšellist Gautier Capuçon ja Paavo Järvi koos FRSO-ga Antonín Dvořáki ja Victor Herberti tšellokontsertide plaadi eest firmale Virgin Classics. Preemiade kätteandmine toimub 18. oktoobril Dresdeni Semperoperis. Paavo Järvi uusimateks plaatideks on "Mahler. 4 Movements" FRSOga (Virgin Classics) ning Šostakoviči Sümfoonia nr 10 ja Veljo Tormise Avamäng nr 2 Cincinnati SO-ga (Telarc).

Priit Kuusk
muusikakroonik

“Klaverid on elusolevused, igaühel on oma hääl ja iseloom”

Intervjuu Nikolai Demidenkoga

TAMARA UNANOVA
muusikaajakirjanik

(Algus ajakirjas Muusika nr 8-9)

Kõige õnnelikum aeg

Mulle tundub, et te armastate klavereid nii väga ja suhtute neisse nii hoolikalt, et te ei teeks mingil juhul neile viga. Kas see on legend või tõsilugu, et alustasite klaverimänguga kaheaastaselt?

Emma sõnul olevat ma alustanud isegi aasta ja kümne kuu vanuselt. Mu ema kahjuks enam elus ei ole, aga mu õed kinnitavad öeldut. Meil oli kodus vana, juba oma aja ära elanud pianiiino Schröder, millel mu õed mängisid. Muidugi tahtsin siis ka mina klaverit mängida. Kolmeaastaselt ulatusin juba klahvideni ja mängisin nii, nagu ise tahtsin. See oli kõige õnnelikum aeg mu elus, olin täiesti rahul sellega, mida tegin. Aga sellest ajast edasi on rahulolu üha vähenenud.

Klaverimäng oli mulle midagi väga loomulikku. Kordagi ei tekkinud küsimusi, iga noot, mida mängisin, oli täiesti omal kohal. Probleemid tekkisid siis, kui läksin kuueaastaselt õppima Gnessinite-nimelisse muusikakooli. Tuli välja, et noodid kirjutatakse üles ja et igale noodile vastab kindel heli.

Kas teie vanemad ei olnud muusikud?

Ei. Isa oli jurist, ema aga tegeles maailma kõige raskema töö, lastekasvatusega. Tal oli kolm last ja meist kõigist said muusikud. Minu vanem õde, kes praegu on pensionil, oli kontsertmeister, aga teine õde tegeleb nii-öelda misjonitööga: ta kogub, analüüsib ja süstematiseerib vene folkloori.

Te olete õppinud suurepärase õpetaja te juures.

Oo jaa. Gnessinite-nimelises muusikakoolis oli mul suurepärase klaveriõpetaja Anna Kantor, konservatooriumis Dmitri Baškirov. Mul vedas kaks korda elus, sellist asja juhtub harva. Tegelikult valisin endale teist korda ise õpetaja ja olen selle üle uhke.

Mäletan, kuidas tulin esimest korda konservatooriumi Baškirovi klassi, et talle ette mängida ja teada saada, kas tasub muusikaga edasi tegelda. Oli 1972. aasta, Baškirov oli sõjaväes aega teenimas ja oli tulnud sealt puhkusele. Ta oli siis 25-aastane, sõjaväevormis, tuli klassi oma pedagoogi juurde. Sellest ajast alates oleme sõbrad.

Küllap mäletate hästi Jevgeni Küssinit ja tema varast tähelendu – õppis ju temagi Kantori juures. Millise mulje jätab tema mäng teile nüüd?

Ta on väga arenenud nii inimese kui ka muusikuna. Mäletan tema esimest kontserti 1984. aastal. Ta oli tollal 12-aastane, mängis Chopini mõlemat kontserti ja mõned lisapalad – see oli lihtsalt pimestav. Tal on uskumatu, looduslik, stiihiline talent. Tänu jumalale, et hiljem järgnes tal normaalne muusikuarjäär. Lisaks kõigile neile omadustele, mis olid tal varem, on ta uskumatu virtuoos. Ande suuruselt pean teda praegu maailma üheks tugevaimaks muusikuks. Loodan, et ta läheb pianismi ajalukku nii nagu Gilels ja Richter.

Nikolai Demidenko dirigent Dmitri Slobodenjukiga.
FOTO SERGEI TROFIMOV

Tahaksin teda väga kuulda, aga kuidagi ei õnnestu teda Eestisse kutsuda – öeldakse, et olevat liiga kallis ja keeruline. Võib-olla tasuks talle lihtsalt helistada ja kutsuda. Ta on ju muusik.

Meie kõik...

Kellega te oma Gnessinite-muusikakooli ja konservatooriumi aegsetest kaasõpilastest suhtlete?

Kõigepealt Dmitri Aleksejeviga, kellega oleme sõbrad juba kolmkümmend viis aastat. Ta elab Inglismaal ja meil on sageli võimalus koos mängida. Aga ma üldse kohtun pidevalt inimestega, kellega koos õppisin. Elu on meid erinevatesse maadesse laiali pillutanud. Lähen Kanadasse – kohtun meie inimestega. Lähen Ameerikasse – seal on omad. Sõidan Iisraeli – seal on pool elanikkonda meie inimesi. Nad tulevad pärast kontserti minu juurde, meenutame endisi aegu ja tunne end hästi. Väga meeldiv oli Pariisis kohtuda suurepärase pianisti ja organisti Edouard Oganessianiga. Ta elab seal ja õpetab konservatooriumis. Olime ühel kursusel, tema õppis Mihhail Voskresenski ja Leonid Roizmani juures. Ta ei interpreteeri Bachit modernses stiilis, vaid nii, nagu seda tehti varem, Bach'i ajal – vahetab harvem registreid ning valdab artikulatsiooni nii hästi, et võib eristada viit-kuit häält. Mul õnnestus veenda teda tulema ka Hantõ-Mansiiski festivalile.

Selle Siberi linna, nagu ka Surgutiga, on teil erilised sidemed.

Jah, esinen seal igal aastal. Tänu sealsetele entusiastidele, kes kõike hingega teevad, õnnestus veenda rikkaid inimesi andma raha selle piirkonna kultuuri edendamiseks ja praegu on seal selline muusikaelu, millest mujal undki ei osata näha. Seal on praegu Venemaa muusikapealinn.

Aga millal te esinesite viimati Moskvast? Dmitri Baškirov rääkis vaimustusega oma juubeliõhtust, kus ka teie mängisite. See oli 2006. aastal.

Jah, 1. novembril 2006. aastal, kui Baškirov sai 75-aastaseks, korraldasime klassikontserdi nii nagu tudengiaastatelgi. See oli minu idee, aga organiseeris seda Saša Bondurjanski, praegune Moskva konservatooriumi prorektor. Kõik, kes neil päevil kontsertidega seotud polnud, sõitsid Moskvasse. Meie Dmitri Aleksejeviga mängisime kahel klaveril tema väga andekat seadet Gershwini "Porgyst ja Bessist". Ta oli võtnud osad, millele tavaliselt tähelepanu ei pöörata, näiteks polürütmilise atonaalse fuuga. Seal oli ka kaks improviseeritud kadentsi. Absoluutselt ebaakadeemiline muusika, aga siiras ja ilus. Publik oli algul nõutu, sest keegi ei osanud midagi sellist oodata, aga pärast meeldis kõigile. Baškirov oli väga liigutatud.

Te ei ela juba kakskümmend aastat enam Venemaal, seetõttu tuntakse teid arvatavasti paremini Euroopas ja Ameerikas.

Jah, ma ei esine Venemaal just sageli. 2007. aastal mängisin Vene riikliku orkestriga ning mõned korrad Peterburis Juri Temirkanovi ja Nikolai Aleksejeviga. Mulle meeldib Aleksejeviga esineda – ta on suurepärase muusik ja soe, siiras inimene, omapärase huumorimeelega. Ma esinen küllalt regulaarselt Hantõ-Mansiiskis. Sain seal ka klaveritega abiks olla. Sealses kultuurikeskuses on kaks Steinwayd, Bechstein ja Fazioli. See on esimene Fazioli Venemaal, valisin ta ise vabrikus välja. Tunnen seda pilli, mul on kodus suurepärase Fazioli, varem oli mul Steinway.

Maagiline Fazioli ja unikaalne Baškirov

Miks te hindate just seda klaverit, mis pole nii tuntud ja on välja töötatud hiljem kui teised?

See on kõige tänapäevasem ja arendatum, ülimalt tundlik ja mitmes muuski mõttes parim klaver meie planeedil. Ta pole Steinwayst kallim, kuigi iga instrument on neil tehtud käsitsi ning aastast lastakse välja ainult saja klaveri ringis. Firma Fazioli Pianoforte asub viiekümne kilomeetri kaugusel Veneetsiast. Selle firma asutas 1970. aastatel Paolo Fazioli, hariduselt insener ja pianist. Fazioli mõttekaaslaste hulgas oli matemaatikuid, juhiv akustik, puidutöötlemis-spetsialist – inimesed, kellel on sügavad teadmised muusikainstrumentide ehitamise tehnoloogiast. Nad on võimelised ehitama iga mudeli tellija soovil. Mulle on Fazioli parim instrument, sest ta lubab mul oma ideid kõige täielikumalt väljendada. Kuid muidugi on see maitseasi.

Kas teil on ka kontserdisaalides õnnestunud mängida Faziolil?

On saale, kus on Fazioli ja mitte ainult Itaalias, vaid ka Inglismaal, näiteks Leicesters. Londonis Royal Music Hallis on neli viisi klaverit, neist kaks Steinwayd ning üks või kaks Faziolit. Pianistid võivad valida sobiva klaveri. Faziolil on raskem mängida kui Steinwayl, sest ta on ülimalt tundlik. See on selline tunne, nagu istuksid mugava Mercedese rooli tagant hullumeelsesse Ferrarisse. Kuid kui oskad seda klaverit kasutada, saad sealt kätte erakordselt kaunist kõla.

Paolo Fazioliga tutvudes käisin korduvalt tema vabrikus ja mul oli võimalus jälgida, kuidas meisterhäälestaja intoneerib klaverit. See avas mulle selle klaveri kõla saladuse ja sain teada, miks sellel instrumendil on nii raske mängida. Olen kuulnud, et Krystian Zimermanil on tõsine huvi selle pilli vastu. Ta oskab ka ise klaverit häälestada ja remontida, teab, kuidas pilli iga osa töötab.

Keda te peale Zimermani veel tänapäeva pianistidest kõrgelt hindate? Kelle kontsertidel käite?

Kui mängib Radu Lupu, jätan kõik ja lähen tema kontserdile. Mitte mingil juhul ei jäta käimata Dmitri Aleksejevi kontserdil, sest ta on tõeline kunstnik. Tema viimane projekt on kõigi Skryabini klaveriteoste salvestus. Viis sonaati on juba sisse mängitud. Mul õnnestus seda materjali kuulda – tal on sama helirežissöör mis minul. See oli vapustav. Kahjuks on aga nii, et kui keegi

hakkab sügavuti tegelema tõsiste asjadega, mõistetakse teda üha vähem.

Mulle meeldivad väga tema Rahmani-novi prelüüdide ja "Muusikaliste momentide" salvestused. Teie ja Aleksejev olete erinevad inimesed, ometi on teil, Baškirovi õpilastel, kelle hulka kuuluvad ka Volodos ja Nebolsin, üks väga kütkestav ühine joon. See on värske taju, mille abil muutub sadu kordi mängitud teos avastusteroheks ja eredaks. Milles saladus peitub?

See on lihtne: Dmitri Baškirov vaimustub muusikast ja mängib ka ise siiaamaani väga hästi. Kas teate, mida ta ütles oma tulevasele naisele: "Nataša – sa pead teadma, et minu elus oli ja on muusika alati esikohal, sina aga oled sel juhul teisel kohal. Kui sa seda ei suuda taluda, siis on parem lahkuda minna." Nad abiellusid. Selline armastus muusika vastu annab jõudu ja vahel lausa päästab erinevatest olukordadest. Dmitri Baškirovil õnnestus nakatada selle muusikaarmastusega kõiki oma õpilasi. Selles ongi tema saladus.

Olen rasketel hetkedel ikka pöördunud Baškirovi poole. Näiteks 2000. aastal pakuti mulle BBC 2-st salvestada Bachi HTK teine osa. (Demidenko oli üks neljast pianistist kes valiti välja BBCs salvestama Bachi HTK 48 prelüüdi ja fuugat. Vändatud filmi näidati BBC 2-s ja EuroArts andis sellest välja DVD.) Tekkisid raskused, mul oli aega ainult kolm ja pool nädalat. Sõitsin siis Madridi Baškirovi juurde, mängisin talle mõned fuugad, rääkisime muusikast ning mõistsin, mida ma pean tegema. Baškirovil on geniaalne oskus öelda õigeid sõnu, et inimene ise suudaks otsustada. Selliseid nagu tema rohkem pole. Ta on kordumatu.

See on suurepärase, et te olete siiaamaani südamlikes suhetes oma õpetajaga ja sõbrad, seda ei juhtu nii tihti. Pole põhjust salata, et muusikute hulgas on sage li kadestuste teiste edu suhtes.

Mina seda ei mõista. Milleks seda vaja on? Maailmas jätkub ruumi ja aega kõigile. Ei ole vaja oma elu raisata sellistele halbadele tunnetele nagu kadestus ja vihkamine. Teine lugu, kui inimene käitub sobimatult. Siis ma püüan temaga mitte kokku sattuda.

Tõlkinud **Ia Rimmel**
(Järgneb.)

Innovaatilised improvisatsioonid

Laste loomingupäev – loomingulise tegevuse innustaja

MALLE MALTIS

helilooja

Igal sügisel, juba kaheksa aastat järjest, on Lasnamäe Muusikakool korraldanud laste loomingupäevi. Sisuliselt on loomingupäeva näol tegemist ühe päeva sisse mahutatud maratonkontserdiga, kus esinevad õpilased muusikakoolidest üle Eesti. Erinevates kooslustes ja solistidena esitatakse improvisatsioone ja värskaid helitöid. Kuigi loomingupäeval jagatakse silmapaistvamatele osalejatele auhindu, pole siiski tegemist konkursiga. Pigem on see loominguline kohtumine, mille eesmärk ja tulu on teiste kuulamine-vaatamine, ideede vahetamine ja mõttekaaslaste leidmine ning muusikakoolidevaheline suhtlus. Viimasel korral žürii töös osalenud Anto Petti ja Timo Steineri tähelepanekute kohaselt erineb selline üritus märkimisväärselt n-ö tavakontserdist, kus lapsed esitavad selgeks õpitud lugusid – laste mänguhoog ja isegi näoilme olid improviseerimise juures hoopis erinevad. Siiras, vahetu kontakt pilliga ja omavaheline suhtlus ansambli-improvisatsioonis, kus kuulatakse kaaslast ja vahetatakse üksteise loodud motiive – mitmed sellised nüansid räägivad väikeste pillimängijate kujunevast muusikalisest iseseisvusest.

Aastate jooksul on loomingupäev välja kujunenud ürituseks, mida oodatakse ja milleks valmistatakse. Seda eriti neis koolides, mille õpilased on loomingupäevadel juba korduvalt osalenud ja kus improvisatsiooniopetusega ka tegeldakse, nagu Keila, Nõmme, Lasnamäe ja Tallinna Muusikakoolis.

Teadaolevalt puudub improvisatsiooniope aga enamike muusikakoolide õppekavades. Põhjus selleks on õpetajate vähesus, aga ka teatud konservatiivsus. Kindlasti vajaks improvisatsioon ja igasugune muu loominguline lähenemine pilliõppes laiemat teadvustamist.

Loovuse äratamine läbi improvisatsiooni

Loovus on jõud, mida ei ole silmaga näha, mis on inimese sees sügaval peidus. Ka kinnise loomuga, argliku ja pealtnäha passiivse lapse sees võib peituda uskumatult loov isiksus. Vaja on eelkõige aega ja järjepidevust, aga ka head metoodikat, et panna õpilane enesesse uskuma ja leida õiged kanalid tema loominguliseks avanemiseks. Loovus on igaühe sees suuremal või vähemal määral olemas. Õpetaja ülesanne on seda märgata ja arendada, luua keskkond, kus õpilasel oleks turvaline teha esimesi samme vaba eneseväljenduse suunas, tekitades kindlustunnet, mida endaga hiljem ka mujale kaasa võtta.

Väga palju on räägitud loovusõpetuse pikatoimelisusest. Igasugune mõtlemise muutmine, usaldus ennast avada ja teistele väljendada võtab aega. Tulemused nii pillimängus kui ka loomingus võivad ilmuda alles aastaid pärast asjaga alustamist.

2008. aasta loomingupäeva žürii töös osalenud Võru Muusikakooli direktor Celia Roose märkis: “On väga vajalik, et klassikalise muusika õppes pöörataks tähelepanu omaloomingule ja improvisatsioonile, et muusika ei ole vaid võimalikult täpne kirjapandu taasesitus, vaid et muusikat saab ka ise luua, ja seda eelkõige just kuulamise kaudu. Usun, et omaloomingu julgus, sh ka improviseerimise julgus aitab paremini mõista mis tahes muusikateose mõtet, tähendust, struktuuri.”

Improvisatsioon ja musitseerimisoskus

Uusi, vabamaid ja loomingulisemaid suundi pilliõpetuses otsib kogu maailm. Nii Euroopas kui ka Ameerikas toimub arvukalt festivale, kontserte, konkursse ja koolitusi, et vahetada kogemusi improvisatsiooni vallas. Otsitakse ka improvisatsiooniopetuse metoodikaid. Eestis on olu-

Gerda Nurmeots (Lasnamäe Muusikakool) kandelil improviseerimas.

FOTO MALLE MALTIS

kord metoodika koha pealt erakordselt õnnelik tänu EMTA professor **Anto Pettile**, kes on välja töötanud originaalse vaba improvisatsiooni õpetamise meetodi ja õpetanud ise selle järgi juba üle kahekümne aasta. Tema töö on huvi ja tunnustust leidnud mitmel pool üle maailma. Ka Eesti muusikakoolide impromaatik on hakanud vilja kandma eelkõige tänu Anto Pettii õpetusele.

Vestlusingis, milles osalesid Anto Petti ja tema endised õpilased, praegu erinevates muusikakoolides töötavad improvisatsiooniopetajad Riine Pajusaar, Gerli Kirikal ja Inga Lehto ning Lasnamäe omaloomingupäeva korraldaja Tiina Vurma, arutleti lisaväärtuste üle, mida vaba improvisatsiooniga tegelemine muusikaõppurile annab. Sellest vestlusest jäid kõlama järgmised mõtted.

- Mingil juhul ei peaks pillimäng olema ränk ja vaevaline töö õppida teatud lugusid mängima ja esitama. On oluline, et lapsed tunneksid musitseerimisest rõõmu. Üks võimalus jõuda tegeliku pillimänguuskuseni, on seda teha improvisatsiooni kaudu.

Oma mõtteid väljendades saab pill n-ö omaks, temaga tekib kohe hoopis sõbralikum suhe. Improvisatsiooni kaudu hakatakse paremini mõistma ka kaasaeget muusikat.

- Ideaalis võiks improviseerimine olla muusikaõppuri esimene loominguiline tegevus. Väikeses lapses avalduvat loomulikku loovust ei tohiks koolis õppimine katkestada, vaid kõigi vajalike pillimänguuskuste õpetamise kõrval võiks jälgida, et õpilase oma loominguiline mina ikka ka alles jääks.

- Ei maksa karta, et väiksematel lastel pole piisavalt oskusi või tehnilisi vahendeid oma mõtete väljendamiseks. Õpilane saab teha täpselt neid asju, millele tema mänguuskused vastavad. Vajadus erinevate vahendite järele enesväljendamises suunab alateadlikult arengule ka tehnikas. Improviseerimisele kulutatud aeg küll ei aita otseselt näiteks mingit sonaati selgeks õppida, kuid vabastab tehnilistest tõketest. Soov improviseerida võib lapsi motiveerida ka rohkem pilli harjutama.

- Õppetöös puututakse sageli kokku õpilaste keskendumisraskuste ehk tähelepanuvõime vähesuse või puudumisega ning kontsentratsioonivõime arendamine oleks improvisatsiooniõppe üks väga tänuväärne tulemus.

- Õpilaste endi sõnul annab improviseerimisega tegelemine palju suurema enesekindluse ja parema lavanärv. See on loominguiline tegevus, millele ei saa anda hinnangut “vale” või “õige”, see lihtsalt on. Miski ei ole vale selle hetkeni, kui hakatakse endas kahtlema.

- Improvisatsioonioskus ja suhe pilliga on väärtused, mis jäävad õpilasele alles, kui muusikakool on jäänud selja taha. Kui muusikakoolis on ainult noodist lugusid esitama õpitud, võib kergesti tekkida olukord, kus aastate pärast ei osata oma pillil enam midagi mängida. Anto Pett: “Just improviseerimisoskus näitab tegelikku mänguuskust ja mõtlemise paindlikkust.”

Peab lootma, et vaatamata meid tabanud majandusraskustele ei kao muusikakoolides innovatiivsed mõtted ja laste loovuse arendamise võimalused.

Järgmine loomingupäev Lasnamäe Muusikakoolis toimub juba novembrikuus!

Purpurkuninga õukonnas II

(Algus ajakirjas *Muusika* nr 8-9)

URMO KOHV

vabakutseline

Tangerine Dream, esiplaanil
Edgar Froese.
FOTO INTERNETIST

Progressiivne elektroonika

Saksamaal tõusis 1970. aastal orbiidile elektroonilise muusika pioneeride Edgar Froese ja Klaus Schulze lennutatud Tangerine Dream, mis sünteesis psühheedeeliast elektroonilist proget ja pöördus hiljem radikaalse, süntesaatoritel põhineva kosmilise kõlasfääri poole. Peatselt lahku löönud Schulze jätkas paralleelsel lainel viljaka soolokarjääriga, salvestades žanri klassikasse kuuluvad albumid “Moon-dawn” ja “Timewind”. Elektrooniline proge sai tõe klassikalisest avangardist ja minimalismist ning selle mõjutajad olid Terry Riley, La Monte Young ja Steve Reich, aga ka Karlheinz Stockhauseni ja John Cage'i nägemuslikud teosed. Pioneeriks sai siin Stockhauseni õpilane ja ansambli Can asutajaliige Holger Czukay,

kes katsetas 1968. aasta sooloalbumil “Canaxis” edukalt algelisi sãmplimistehnikaid ja integreeris oma muusikasse vietnami naislauljate hääli. Tähtsaks töövahendiks tõusis 1964. aastal leiutatud esimene modulaarne süntesaator Moog. Elektrienergia kõrval kasutati esialgu rafineeritud ka harmooniumi, orelit ja kajamasinaid, kuid ka tšellosid, kontrabasse ja viiuleid (suurteostes, nagu Tangerine Dream'i “Zeit” või Klaus Schulze “Cyborg”).

Saksamaal valitses analoogsüntesaatorite transsi taotlev “kosmiline” psühheedeelia, mille tuntumad esindajad olid peale eelnimetatute veel Cluster ja hiljem mehaanilise elektropopiga publikumenu saavutanud Kraftwerk.

Inglismaal kirjutasid sädeleva sünergia-ga propulsiivseid ja hüpnootilisi elektrooni-

lisi eseesid Brian Eno ja Robert Fripp. Prantsusmaal tõusid esile Gilbert Artmani avangardistlik Lard Free oma urbaniseerunud, ja postmodernsete kõlaprojektsioonidega ning kitarrist ja multiinstrumentalist Richard Pinhase projekt Heldon. Viimase muusikat kirjeldati kui King Crimsoni jäi-sema poole kohtumist Cani hüpnootiliste suminatega läbi kareda ja agressiivse elektroonilise spektri. Pinhast kutsuti tema kitarrikäsitluse pärast ka Prantsuse Frippiks.

Kraut-rock

Proge üdini saksapäranene ja üldjuhul vaid Saksamaaga seostatav eksperimentaalne suund *kraut-rock* hakkas kujunema kuuekümne date lõpul. Liikudes teisel pool ameeriklaste psühheedeeliapäüne ekstsentrilisusi, asetati eriline rõhk helimaterjali elektroonilistele töötlustele, kõlamanipulatsioonidele ja hüpnootilistele motiividele, jätkates minimalismi ja *musique concrete*'i kordumotiivi põhimõtte rakedamist lihtsamas keskkonnas. *Kraut-rock* tähtsusas pikendatud ja ekstaatilisest instrumentaalset eepikat ning püüdis välistada konventsionaalse pop-psühheedeelia laulukesi. Praktiseeriti psühheedeelseid loitse, pikki nihestatud kollektiivseid improviseerimiseid, hallutsinatoorseid ballaade, melanhoolset atmosfääri, mantralikke monotoonsusi ja bluus-rockilikke rännakuid koos primitiivse elektroonilise müra, *fuzz*-kitarride, *feedback*'i ning korduva trummipulsiga. Sirgjoonelisema olemusega esindajad, kellega seda liikumist seostatakse, olid Agitation Free, Ash Ra Tempel, Amon Düül II, Can, Dzyan, Faust, Neu! ja Popol Vuh. *Kraut-rock*i öitseng hõlmas märkimisväärselt lühikest ajavahemikku aastatel 1970–1975. Pärast esimesi spontaanseid ja hüperaktiivseid lahtihüppeid läksid paljud bändid laiali ja ülejäänud leidsid uue sihi enamasti peavoolu-rockis või *ambient*'likel kõlaväljadel.

Space-rock ja progressiivne psühheedeelia

*Kraut-rock*ile lähedased mitesaksa päritolu voolud on progressiivne psühheedeelia ning *space-rock*. Esimene koondas kollektiive, kes asusid proge juuri otsima kuuekümne date keskpaiga psühheedeeliast, keskendudes vabavormile ja voolavatele struktuuridele, inkorporeerides india ja lähis-ida elemente ja *free jazz*i põhimõtteid ning eksperimenteerides elektrooni-

kaga. Kompositsioonides rõhutati rohkem spontaanseid emotsioone kui kaalutletud konstruktsioone.

Progressiivseks psühheedeelseks rockiks klassifitseeruv muusika võis sisaldada kõiki eelnimetatud omadusi erinevates variatsioonides, lähtudes samas klassikalise proge perspektiivist. Seetõttu sattus siia sageli ka seltsinguid, keda oli keeruline lahterdada, nagu näiteks Jade Warrior Inglismaalt või Ahora Mazda Hollandist.

*Space-rock*i alla paigutati tinglikult esinejad, kes võtsid omaks *kraut-rock*i põhimõtted, nagu korduvad hüpnootilised liinid ja õhulised kõlaväljad, lisades näpuotsaga *reggae* ja *dub*'i elemente ning kasutades kitarril *glissando*-tehnikat ja kajaefekte. Harrastati pikki uitlevaid, ühel teemal rajanevaid jämmimisi. *Space-rock*i on sarnaselt *kraut-rock*iga seostatud narkootikumidega ja püüetega "teadvust avardada". Pioneeriks peetakse varajast Pink Floyd'i, teiste mõju-kate koosseisude seas olid Hawkwind, Gobschnitt ja Eloy. Klassikalise kõla väljaarendamisel oli oluline osa Tangerine Dreami ning Klaus Schulze loomingul.

Progressiivne folk

Psühheedeeliast kasvas välja ka progressiivne folk, mille alla liigitati psühheedeelia, rocki, jazzi ning eri maade etnomuusika kohtumisi. Üheks selle suuna kuulsamaks esindajaks on folgijuurtega Jethro Tull, kelle 1968. aasta bluusilik debüüt "This Was" oli üks esimesi rockiplaate, millel kasutati flööti. Sümfoonilise proge harjale jõuti satiiri ja draamatikaga põimitud fantastiliste kontseptuaalsetestega "Thick As a Brick" ja "Passion Play", kümnendi lõpu poole ilmunud albumid "Songs from the Wood" ja "Heavy Horses" liigitusid juba stiilipuhta progefolgi alla.

Huvitavad esindajad olid veel Kanada prantslaste folgipärandist mõjutatud Harmonium, psühheedeeliast, jazzi ja Lähis-Ida muusikaga seganud Aktuala ja Oriental Wind, keskaegseid teemasid ja instrumente kasutanud Gryphon, Tšiili etnomuusikat progerockiks töödeldud Los Jaivas ning baskide iidseid traditsioone kombineerinud Haizea. Viimase albumit "Hontz Gaua" oma keskaegse liturgia, bukoolilise rahu ja *free jazz*i puudutustega võib pidada selles stiilis üheks parimaks. Rootsis preparaeris pastoraalset folki pehme jazziga Ragnarök, Soome Piirpauke esimesed ülli-

tised tempisid Karjala, Ida-Euroopa ja Kagu-Aasia muusikat.

Progefolgi alazanrina levis *raga-rock*, kus asetati rõhk india muusika elementidele ja sealsetele instrumentidele, nagu sitar, sarod ja tabla. Tuntust kogusid John McLaughlini akustiline kohtumine india muusikutega kollektiivis Shakti, sarodivirtuoosi Vasant Rai ühisprojektid ansambliga Oregon ning juba 1969. aastal india ja keskaegse kallakuga etnilis-improviseerimist *fusion*'it viljelnud Third Ear Band.

Zeuhl

Prantsusmaal koondas trummar Christian Vander 1970. aastal enda ümber ühe Euroopa haruldase kollektiivi Magma. Kõrge kontseptuaalse topeltplaadiga debüteerinud uustulnuk rajas uue muusikazanri ja järjepideva kultusliku mütolooia. Magma näol oligi tegemist kontseptbändiga, mille heliteosed seletasid lahti uue müütilise tsivilisatsiooni, Kobaia tekkeloo ja arengu ning sealsete asukate koostoime Maa ja teiste planeetide elanikega. Legendi kinistamiseks mõeldi välja Kobaia ajalugu ning kõne- ja kirjakeel. Laulusõnad kirjutati ja esitati võimsa kõlaga kobaia keeles, intensiivne ja ekstaatiline muusika sulatas kokku jazz, ooperi, minimalismi ja 20. sajandi klassika elemente. Erinevate koosseisudega üllitati hulk fantastilisi albumeid, millest parimad on šamanistlik "Mekanik Destrüktiiv Kommandöh" ja suurejooneline "Köhntarközs", ning anti jahmatavalt energilisi vaatamängulisi kontserte.

Magmast inspireerituna tekkis peamiselt Prantsusmaal ja Jaapanis terve plejaad esinejaid, kelle transtsendentaalne stiil sai nimeks *zeuhl*, mis kobaia keeles tähendab "taevalik". Sõnu *zeuhl wotrz* tõlgitakse kui "kõikehaarava Väe muusika". Muusikaliselt kujutas *zeuhl* uusklassika, romantismi, modernismi ja *fusion*'i segu, mille tavaelementideks on pulseerivad bassiliinid, eeterlikud klahvpillid ja puhkpillid. Meeleolud olid tihti survestavad. Originaalsemad grupid pärast Magmat olid Zao ja Weidorje, samuti Dün ja Eskaton ning *zeuhli* suge-metega hämarat kammerrocki esitanud Shub-Niggurath.

Jazz-rock-fusion

Ameerika Ühendriikide progressiivsem muusika kõndis seitsmekümne date algul peamiselt rajal "jazz kohtub rockiga", mille

sillutasid sellised supergrupid nagu maa-giline Weather Report, kirkas Return to Forever ja oma mõjukuselt lausa kresto-maatiline Mahavishnu Orchestra.

Just Mahavishnu Orchestras, mida juh-tis elektrikitarr uueks messiaks ristitud John McLaughlin, keerati *fusion*'i kõlaval-jus seniolematule niivoole ja avardati põhja-likult žanri piire. Enam ei katsetatud pel-galt jazzi ristamist rockiga, vaid rikastati seda nii india ja Euroopa klassikalise muu-sikaga kui ka ameerika kantri ja keldi folgi-ga. Kahekaelalise elektrikitarr virtuosne valitsemine, väkkiirete liinide vormimine akustilisel instrumendil ning särav süner-gia suurepärase kaasmuusikutega tõstis ansambli juhi tundlikult ja jõuliselt kompo-neeritud muusika tänaseni ületamata tipu-ni. Kvinteti esimesed albumid "Inner Mounting Flame" ja "Birds of Fire" on oma stiili meistriteosed, mis on aukohal paljude progefännide plaadikogus.

Klahvpillivõluri Chick Corea grupp Return to Forever saavutas tuntuse sooja *latino-fusion*'iga, kuid tüüris peagi proge, eriti Mahavishnu Orchestra ja ELP mõjul rocki poole. Tulemuseks oli seikluslik segu eksperimentaalsest rockist ja jazzist koos ladinaameerika folgi õrnade puudutuste ja originaalsete kõlakombinatsioonidega. Maitsekalt valitud klahvpillide sillerdus kesk süntesaatorite avarusi, elektrikitarr kiired, kuid väljapeetud sööstud ja deli-kaatsed bassikäigud määrasid kvarteti le-gendaarse tunnuskõla. Ansambli, kelle tippaeg langes aastatesse 1973–1976. Pari-mateks albumiteks tõusid "Hymn of the Seventh Galaxy", "Where Have I Known You Before" ja keskaegse temaatikaga kont-septuaalteos "Romantic Warrior".

Pianist Joe Zawinuli ja saksofonist Wayne Shorteri Weather Report alustas avangardsel teravikul pöörleva jazz-rocki ja akustiliste hõljumistega, kuid pöördus pä-rast teist albumit üha rohkem *latino*- ja afromuusika elementidega segatud *funk*-jazzi poole, arendades välja ainulaadse maagilise kõla. Nii koosseisult kui ka stiililt võrdlemisi kõikuv, jäid grupi tõmbenumb-riteks eksperimenteerimine järjest suurema hulga süntesaatoritega, pulseerivad bassiliinid, moskiitona tiirlev saksofon ning mit-mesuguste etniliste löökpillide kasutamine.

Inglise jazzmuusikudki ei olnud sabas-sõrkijad, vaid pigem novaatorid. Juba pöör-delisel 1970. aastal kutsus trompetist Ian Carr kokku ansambli Nucleus, millest sai

briti jazz-rocki üks tähtsamaid mõjutajaid. Aasta jooksul ilmus kaks suurepärase albu-mit: "Elastic Rock" ja parimaks peetud "We'll Talk about it Later". Ansambli heli-loomingu murrangulist essentsi ongi roh-kem tunda varasemates teostes, ehkki Nucleus jätkas heal tasemel kümnendi lõ-puni. Pöörast instrumentaalset jazz-rocki suunas soliidne laadik puhkpille, mille vahelt tõusid klahvpillide tiivalöögid ja tera-valt hammustav elektrikitarr.

Veel varem, 1970. aasta jaanuaris sal-vestas esimese studiomaterjali The Keith Tippett Group, kelle liikmed tegid kordu-valt kaasa King Crimsoni plaatidel. Kolme puhkpilli ja haruldaste klaveriliinide imp-rovisatsioonest kubisev sugestiivne jazz-rock ei jäänud mingil moel alla Miles Davise bändidele või Nucleusele. Aasta pä-rast mindi rütm- ja kõlaeksperimentides veelgi kaugemale; bändiga liitus noor kitar-rist Gary Boyle, kes moodustas hiljem briti jazz-rocki ühe rajuma kollektiivi Isotope.

Hilisema kuusla avangardpianisti Keith Tippetti tipphehk proges saabus 1971. aasta juunis kaksikplaadiga "Septober Energy", mis oli oma aja jultunuim, jõulisim ja ala-hinnatuim eksperiment. Neljaks kaheküm-ne minuti pikkuseks osaks jagatud tervik-teos ehitati üles eksperimentaalses jazz-rocki laadis, mida avardas pulbitsev *free* jazz. Esitamiseks moodustatud viiekümne-liikmeline orkester Centipede ("sajajalgne") tõi kokku briti progeareni parimad muu-sikud ansamblistest Soft Machine, Nucleus, The Keith Tippett Group, King Crimson ja Blossom Toes.

1976. aastal hüppas juba lekkiva proge-laeva pardale veel üks originaalne ja jazz-rockis hästi tuntud seltskond Brand X, kel-le kolm esimest albumit jäid Inglismaal sel-le žanri viimasteks suurteks helitöödeks. Grupi muusikas domineerisid ainulaadse bassisti Percy Jonesi pehmelt rutjuvad ja sujuvad liinid, kitarr ja klahvpillide peen-tikand ja erinevate löökriistade mosaiik (Phil Collins sooritas selles ansambelis oma karjääri parima etteaste).

Kõige värvikama maalingu hankis jazz-rocki pale aga aastatel 1974–1979 Kanadas, valdavalt prantslastega asustatud Quebecis. Sealse progebuumi parimad esindajad Maneige ja Sloche ning jazzilikum L'Orchestre Sympathique suutsid kokku segada joovas-tava kokteili klassikalisest ja kammermuusi-kast, folgist ja jazzist serveerituna sümfooni-lise proge kõrges klaasis.

Multiinstrumentaalses muusikas oli kandev osa rohkete löökpillidel, eriti ma-rimbal, ksülofonil ja vibrafonil, ning puhk-ja klahvpillide õrnadel, intensiivsetel põi-mumistel. Mõjutajad olid nii traditsioonili-se klassika, impressionismi kui ka nüüdis-heliloojad, nagu ka Soft Machine, Jethro Tull, Gentle Giant ja Frank Zappa.

Psühheedeelia labürindist välja murd-nud Taani supergrupp Secret Oyster liikus saksofonist Karsten Vogeli juhendamisel rockist jazzi ja sealte üha progressiivsemas võtmes uuesti rocki poole. Võimsatest rüt-mipurjedest paisutatud uuriva vaimuga teekond, kus kohtab nii mesmeriseerivaid virvendusi kui ka tuuliseid momente, tip-nes kvinteti 1974. aastal avaldatud teise al-bumiga "Sea Son".

Soome varalähkunud "bassokenraali" Pekka Pohjola lähenemine jazz-rockile läh-tus sümfoonilise muusika platvormilt, mis kinkis tema helitöödele ilukirjanduslikult rikka ja lopsaka keele. Meloodiat ja har-mooniat rõhutav, tugevalt läbikomponee-ritud muusika suurvormides, nagu "Sinfonia No.1" või "Ordinary Music", oli palju lähe-mal klassikale kui rockile või jazzile.

Norra jazz-rocki liustikke on ülekaalu-kalt valitsenud kitarrist Terje Rypdal, kelle peenekoeline loometikand ulatub kargest ja igatsevast fjordide *fusion*'ist vaheda rocki, kammerteoste ja sümfooniateni. Puutu-matu looduse pulsil balansseerivat helikeelt iseloomustab kõlavärvide kirkus, eeterlik-kus ja ürgjõulisus.

Kuuma Hispaania päikese all tempis seitsmekümnendate teisel poolel parimat *fusion*'it kvartett nimega Iceberg. Jazziliku stiili ja kohati sümfoonilise kõlaga muusi-kat iseloomustasid katkematud suurejoone-lised vestlused elektrikitarr ja erinevate klahvpillide vahel ning katalaani ja anda-luusia rahvamuusika elemendid.

Kõige poliitilisem ja kreatiivsem selts-kond itaalia jazz-rockis, Area, suutis vasak-kalde toonitamise kõrval luua ka heas mõt-tes intrigeerivat ja nüanssiderohket muusi-kat, millele andis erilise sugestiivsuse karis-maatilise Demetrio Stratose ekstsentriline vokaal. Kompositsioonide kompleksed löi-gud ühendavad taltsutamatu energiaga Balkani folki, puhast avangardi, *free* jazzi, rocki ja klassikalist muusikat segatuna elu-terve irooniaga.

(Järgneb.)

Innsbrucker Festwochen – vanamuusika kvaliteedimärk Euroopas

IA REMMEL

Haydni ooperi "Orlando Paladino" "öökuninganna" näid Alcina tšehhi soprani Alexandrina Pendatchanska säravas esituses.
FOTO RUTH WALZ / INNSBRUCKER FESTWOCHEN

Maailises Alpide orus asuv linn Innsbruck seostub võib-olla esimesel hetkel rohkem taliolümpiamängude kui muusikaga. Kuid sellel Tirooli liidumaa keskusel on kunstiderohke minevik. Mitmed siinsed Habsburgide soost valitsejad on olnud kunsti ja muusika soosijad. Ferdinand II-1 (1529–1595) oli silmapaistev kunstikogu ning Tirooli Päkese-kuningas Ferdinand Karl (1628–1662) oli suur kunstide soosija. Selles linnas on õukonnamuusikutena tegutsenud itaalia ooperilooja Pietro Antonio Cesti, Paul Hofhaimer ning franko-flaami koolkonna helilooja Heinrich Isaac.

Innsbrucker Festwochen on vanamuusika festivalide hulgas üks vanimaid, sai alguse 1963. aastal. Festivali tegevdirektor Sarah Wilson ütleb Innsbrucker Festwocheni iseloomustamiseks järgmist: "See festival

pole rajatud tühjale kohale, vaid siin on olnud pikaajaline ja jätkuv traditsioon. Sajandite vältel on siinsed valitsejad toetanud kunste ning muusika õukonnas on olnud kõrgetasemeline. Innsbruckis oli esimene vaba teater, Innsbrucker Hofkapelle moodustas hiljem kuulsat Mannheimi orkestri tuumiku. Festival kuulub siia linna loomulikul viisil oma ajaloo tõttu." Festivali sünni juures olid vanamuusika suured nimed Nikolaus Harnoncourt, John Eliot Gardiner, Alan Curtis, Derek Lee Ragin, Jordi Savall ja Sigiswald Kuijken. Särav renessanss-saal festivali keskses esinemiskohas Ambrasi lossis oli paik, kus sündisid nii mitmedki ideed ja tekkis innustav sünergia.

Festivalil on oma väljakujunenud publik ning saalide täituvus on silmapaistvalt hea. Sel aastal külastas kontserte 36 000 kuulajat ja saalide täituvus oli 95,9 protsen-

ti. Korraldajate tiim on oskusliku korralduse ning huvitava kavavalikuga oma tegutsemisajal festivali külastatavust kolmekordistanud.

Üks festivali kindlaid põhimõtteid on olnud see, et muusikat esitatakse ajastu instrumentidel. Kuulajate muusikaeelistustest märgib Wilson: "Meie publik on uudishimulik ja soovib, et tundud šedöövrite kõrval tutvustataks talle uut ja tundmatut. Igal aastal on René Jacobs välja toonud ja taaselustanud sellist vahepeal unustusse jäänud muusikat. Sel aastal näiteks kanti festivalil ette tšehhi barokkelilooja Jan Dismas Zelenka "Lamentationes Ieremiae Prophetæ".

1991. aastast alates on festivali kunstiliseks juhiks ja säravaks käilakujuks olnud belgia kontratenor ning dirigent René Jacobs. Praegu 63-aastane Jacobs alustas

kooripoisina Genti katedraalis. Muusikutee valiku kasuks sai klassikalise filoloogi haridusega Jacobs tõuke vendadelt Kuijkenitelt, Gustav Leonhardtilt ja Alfred Dellerilt ning temast sai üks oma aja nõutuim kontratenor. Dirigendina on Jacobs spetsialiseerunud renessansi-, baroki- ja klassitsismiajastu ooperite lavaletoomisele. Tema juhatusel esitatud Mozarti "Figaro pulm" pälvis 2004. aastal Gramophone'i aasta plaadi tiitli ning 2005. aastal Grammy kui parim ooperiplaat ning kaks Midemi klassikapreemiat. Händeli "Rinaldo" esitus sai 2004. aastal Cannes Classical Awardi auhinna. Lisaks aktiivsele muusikutegevusele ja festivali juhtimisele on Jacobs ka barokklaulu õppejõud Baseli Schola Cantorumis.

Edukusest ja saavutustest hoolimata jätkavad Jacobs ja Wilson sel aastal festivaliga hüvasti. Jacobs on toonud üheks põhjuseks hõivatus muude projektidega. Tagasipilku heites hindab ta kõrgelt kogemust Innsbrucki festivali kunstilise juhina ja ütleb: "Tegevus ja edu Innsbruckis pani aluse paljudele võimalustele. Siin hakkasin tegutsema dirigendina. Ilma Innsbruckita oleks mu karjäär võib-olla teistmoodi kulgenud." Lahkuv Jacobs külvati festivali viimasel päeval, Haydni "Orlando Paladino" etendusel üle roosidega ning teda tervitati püsti seistes. Maestro lubas veel mitte laulda: "Innsbruck ich muss dich lassen", sest tuleb siia peagi tagasi mitut projekti tegema.

Minu muljed festivalist pärinevad kolmelt lõpukontserdilt. Neist esimene oli haamerklaveri-õhtu festivali ühes keskses kontserdipaigas, Ambrasi lossi kaunis renessanss-saal, kus seinamaalidel ümbritsevad kuulajat kaksikümmend seitse Tiroolima valitsejat. Briti muusik Gary Cooper oli koostanud huvitava kava, kus tuntud teosed, Haydni Sonaat Es-duur Hob XVI:52, Andante variatsioonidega ning Beethoveni "Pateetiline sonaat" olid kõrvutatud vähem tuntud klassitsismi-vararomantismi üleminekuaja heliloojate Jan Ladislav Dusíki, Muzio Clementi ning nokturnižanri rajaja John Fieldi teostega. Gary Cooper on õpinud Chethami muusikakoolis ning Oxfordi New College'is. Ta teeb koostööd mitme vanamuusikaansambliga, annab soolokontserte ning on õppejõud Walesi Kuninglikus Muusika ja Draama Kolledžis, Birminghami konservatooriumis, Yorki ülikoolis ja ta on Kuningliku Muusikaakadeemia külalisprofessor. Oma Wigmore Halli debüüdil

René Jacobs (fotol keskel) Haydni "Orlando Paladino"-teemalisel sümposionil.
FOTO IA REMMEL

esitas ta Bachi HTK mõlemad osad ning salvestas plaadifirmale ASV ka sama teose esimese osa. Gary Cooper on intelligentne ja sümpaatne muusik, kuid tema esituskontseptsioonist jäi sel kontserdil mõnevõrra ebamäärane mulje. Põhjuseks oli arvatavasti ebatäpne sõrmetehnika, aga ka mõningane laialivalgusus teoste ülesehituses. Muusikas, millele ongi omane vaba improvisatsioonilisus, nagu Dusíki ja Clementi Sonaat ning Haydni Andante variatsioonidega, häirisid puudujäägid vähem ning võis nautida Cooperi kauni kõlaga instrumenti. "Pateetiline sonaat" kuulates tekkis aga vahel mõte, et mis mulje jääks sellest esitusest siis, kui see oleks mängitud kaasaegsel pillil, mitte sõrmejooksu ebatäpsusi retušeerival haamerklaveril.

Üks festivali keskseid sündmusi oli Haydni ooperi "Orlando Paladino" etendus. Ooperi libreto aluseks on renessanss-poeedi Ludovico Ariosto poeem "Raevunud Orlando". Poeemikajastub kaduva rüütlikeisuse romantiline maailm ning peatgelane on tollane legendaarne kangelane Orlando (Roland). Ooperi tarbeks on libretist süzele lisanud koomilisi jooni ning Haydn märgibki oma teose žanrinimetuseks *dramma eroicomico* – heroilis-koomiline draama. Suurim üllatus selle aeg-ajalt küll lavastatud, kuid siiski vähetuntud oo-

peri puhul on see, et ta osutub ülimalt lähedaseks Mozarti "Võlflöödiga". Selle ooperi Pamina ja Tamino on printsess Angelica ja tema armastatu Medoro, Papageno-Papagena vasted on Eurilla ja Pasquale ning Öökuningannaks nõid Alcina, kes teose lõpul esitab oma mitte vähem kaelamurdvalt virtuoosse ja üliefektse "Öökuninganna aaria". Ka see ooper sisaldab rohkelt vabamüürlikke sümboleid. "Orlando Paladino" on terviklik, muusikaliselt ülimalt ilmekas ning lavaliselt väga tänuväärne teos. Vaadates ooperite valmimisaastaid – "Orlando Paladino" aastast 1782 ja "Võlflööd" 1791. aastast –, võib tekkida lausa küsimus: kes keda mõjutas/inspireeris? Ülipõhjalik kavaraamat sisaldab artikleid mitmest eri vaatenurgast teosele. René Jacobsi enda käsitlus seletab lahti žanrinimetuse heroilis-koomiline ning traagilise-üleva ning koomilise-madala vastandusi. Muu hulgas mainib Jacobs, et soovib propageerida Haydni oopereid, ning ütleb, et "Orlando Paladino" ei jää põrmugi alla tollaste itaalia ning ka Mozarti varasematele ooperitele. Lavastuses (Nigel Lavery Inglismaalt) ühendusid mänglevad nüüdisaega toodud kujundid lavakujunduse kunstkuuskedest, osatäitjate igapäevarõivastusest tühjuse atmosfääri ning taassünni sümboli kirstuni. Selles ooperis mõjus selli-

ne lahendus veenvalt, sest oma sümboolse-koomilise sisuga pole ta seotud kindla ajastuga. Etendusse oli kaasatud hulk noori võimekaid lauljaid, üldse oli kogu solistide ansambel väga ühtlane. Lüürilist armastaja-paari, printsess Angelicat ning Medorot esitasid taani sopran Sine Bundgaard ning norra tenor Magnus Staveland. Skandiinaavia noortel lauljatel on kaunis hääle ja väga hea lavaline väljumus. Koomilist paari esitanud Sunhae Im ning Victor Torres on vokaalselt virtuoosed ning lahtise lavalise liikumisega. Orlando osatäitja, inglise noor bariton Tom Randle on suurepärase laulja, kelle rollilahenduse puhul oli vahest liiga forsseeritud koomilise metsikusega. Muljet-avaldavad olid Alcinat laulnud tšehhi soprani Alexandrina Pendatchanska vokaaltehnilised võimed. Kogu etendust toetas suurepärase Freiburgi barokkorkester René Jacobsi juhatusel.

Teise tänavuse juubilar, Henry Purcell 350. sünniaastapäevale oli pühendatud kaunis Stamsi kloostrikirikus toimunud kontsert. Kava keskmeks oli Purcelli "Ood pühale Ceciliale", mida raamisid Purcelli õpetaja Matthew Locke muusika Shakespeare'i draamale "Torm" ning noore, teose

kirjutamise ajal 21-aastase Jeremiah Clarke'i Purcelli surma puhul kirjutatud pastoraal-lamentatsioon "Come, come along". Geniaalse Purcelli looming, kelle varajase surma järel vajus briti helilooming justkui mitmesaja-aastasesse nõidusunne, on sensuaalsuse ja intellekti rafineeritud ühendus; ta on ka ületamatu polüfoonia-meister. Kavaraamatust sai jälgida teose sügavmõttelise filosoofilise teksti muusika mõjust (Püha Cecilia on muusika ja muusikute kaitsepühak), autoriks anglikaani vaimulik Nicholas Brady. Erakordselt mõjuv oli noore, traagilise saatusega Jeremiah Clarke'i "Come, come along" Purcelli mälestuseks. See on leebe karjasmänguna üles ehitatud ingellikult kaunis teos muusikaprintsi Purcelli lahkumise puhul. Kava lõpetas objektiivselt-pidulikult Händeli "Te Deum" D-duur. Teoste väga harmooniline ja süvenenud esitus tuli ansamblist B'Rock, mille koosseisus on muusikuid Hollandist, Saksamaalt, Inglismaalt ja mujalt ning Innsbrucki festivali koorilt. Kava muusika-juht oli Cambridge'i ülikooli õppejõud ning ka meie Rahvusmeeskooriga koostööd teinud Timothy Brown. Mõjuvast solistide ansamblist – Judith Van Wanroji (sopran),

Christopher Ainslie (alt), Tom Raskin ja Stephen Varcoe (tenor), Gils Underwood (bass) – tõusis oma erilise hääle ning ekspressiivse esitusmaneeeri poolest eriti esile hollandi alt Maarten Engeltjes, kelle kanda oli ka enamik olulisemaid soolosisid.

Järgmisest aastast alates on festivali kunstiline juht itaalia vanamuusikadirigent ja klavessinist Alessandro De Marchi. Praegu 46-aastane De Marchi on hariduse saanud Rooma Püha Cecilia konservatooriumis ning Baseli Schola Cantorumis. Üks tema erihuvisid on olnud vanade käsikirjade uurimine. Innsbrucki festivalil on ta aastaid olnud Jacobsi assistent. Tegevjuhina astub ametisse Grazist pärit Christa Redik, kes on varem töötanud muusikapedagoogika alal, Edinburghi festivali juures ning St Pölteni Festspielhausis. Ta soovib jätkata Jacobsi ja Wilsoni suunda, kuid uuenduste osas tahaks ta senisest enam teha koostööd muusikaõppeasutustega ning näeb potentsiaali festivali juurde kuuluvate sümposioonide ja seminaride publikule lähedasemaks ning üldarusaadavamaks tegemises. Uuel tegevjuhil on ka plaane festivali ampluaa laiendamiseks, lisades vanamuusikale ettevaatlikult ka teiste ajastute muusikat.

Fiesta de la guitarra

10. oktoober - 19. november 2009

KONTSERDID OKTOOBRI

- L 10. okt 15:00 Tallinn, Mederi saal
Duo Niels Ullner – Jesper Sivebaek (Taani)
- P 11. okt 15:00 Tartu Linnamuuseum
Duo Niels Ullner – Jesper Sivebaek
- N 15. okt 19:00 Tallinn, Vanalinna Muusikamaja
Vahur Kubja (Eesti-Itaalia) ja Dmitri Timoshenko (Eesti-Soome)
- K 28. okt 18:00 Valga Muuseum
Duo Peep ja Priit Peterson
- N 29. okt 19:00 Otepää Raekoda
Välisesinejate kontsert (Läti, Leedu, Itaalia, Hiina)
- R 30. okt 16:00 Tartu Laupeomuseum
Välisesinejate kontsert (Läti, Leedu, Itaalia, Hiina)
- R 30. okt 20:00 Otepää Raekoda
Duo Kristo Käo – Jorma Puusaag
- L 31. okt 19:00 Otepää Raekoda
Kitarriseltsi aastaseminari lõppkontsert

KONTSERDID NOVEMBRIS

- K 4. nov 18:00 Tallinna Lauulväljaku Klaassaal
Eesti kitarrimuusika kontsert
- N 5. nov 19:00 Pärnu Kontserdimaja kammersaal
Duo Heiki Mätlik – Miguel Angel Jiménez (Eesti / Hispaania)
- R 6. nov 16:00 Tallinna Lauulväljaku Klaassaal
Tallinna kitarristide kontsert
- R 6. nov 19:00 Tallinn, Mederi saal
Duo Heiki Mätlik – Miguel Angel Jiménez
- L 7. nov 16:00 Tartu Laupeomuseum
Anastasia Bredis (Venemaa) ja Tartu kitarristid
- L 7. nov 19:00 Tartu, Vanemuise kammersaal
Duo Heiki Mätlik – Miguel Angel Jiménez
- P 8. nov 15:00 Tallinn, Mustpeade Maja Olavi saal
Anastasia Bredis (Venemaa)
- P 8. nov 17:00 Jõhvi Kontserdimaja kammersaal
Duo Heiki Mätlik – Miguel Angel Jiménez
- L 14. nov 19:00 Tallinn, Mustpeade Maja
Trio Kristo Käo – Maria Rääk – Riho Ridbeck
- N 19. nov 18:00 Tallinn, EMTA kammersaal
Galakontsert „Leo Brouwer 70“

Festivali info:

www.kitarriselts.ee

Eesti on suurepärane maa, kuhu mul on rõõm tagasi tulla

Intervjuu Sarah Changiga

ERSO kontserdihooaja avas tänavu ameerika tippviuldaja Sarah Chang. See on juba kolmas kord, kui imelapsena alustanud Sarah Chang Eestit külastab. Ta asus juba kuueaastaselt õppima New Yorgi kuulsasse Juilliardi Muusikakooli ning kaheksa-aastaselt avanes tal võimalus koostööd teha Zubin Mehta ja Riccardo Mutiga ning nende toonaste orkestrite New Yorgi Filharmoonikute ja Philadelphia sümfooniaorkestriga.

Nüüdseks on Chang esinenud kõigi maailma nimekate dirigentide ja orkestritega. Tema kammeransamblipartneriteks on olnud Martha Argerich, Leif Ove Andsnes, Stephen Kovacevich, Yo-yo Ma ja paljud teised tuntud nimed. 2007. aastal oli Changil sooloõhtu Carnegie Hallis pianist Ashley Wassiga.

Chang on juba pikka aega EMI eksklusiivartist, oma esimese plaadi sellele mainekale plaadifirmale salvestas ta 10-aastaselt. Tema arvukate plaatide hulgas on Sibeliuse viiulikontsert Berliini Filharmoonikute ja Maris Jansonsiga, Šostakoviči ja Prokofjevi kontserdid sama orkestriga sir Simon Rattle'i juhatusel ning viimastest ülesvõtetest Vivaldi "Neli aastaaega" Orpheuse kammerorkestriga ning Bruchi ja Brahmsi kontserdid Dresdeni filharmooniaorkestri ja Kurt Masuriga.

Chang on saanud arvukalt auhindu, mille hulgas on Gramophone'i nominatsioon "Aasta noor artist", Echo plaadiauhind ja Korea "Nan Pa" auhind. 1999. aastal pälvis ta maineka Avery Fisher Prize'i.

Chang mängib 1717. aastast pärineval Guarneri del Gesu viiulil.

Tänapäevale lõivu makstes on moest huvituv Chang osalenud ka koos tennisetaar Pete Samprase ja džässmuusik Wynton Marsalisega Movado kellareklaamis "The Art of Time".

Sarah Chang, imelapsest sirgunud tippinterpret.
FOTO EMI

Teie karjäär sai alguse väga varakult – alustasite imelapsena. Kuidas te viiuli juurde jõudsite, kas see oli teie enda soov seda instrumenti õppida?
Mängisin algul klaverit, olin siis kolme ja

poole aastane ja mu ema, kes on helilooja, õpetas mind. Aga mulle meeldis viiul rohkem, ka mu isa on viiuldaja, ning palusin endale viiulit. Algul ei olnud mul loomulikult mingit kindlat mõtet muusikuks saa-

da, see oli lihtsalt tore harrastus. Aga ma nautisin alati esinemisi. Laval esineda on minu jaoks parim.

Kas viiulit oli kerge õppida, oli see alati tore?

Nagu lastel ikka, oli see vahel tore, aga siis oli jälle vaja, et keegi tagant sunniks. Selles olen aga veendunud, et alustada nii varakult on suur eelis. Paljud asjad osutuvad tunduvalt lihtsamaks. Sulle antakse ülesanne, sa teed selle ära ja ei mõtle sealjuures liiga palju. Sellega on nii nagu keeleõppimisega – lapsena õpid keeli palju kergemini kui hilisemas eas.

Ma arvan, et mul oli õnne, et sain alustada nii varakult ja jõudsin omandada suure hulga viiuli põhirepertuaari.

Keda suurtest viuldajatest imetlete, kes on olnud teie iidol?

Kindlasti David Oistrakh. Tema on minu kõige armastatum mängija. Tal on kauneim kõla, mida võib kujutleda, võimas, hingestatud kõla. Muidugi on tal ka uskumatu tehnika. Kuid see pole mitte ainult tehnika, mis paelub, väga hea tehnikaga viuldajaid on palju, kuid ta on muusikuna täiesti ainulaadne.

Ja muidugi Isaac Stern, kes on minu muusikaline ristiisa. Ta tegeles minuga, kui olin väga noor, ta oli mu mentor, tema on mind palju mõjutanud. Muidugi on mulle ka oluline minu õpetaja Juilliardi Muusikakoolis Dorothy DeLay.

Milline on teie lemmikmuusika?

Ma kasvasin üles peamiselt romantilise repertuaariga. Lemmikud on Brahms, Tšaikovski, Sibelius. Armastan Bruchi viiulikontserti. Tunnen end romantilisi teoseid mängides kõige paremini. Kahekümnenda sajandi heliloojatest armastan väga Bartókit ja Šostakovitšit. Mängin ka nüüdismuusikat. Mitmed nüüdisheliloojad on mulle teoseid kirjutanud, nagu näiteks Richard Danielpour, Christopher Theofanidis. Richard Danielpouri sonaat oli minu jaoks eriti tähendusrikas: see oli kirjutatud mu mentori Isaac Sterni mälestuseks.

Mulle ei meeldi sugugi kõik nüüdismuusikas, valin selle, mis mind erutab või mulle huvi pakub. Ma ei ole atonaalse muusika austaja. Kui muusika on liiga dissonantsirohke, nii et inimesed seda kuula-

tes võib-olla mõtleavad, millal see ometi lõpeb, siis see ei tundu mulle õige. Soovin mängida muusikat, mis kuulajatele meeldib.

Missugused muljed on teil Eesti rahvusorkestrist ja eesti publikust?

Olen Eestis ka varem mänginud ja tuln siia heameelega tagasi. ERSO on suurepärase orkester, teil on väga head dirigendid ja siin on ka meeldiv administratsioon. Olin ERSOga ka kontserdireisil Itaalias. Mulle meeldib Tallinn, see on väga kultuurne linn. Ka olmekül on siin meeldiv, kas või näiteks kaubanduskeskused või kohalik toit.

Eesti publik on soe ja asjatundlik. Mul on mulje, et muusikat tuntakse siin väga hästi. Siin on olnud pidevalt hea orkester ja suurepäraseid dirigendid – Neeme Järvi ja paljud teised, ning eesti publik ootab alati kvaliteeti.

Milline on teie sõnum, mida tahate kuulajale klassikalise muusikaga öelda ajal, mil peavooluks on popmuusika?

Nagu paljud, kuulan ka mina popmuusikat autoga sõites või lihtsalt lõõgastudes. Aga klassikaline muusika on puhas kunst, mis tuleb hingest ja südamest. Klassikaline muusika on osa minust ja ma ei kujutaks oma elu selleta ette. Seda jääva väärtusega muusikat ei saa millegagi asendada. Popmuusikas on need, kes kord olid väga kuulsad ja kiidetud, varsti kadunud, aina tulevad uued lauljad ja uued ansamblid, aga klassikaline muusika ja tõelised kunstnikud jäävad püsima.

Praegu pole kahjuks klassikalise muusika olukord enam selline nagu kümme aastat tagasi. Näiteks plaaditööstused on tõsiselt kriisis, mitmed firmad peavad ukсед sulgema. Mina olen veel väga õnnelik olukorras, mul on leping EMlga ja saan edasi plaate salvestada. Just hiljuti tuli välja mu uus CD Brahmsi ja Bruchi kontsertidega. Olen väga tänulik võimaluse eest salvestada oma lemmikorkestrite ja dirigentidega.

Rääkides sellest, millega ma soovin tegeleda või mida salvestada – mulle on pakutud projekte mitmesuguste *cross-over* ideedega, klassikalise muusika ühendamist popmuusikaga, aga ma ei soovi midagi sellist teha. Olen töötanud palju selle nimel, et leida oma koht klassikalises muusikas, ja

mul on soov öelda oma sõnum just selle muusikaga.

Milllega tegelete oma vabadel hetkedel?

Oh, kui mul on vähegi vaba aega, siis püüan end lihtsalt välja magada! Armastan filme vaadata ja lihtsalt käia poodides – see on minu jaoks lõõgastav tegevus. Kui mu sõbrad on linnas, läheme koos välja sööma. Ma reisin kogu aeg, nii et suhtleme e-mailide ja SMSide teel.

Kas on mõnda teost, mida te pole saanud veel esitada?

Ei, olen peaaegu kõike mänginud. Kasvasin viiulirepertuaari põhiteostega üles. Olen saanud esitada kõiki suuri viiulikontserte ning need ka plaadistada. Muidugi on seal ka n-ö mitte-*mainstream*'i teoseid, mis mind huvitavad ja õpin neid kogu aeg juurde.

Millised muljed on teil eesti dirigentidest?

Eelmisel kontserdil Eestis mängisin Nikolai Aleksejeviga Sibeliusi Viiulikontserti. Aleksejev on dramaatiline ja täpse käega dirigent, solistil on temaga väga mugav mängida. Toomas Vavilov, kellega seekord esinen, on sõbralik, tähelepanelik ja tundlik, temaga tekkis väga hea side.

Muidugi olen esinenud Neeme ja Paavo Järviaga. Nad on lihtsalt fenomenalsed dirigendid. Olen mõlemaga korduvalt mänginud, Paavoga pisut rohkem. Kahjuks pole veel olnud võimalust Kristjaniga koostööd teha.

Neeme Järviaga laval olla on kerge, see pole nagu töö, see on rõõm. Paavo on sügav ja jõuline, inimesena on temaga väga tore koos olla. Nad on ka väga uhked oma päritolu üle. Nende kavades on alati eesti heliloojate teoseid, nad on suurepäraseid eesti muusika pioneereid.

Eesti on väike maa ja selle maa muusika tutvustamine on väga tänuväärne tegevus.

Kui on selliseid inimesi nagu Järvid, siis saadakse Eestist ja eesti muusikast teada. Olen õnnelik, et olen saanud neid tundma õppida.

Sarah Changiga vestelnud Ia Remmel

Raskekaaluline luule kergemuusika kuues: Leonard Coheni fenomen

Legendaarse 75-aastase muusiku juba teist aastat kestvat maailmaturneed saadab julgemaidki prognoose ületav publikumenu.

KAIA SISASK

Tallinna Ülikooli õppejõud

Ilmselt ei arvanud ei oma tagasihoidlikkusega silma paisev Leonard Cohen ise ega tema meeskond turneele asudes, et mõningatel väga vanadel tarkustel on 21. sajandi maailmas veel õiget kuulajaskonda. Kaks teel oldud aastat aga tõestavad, et kuulajaskond ulatub läbi kõikide vanuseastmete, erinedes paljude “endisaegsete” iidolite omast, kes panustavad kas mineviku elluäratamise illusioonile kogu selle varjatud armetuses või mitte vähem armetule müüdile igavesest noorusest. Mitte midagi sellist ei kehti Leonard Coheni puhul. Coheni publik on vananenud koos temaga kogu selle protsessi väärkuses ja vääritusel (omadused, mida Cohen ise teineteisest ei lahuta) ning peale on kasvanud ka uus, võib-olla varavana, kuid igal juhul selline, kes murrab välja ühiskonnas domineerivast infantiilsusest, hinnates mitte ainult Coheni laulude sügavat sõnumit, vaid ka kergemuusikamaailma jaoks pretseedenditult rafineeritud vormi.

Kuigi Leonard Cohen pole kunagi tahtnud nimetada end kirjanikuks ega poeediks – kui, siis vaid võltpoeediks –, on tema kirjandusauhinnade nimistu muljetavaldav, nagu ka talle garanteeritud koht Ameerika ja tema sünnimaa Kanada kirjandusantoloogiates. See, mis eristab teda popkultuuri maailma kogemata äraeksinud rabist (kujund, mida on kasutatud tema eelviimase turnee kohta), on see, et olgugi mõnes mõttes elitaarne ja eraklik, pole Cohen kunagi hüljanud Boogie Streeti – kujund, mida ta kasutab igapäevamaailma

kohta kogu selle enamasti nii tühises tege-likkuses ja pealtnäha tähtsusetutes pisiasjades. Maa ilma tõstmine pühaduse tasemele on judaismi üks juhtmõtteid, mida konservatiivse judaismi taustaga Cohen on järginud kogu oma loomingu jooksul. Ja mitte ainult loomingu, vaid ilmselt ka elu enese, sest tema bändiliikmete üksmeelse arvamuse kohaselt on Cohen inimene, kes lihtsalt muudab kõik enda ümber paremaks.

Mõne kriitiku sõnul on tänavu 21. septembril 75-aastaseks saanud Cohen “leiutanud” end oma karjääri jooksul mitmeid kordi. Hipikultuurist ei saanud ta muidugi jääda puutumata, kuid samas pole ta selle klišeodega kunagi päriselt kaasa läinud. Juba oma perekondliku keskklassiliku ja parempoolse tausta tõttu (Montreali nii intellektuaalsel kui ärilisel kõrgpositsioonil asuv perekond – Coheni ema oli muide Leedust emigreerunud juuditari) ei võtnud biitnikud teda kunagi päriselt omaks ning ka omaenese soovil on ta alati olnud autsaid. Muusikamaailma sisenen ta juba küpses vanuses, 30ndates eluaastates, seega tunduvalt hiljem kui kirjandusmaailma – tema esimene luulekogu “Let’s Compare Mythologies” ilmus juba tema kahekümne teisel eluaastal. Kuigi kirjanduses saatis teda suur edu ning tema romaane ja luulekogsid auhinnati, ei suutnud ta sellest elatuda ja astus popmuusikasse enda väitel pigem raha pärast, kuid ka sellepärast, et kontakt tegeliku eluga ja inimestega veetles teda rohkem kui kirjanikutöö elukaugus. 80ndatel aastatel langes ta aga Ameerikas

suhtelisse unustusse ning just Euroopa publik on see, kes on moodustanud tema püsiva austajaskonna. Sel ajal saab Coheni see alati ülikonnastatud naistemagnet, kelle erootika ja religioosse kujundimaailma segu on kristliku maailma kohta tavatu. Seks on püha, või nagu kõlab ühest tema intervjuust pärinev mõte: seks ilma Jumalata viib pornograafiani, Jumal ilma seksita vagatsemise ja kitsarinnalisuseni. 1990ndatel hakkab karjäär taas ülesmäge minema, kuid siiski ei lahku temast teda kogu elu saatnud kliiniline depressioon, mille vastu abi otsides ta veedab suure osa 1990ndatest aastatest Mount Baldy zen-budistlikus keskkuses ning laseb end pühitseda mungaks – seda küll tema omil sõnul mitte selleks, et otsida uut religiooni, sest judaism rahuldab teda täielikult, vaid selleks, et selles situatsioonis on see kohane; vastasel juhul ei saaks ta viibida oma nüüdseks üle saja aastase zeni-õpetaja Sasaki Roshi läheduses. Kaasmungad on iseloomustanud selle perioodi Coheni kui meest, kes elab täielikult oma budistlikule praktikale. Tingimused kloostris on Coheni enese hinnangul sedavõrd ebainimlikud, et need toovad välja inimlikkuse: tõusmine kell kaks öösel, enesele raja kühveldamine läbi lumehangede zendosse, lõputud tunnid meditatsiooni ning pidev füüsiline töö keskuse ülalpidamiseks. Kui ta siis lõpuks mäelt alla tuleb, tabab teda ränk katsumus, tema mäenedžer on tühendanud tema pensionifondid ehk omastanud praktiliselt kogu tema varanduse. Pealtnäha suhtub Cohen sellesse rahuli-

kult, öeldes, et ta on näinud maailma piisavalt palju, et mõista, et selliseid asju juhtub, ning näeb loos koguni koomilisi või õpetlikke külgi. Praktiline vajadus aga sunnib teda 73-aastaselt uuele turneele, mille menu osutub peadpöörivaks, ning küllap tänab nii mõnigi austaja iroonilisel kombel saatuse julmi kapriise. Ning juba praegu-seks on turnee saanud 2008. ja 2009. aasta parima *live*-esinemise auhinna Austraalias ja Iirimaal.

Coheni käimas olev turnee saab alguse suhteliselt tagasihoidlikust Frederictoni linnast Kanadas, mida aga Cohen ise ei luba nimetada soojenduskohaks, sest publiku ette ei astuta pooliku ettevalmistusega. Prooviperiood ise on kestnud tavatult kaua, kaks kuud. Bänd koosneb suurepärasest muusikutest: Roscoe Beck (muusikaline juht, bass, taustavokaal), Neil Larsen (süntesaator, akordion, vaskpillid), Bob Metzger (kitarr, vokaal), Javier Mas (bandurria, laud, *archilaud*, 12-keeleline kitarr), Rafael Gayol (trummid, löökpillid), Dino Soldo (süntesaator, saksofon, puhkpillid, vokaal), Sharon Robinson (vokaal), The Webb Sisters – Charley ja Hattie Webb (vokaal). Kuna ülesehituselt on kontserdid jäänud põhimõtteliselt samaks kogu turnee jooksul, võib huvilistele soovitada hiljuti ilmunud salvestust “Leonard Cohen Live in London”. Järgneva ülevaate kontserdist annan aga siiski vahetute elamuste põhjal.

Juulikuine Dublin, kus toimub koguni neli kontserti, võtab vastu ilmaga, milles vaheldub päeva jooksul vähemalt kolm aastaaega (lund küll ei tule, kuid kõik muud ilmastikunähtused on esindatud). Dublinlased on uhked oma uhiuue O2 kontserdimaja üle Liffey jõe ääres linnasüdamest veidi kaugemal. Ligi kolmveerand-tunnise kõndimise järel mööda jõekallast, kus ma ühinen järjest kasvavate inimvoogudega, rabab mind kaua oodatud hetkele imehästi sobiv sümboolika – vihmahoo möödudes ulatub vikerkaar jõest otse üle kontserdimaja otsekuvi meeldetuletus Jumala lepingust Noaga. Algus on seega paljutöotav, laulab ju Cohengi: “*I’m the little Jew who wrote the Bible*” (“Ma olen väike juut, kes kirjutas Piibli.”) Ümber maja on pikeerijad loosungitega: Leonard, palun ära laula Iisraelis! Nimelt lõpeb turnee Euroopa-osa Tel Avivis ning Cohen on vastanud protestijatele, et viimane kontsert on mõeldud lepitus- ja heategevuskontserdina

Leonard Cohen – nn popkultuuri maailma kogemata äraeksinud rabi.

FOTO INTERNETIST

Iisraeli-Palestiina konflikti taustal. Rahvas pakutavaid lendlehti vastu ei võta ning saalis ei näe ma neid ühtegi. Kui kell lööb kaheksa, algab kontsert nii punktuaalse täpsusega, et ei jõua veel vaimu valmiski seada, kui ansambel on juba laval ja noorusliku jooksuga ilmub Maestro ise – kummaline segu vanaduse haprusest ja ajatust vitaalsusest. Ta kannab musta ülikonda ja kaabut, nagu ka mitmed bändiliikmed, kelle kogu välimus on klassikaline ja väljapeetud. Ja peaaegu ilma igasuguse sissejuhatusega algab “Dance Me to the End of Love” (“Tantsi mind armastuse lõppu”. Miks just see laul, on Cohenilt küsitud. “Sest see on koht, kuhu ma tahaksin minna.”) Olen juba enne kontserti teadlik, et selle pikkus on

ebatavaline; hariliku tunni-poolteise asemel laulab Cohen peaaegu kolm tundi. Tean ka seda, et Liverpooli vihmas on ta külmetunud ja üritab ilmselt hoida oma häält. Alguses see pisut ehk nii tundubki, kuid võimalik ettevaatusabinõu ei õnnestu. Iiri publik on selline, millist sooviks endale iga esineja – ülevoolav vaimustus on kantud jumaldavast austusest, misõttu ovatsioonid esinejat summutama ei kipu; pigem on tegu ühise hingamisega, iga sõna tähelepaneliku püüdmisega. Ja paari lauluga toimub minu silme all Coheni täielik avanemine publikule, silmanähtav püüe anda endast kõik, laulda “*his heart out*”, nagu kõlab üks hilisem iseloomustus. Kontsert on üles ehitatud mõningase vastutule-

kuga sellele publikule, kes armastab nooremat Coheni – just lõpuossa on paigutatud legendaarsed hitid “So Long, Marianne”, “Famous Blue Raincoat” ja “Suzanne”. See toimib suurepäraselt, kuid samas toimib ka kõik muu; saali hiirvaikus loeb Cohen ette tosinasalmilise luuletuse “A Thousand Kisses Deep”, kohati lõikavalt eneseiroonilise armastushümni 70-aastaselt mehelt (“ma armastasin sind selle külmunud armastusega, oma *second-hand*-välimusega...”) ja lauseb laulus “In My Secret Life” viimasel sõnal väljendist “*wisdom of old*” (“vanade tarkus”) kõlada-kumiseda pikalt ja sellise vibratsiooniga, et see toob kananaha ihule. Humoorikalt varieerib ta mõningaid sõnu oma tuntuimades lauludes; nii näiteks saab laulu “I’m Your Man” värsist “... ma kannan sinu jaoks maski” variatsioon “ma kannan sinu jaoks seda vana maski”, mille juures ta hetkeks kaabu silmilt kergitab, juhtides tähelepanu oma vanuse ilmsele tõsiasjale. Publikule, kes nagunii teab kõiki tema laule peast, on sellised varieeringud eriline maiuspala. Ja kaasa laulda iiri publik juba oskab – mitte ilmaaegu ei ütle Cohen, et talle on au olla kutsutud tagasi sellele suure muusika- ja luuletraditsiooniga maale. Kontserdi esimese poole lõpetab Cohen endale iseloomulikus sõnastuses meeldetuletusega maailmast täis pimedust ja kannatusi ja kuulsat “Anthemiga”, mille sõnumit ta ise peab oma loomingu koondsõnumiks – kõigis asjades on mõra, üksnes nii pääseb valgus sisse. Kontserdi teise poole avab “The

Tower of Song”, mille ridu “*I was born like this, I had no choice, I was born with the gift of a golden voice*” (“Ma sündisin sellisena, mul polnud valikut; ma sündisin kuldse häälega”) võtab publik vastu sellise ovatsiooniga, mis tõepoolest hetkeks esineja enesesse matab. See on taas eneseiroonia, mis meenutab tõsiasja, et Coheni pole kunagi olnud erilist lauluhäält nagu ka pillimänguuskust, mis teeb tema fenomeni muusikamaailmas veelgi kummalisemaks. Mitu korda kontserdi jooksul tutvustab Cohen sügava kummarduse saatel iga bändiliiget, meenutamaks, et midagi ei sünni ilma nendeta, korduvalt laskub ta põlvili lavale, rõhutades sellega juba niigi kunstilisest elamusest religioosseks elamuseks üle minevat atmosfääri. Kui ta muidu oma laule sageli lühidalt nende esimesi ridu tsiteerides sisse juhatab, siis (tema teiste muusikute poolt enim interpreteeritud laul) “Hallelujah” algab ootamatult ja ilma igasuguste lisanditeta – laul räägib enese eest ise ja just selline liiasuste puudumine, mis üldse iseloomustab kõike Coheni puutuvat, alates napist žestikulationist kuni igasuguse publiku meelitamise vältimiseni, tekitab siinkirjutajas erilist tänutunnet. Ka ei soleeri Cohen mitte kogu kontserdi aja – “Boogie Streeti” esitab Sharon Robinson kui loo muusika autor, laulu/palve “If It Be Your Will” aga kaunid noored taustalauljad Hattie ja Charley Webb harfi saatel. Esimeseks katsetuseks kontserti lõpetada saab “Closing Time”, laul, mis kirjeldab kõrtsiat-

mosfääri hetkel, kui kõik juba pisut üle käärleb ja peremees tuled äkitselt põlema paneb. Aga vaatamata sellele, et Cohen hüüab “*Closing time, friends*” (Sulgemise aeg, sõbrad), ei kavatse keegi nii peagi lahkuda. Nii kutsutakse Cohen ikka ja taas tormiliselt tagasi. “Ma püüdsin sind hüljata”, laulab ta lõpuks ilmeka resigneerumise-ga. “Kallim, ma loodan, et sa oled rahuldatud?” – “*Yeaaaah!*” karjub publik. Ja siis on tõepoolest lõpp. Cohen tänab ja meenutab kogu oma kaaskonda kuni bussijuhtide ja nende inimesteni, kes hoolitsevad nende kaabude eest, ning viimaks kogunevad kõik lavaserva ühislauluks “*Wither Thou Goest*”, mis on lõik Toorast ja räägib Ruthist, naisest, kes minnes kaasa oma mehega, hülgab oma rahva ja järgneb talle, kuhu too iganes läheb.

Väljas on pime, mööda jõeäärt linna poole tagasi minnes möödun skulptuuri-grupist, mis kujutab Iiri näljahäda aegu – ebaloomulikult pikad, kriipskõhnad, skeletti meenutavad inimesed lähevad kuhugi, pambud õlal, aukuvaunud silmade öudust täis pilk kaugusse suunatud. Pimedas mõjuvad nad veelgi rõhavamalt kui ennist valges ja ei seostu sugugi ainult ühe ajaloo-perioodiga, vaid olemisega üleüldse. Aga selles pimeduses on mingi tingimusteta “hallelujah”, see Leonard Coheni vana, kuid aegumatu sõnum, mida tahetakse temalt kuulda ikka ja jälle. See ehk ongi Leonard Coheni fenomen.

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid oktoobris

- 10. oktoober kell 14** Lastekirjanduse keskus
Raimo Kangro klaveripalade kontsert, esinevad TMKK klaveriosakonna õpilased
- 17. oktoober kell 12** Linnateatri kammersaal
TMKK õpilased ja õpetajad HEILI ROSIN (flööti) ja JANA PEÄSKE (klaver)
- 17. oktoober kell 12** Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum
MARJU ROOTSI klaveriõpilased

- 17. oktoober kell 12** EMTA orelisaal
MART LAASI tšelloõpilased
- 22. oktoober kell 18** EMTA orelisaal
AINO-MARIKA RIIKJÄRVE viiuliõpilased
- 25. oktoober kell 18** Kadrioru loss
KAIDO VÄLJA (viul)

Kolmsada aastat klaveriehitust maailmas, kakssada kolmkümmend Eestis

ALO PÖLDMÄE
helilooja

Klaver on täiuslikem kõigist muusika-instrumentidest, selle leiutamine tähendas muusikale sedasama, mis trükikunsti leiutamine luulele (Bernard Shaw)

Esimene oli Cristofori

Tänavune aasta on klaveri jaoks eriline – möödub kolmsada aastat päevast, mil Firenze klavessiinimeister ja Medicite kuninglike pillide varahoidja Bartolomeo Cristofori (1655–1731) sai valmis uue klahvinstrumenti *gravicembalo col piano e forte*, mille ehitamist oli ta alustanud juba 1695. aastal ja mida tunti algul *pianoforte* ja hiljem *fortepiano* nime all. Cristofori ei teadnud veel, et sai endale uue pilli, klaveri looja au. Tegelikult soovis ta luua uut tüüpi klavessiini, mille keeli ei näpitse sulerootsud, vaid nende pihta löövad haamrid. Nii välimuse, peente keelte kui ka kõla poolest meenutaski pill klavessiini. Selle ulatus oli vaid neli oktavit ja ka esialgne nimi *gravicembalo col piano e forte* viitas klavessiinile. Uus instrument erines klavessiinist haamer mehhanismi poolest. Klahvile vajutades lõi haamer vastu keelt, haamer eemaldus ja keel sai vabalt võnkuda seni, kuni klahv sõrme alt vabanes. Seejärel läks kõiku viltkattega summuti, millega löögi tugevust reguleerida. Nii avanesid uued, enneolematud võimalused muusika dünaamikas.

Oluliseks pidepunktiks uue pilli valmistamisel oli Cristoforil juba 12. sajandi Euroopas levinud kastikujuline pill *dulcimer*, mille keelte pihta löödi pulkade või haamrikestega.

Giorgio Schünemanni
portree pillimeister
Bartolomeo Cristoforist
REPRO INTERNETIST

Cristofori uue pilli esitlusel Medicite õukonnas viibis külaline Veneetsias, markii Scipio Maffei, kes tegi pillist joonistusi ja ülestähendusi. Kaks aastat hiljem, 1711, avaldas ta Veneetsias oma ajakirjas *Giornale dei lettera d'Italia* artikli Cristofori leiutuse ehitusest ja muusikalistest võimalustest.

See oli laiemale üldsusele esimene teade uue pilli olemasolust. Osa ajalooallikaid märgibki klaveri leiutamisaastana artikli ilmumise aastat, võimaldades klaveri kolmesajandat aastapäeva tähistada ka 2011. aastal. Levinum on siiski 1709, Cristofori pilli tegelik valmimise aeg. Cristofori tegi aastail

1710–1720 klaverile veel mitmeid täiendusi ja 1726. aastast säilinud eksemplaril on juuba topeltkeelestik ja sünkroonne keelte summuti.

Nagu suurte leiutistega sageli juhtub, ei tundnud isegi itaallased oma kaasmaalase leiutise vastu erilist huvi. Pärast seda, kui 1725. aastal ilmus Saksamaal Johann Matthesoni väljaandes “Critica musica” klaveri kirjeldus, läks klaveriehituse arendamine sakslaste kätte. Kaheksateistkümnenda sajandi lõpul peetigi klaverit saksa päritolu pilliks. Cristoforiti kui uue pilli leiutajat ei meenutanud enam keegi. Tuntuim saksa meister oli Gottfried Silbermann (1683–1753), kes oli ka ületamatu oreleehitaja. 1730. aastate algul valminud klavereid tutvustas ta ka oma sõbrale Johann Sebastian Bachile, kes pidas tema klavereid raskelt mängitavaks ja kõlalt nõrgaks. Silbermanni klaverid said tuntuks 1746. aastal, kui ta kohtus Preisi kuninga Friedrich Suurega, muusikametseniga, kelle juures oli õemuusikuks J. S. Bachi poeg Carl Philipp Emanuel. Viimase nõuandel telliti kuningakojale koguni mitu uut klaverit. Kui J. S. Bach hiljem Potsdamis kuningat külastas, olevat ta Silbermanni klaveritega väga rahule jäänud.

Esimene spetsiaalselt klaverile loodud heliteos “12 Sonate da cimbalo di matelletti” ehk “12 sonaati haamritega klavessiinile” ilmus trükist 1732. aastal, autoriks Lodovico Giustini. Teose pealkiri näitab, kui visalt levis klaveri kui uue pilli nimetus, klaverile mõeldud loomingust rääkimata.

Pöördeliseks aastaks klaveri positsiooni kinnistamiseks sai 1768. Siis toimusid kahe nädalase vahega maailma esimesed sooloklaveriõhtud, esimene Dublinis, teine Londonis. Londonis soleeris J. S. Bachi noorim poeg Johann Christian inglise meistri Johannes Zumpe tahvelklaveril ja just selle kontserdi erakordne menu muutis klaveri üleöö moeasjaks. Siinkohal mõned pidepunktid klaveri ajaloo.

1739 – esimene pianiino. Pilli valmistas Itaalias Domenico del Mela. Klaver pöörati alusel lihtsalt püsti, keeled ja kõlalaud klaviatuuri kohale. Meile tuntud välimuse ja konstruktsiooniga pilli ehitas 1800. aastal Viini meister Mathias Müller. Pianiino on tänaseni kodusmusitseerimises enim levinud pill.

1742 – esimene tahvelklaver. Pilli valmistas Baieri meister Johann Socher. Võr-

reldes tiibklaveriga võttis see vähem ruumi ja oli odavam. Puuduseks oli basskeelte nõrk kõla.

Inglismaal saavutas tahvelklaverite alal tippaseme Johannes Zumpe, Prantsusmaal Sebastien Erard. Sellest kujunes väga levinud koduinstrument nii 18. kui 19. sajandil. USAs oli ta populaarne koguni 20. sajandi kolmekümnendate aastateni.

1782 – tööstusliku klaveritootmise algus, meister John Broadwood Inglismaalt.

Eesti klaveriehituse ajalugu rahvuslikku klaverimuuseumi

Klaverite tootmise ajalugu Eestis ulatub aastasse 1779. Esimese meistri Johann Friedrich Gräbneri klaveri ja tänase lipulaeva, Ernst Hiisi Estonia kontsertklaveri vahele mahub üle kuuekümmene margi klavereid, neist osa valmistatud Peterburis, Riias ning Moskvas. Tänu nende meistrite tegevusele on Eesti klaveritööstus ja kõik klaveriga seonduv muutunud meie kultuuripildi lahutamatuks osaks, mille üle võime uhkust tunda. Et seda väärtuslikku osa eesti kultuuris säilitada, võimendada ja maailmale teadvustada, on rajamisel Eesti Rahvuslik Klaverimuuseum. Tänavu kevadel võeti vastu oluline otsus rajada muuseum Helme mõisa, kus on olemas piisav eksponeerimis- ja ladustamispind. Helme vallavalitsuse otsusega on Helme mõis antud tasuta kasutusse tingimusel, et see viie aasta jooksul klaverimuuseumi tarvis renoveeritakse. Praegu käib töö muuseumi tasuvusanalüüsi ja mõisa ümberplaneerimise kallal. Sügisel lähevad projektid Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusse, Euroopa Liidust taotletakse raha hoone renoveerimiseks ning muuseumi ekspositsiooniks. Püsiekspositsiooni tulevad näidised allesolevatest eesti meistrite klaveritest ja harmooniumidest, samuti näituseosa Eesti klaveriehituse, pianismi ja klaveriõpetuse ajaloost. Mõisa põhikorruse seitsmesajal ruutmeetril asuvas üheksas ruumis saavad koha eesti klaverid erinevatest aegadest koos vastava aja muusikasalongi interjööoriga. Olulise koha leiavad teistegi maade klaverid, mis kuulunud väljapaistvatele tegelastele. Näiteks saab aukoha Eesti peapiiskopi ja Tartu Ülikooli rektori Johan Köpu väga hea Peterburis valmistatud tiibklaver Becker, mille annetas muuseumile Köpu tütar. Eraldi saal pühendatakse eesti klaveriehituse *grand*

old man’ile Ernst Hiisile. Keldrikorrusel on muuseumi hoidlad, tehnoruumid ja klaveritöökoja näidisruumid, kus demonstreeritakse külastajaile klaveri restaureerimise ja remondi etappe. Kolmandale korrusele tulevad saal ja harjutusruumid meistrkursuste, töötubade, konverentside ja klaveriga seotud ürituste korraldamiseks.

Eesti klaver ja kultuuripealinn 2011

Hea võimalus teadvustada eesti klaveri rolli Euroopa kultuuripildis avaneb Eesti Rahvuslikul Klaverimuuseumil 7.–14. novembrini 2011, mil Tallinnas toimub festival “Eesti klaver ja Euroopa”. Paralleelselt näitustega eesti klaveritest ning Eesti klaveriehituse ja pianismi ajaloost, toimub siin EUROPIANO ehk Euroopa klaveriehitajate ühenduse aastakongress. Tallinna on oodata ligi kolmekümmet klaveriehituse ja -ajalooga seotud spetsialisti enam kui kümnest Euroopa riigist. Toimub klaveriehituse ajaloo ning tänapäevaga seonduv ümarlaud, kus üks aktuaalseid teemasid on klaverite masstootmise kandumine Aasia riikidesse, eelkõige Jaapanisse, Lõuna-Koreasse ja Hiinasse. Sealsed odavamad pillid tõrjuvad Euroopa ja Ameerika instrumendid tagaplaanile, ujutades maailma sõna otseses mõttes üle Aasia klaveritega. Seda enam vajab tähelepanu meiegi oma maine klaveriehitus, selle traditsioonide jätkamine ning ajalooäärtuste kogumine ja säilitamine. Konverentsil valgustatakse ka Eesti klaveriehituse ajalugu, tähistades muu hulgas teadaolevalt ainukese eesti helilooja-klaveriehitaja Aleksander Läte 150. sünniaastapäeva. Koos oma venna Eugen Sprengiga valmistas ta 1920.–1930. aastatel pianiinosid ja kabinetklavereid “Sprenk/Läte”, tegi klaveritele mitmeid täiendusi ja sai neljale avastusele isegi rahvusvahelise patendi. Lätele kuulub tore mõte, et klaver võiks kanda pillide kuninganna nime. Oma 1934. aastal ilmunud raamatukeses “Klaverist ja selle ehitusest” ütleb ta: “Vististi ei saa kellelgi midagi selle vastu olla, kui meie kuningas orelele kaasaks valime kuninganna klaveri.”

Klaverifestivali ajal toimub ka rahvusvaheline pianistide konkurss, mille laureaadid esinevad eesti klaverimeistrite põnevamatel pillidel.

Oreli taga festivali kunstiline juht
Andres Uibo ja Aivars Kalējs
musitseerimas koos kammerkoor
Voces Musicalesega Risto Joosti
juhatusel.
FOTO SERGEI TROFIMOV

XXIII – jälle märgiline Tallinna orelifestival

31. VII–9. VIII

IVALO RANDALU
muusikateadlane

Tallinna rahvusvaheline orelifestival (TROF) on tõusnud orelimuusika maailmas suveräänselt keskmesse. Seda just viimase kümnendi jooksul, mil kuulsatel Nürnbergi ja Lahti sõsaratel on orelpill taandunud pelgalt (vana)muusika moosaiigikilluks. Seda kaalukamana võtab organistide tsunft nüüd meie festivali. Tänavu oligi orel siin soolo- või partnerinstrumendina fookuses kahekümne kaheksal korral, andes “puhast” ruumi vaid Hortus Musicusele ja oratooriumile. Võib siiski kinnitada, et tänu rohketele segakavadele oldi kenasti balansis. Kontserte pakuti Tallinnas kakskümmend kaks (üksteist Nigulistes, kümme Jaani ja kord toomkirikus), Pärnus viis (neli Eliisabetis ja kord kontserdimajas) ning kolm Tartus (kaks Jaanis ja kord roomakatoliku kirikus). Kunstiline juht oli teadagi väsimatu Andres Uibo.

Orelitest endist

Kuigi Tallinna orelifestivalidel tehtud võib läbi kümnendite vaadelda niigi kordumatu, teevad XXIII festi seekord eriliseks nii uued kui ka taashüüdvad registrid Tallinna Jaanis ja Nigulistes.

Jaani kiriku puhul ei tee me enam juttu 2006. aastal saksa meister **Martin ter Haseborgi** loodud toredast kooriorelist, vaid vii-

tame samal aastal sama mehe ette võetud Normanni-Terkmanni pilli restaureerimise tulemusele – privaatse peareli kõla sai mahlakas ja kasutamisevõimalused avarad. Kuna selline kopsakas ja keeruline aparaat vajab sissetöötamiseks aega, osutusid mõningad apsud paratamatuks, ent midagi hirmsat ei juhtunud. Boonuse andis 1960ndatel lammutatud altarioreli uuestisünd, mis peareli puldi IV manuaalilt mängituna pole küll just iseseisev vigur, kuid ruumiliselt seda ikkagi on. Altari-tagust vara demonstreeriti koos pea- ja koorioreliga, tulemus osutus loogiliseks: publik asetis ebatavaliselt muusika keskele.

Nigulistes alustas alles aasta-paar tagasi Hõbedakambri kohale (mängufilmis “Viimne reliikvia” paisati väärtkast alla just sellest orvast) päris uue, 17 registriga instrumendi ehitamist meister **Ago Tint**. Festivali päeviks jõudis ta paigaldada kuus registrit, häälestada suutis viis – need, mis sobisid ideaalselt Händeli orelikontsertide tarvis. Pill vaimustas nii esitajaid kui kuulajaid, haruldaselt kaunilt, otsekui inimhingest kostab Flöte 4. Meister ongi pannud tõesse kogu hinge: kõik vile peale keelregistrite keelte nikerdab ta vanade tehnoloogiate najal ise, metallvilede plekki töötleb kannatlikult samuti barokiaegsete ehitajate kombel. Organistide silmis tõusis Ago Tint ülemaks neist endast.

Organistidest. Ammused külalised

Statistika ütleb, et orelikunstnikke esines ühtekokku 16(!): omasid viis, neile lisaks esimest korda ka kolm EMTA tudengit, külalisi kaheksa, neist esmakordselt pool. Kui siinsed ei pakkunud akadeemilisi üllatusi, siis rajataguste temperament andis paiguti, nagu nende geograafiagi, mitmesama pildi.

Nagu Uibogi, oli **Edouard Oganessian** esimesi mängumehi kohe 1987. aastal, koos van Dijkiga on ta aga üks püsivamaid festivali patrioote, kes igal külästusel võtab aega fest otsast lõpuni ära kuulata. Moskva professori Mihhail Voskressenski klaveriõpilasena pole Oganessianil olnud kunagi probleeme manuaaltehnikaga, vaimu aga vormisid saksa, hispaania ja prantsuse orelikorüfeed. Aastast 1993 õpetab ta klaverit Pariisi konservatooriumis. Ta on väga taktiline ansamblist, mida nüüd tõesime koosmängus Oksana Sinkovaga (flööt). Oganessiani kontserdil kõlas üks kauni-

maid Händeli kontserdi esitust (g-moll op 4 nr 1). Tal on suurepärase värvimeel (Wagneri “Lohengrini” avamängu transkriptsioon!), põhjalik Mendelssohni tundmine (ka Järelmäng D-duur). Tema meistrkursuse teemaks oligi Mendelssohn. Ta andis kõiges mõista, kui oluline on muusiku isiklik väljenduslaad ja dünaamika taju.

Peter van Dijk seekord soolokavu ei pakkunud, teotes rohkem diskreetse saatjana. Andres Mustoneni partnerina Händeli viiulisonaatides tõmbus ehk liigagi varju. Sama juhtus Haydni Orelikontserdis nr 2 C-duur, kuid eks käsitanud Haydngi orelit tagasihoidlikult, pigem kui üht orkestripilli. Ansamblisti rolli paigutus hollandlane ka Jaani kiriku kolme oreli eksperimendis (Pärdi “Trivium”), samuti Uibo loo “Uus Jeruusalemm” autori seades kolmele orelile ja koorile. Soolopaladest võis Mendelssohni Fugetis D-duur kogeda, et Mendelssohn mõjub polüfoonias hoopis kargemalt kui muidu.

Juba 1996. aasta Tallinna orelifestivalile tee leidnud Riia toomkiriku kontsertorganist **Aivars Kalējs** kujundas Händeli kolme kontserdiga Niguliste kava üheplaaniisiks – kahest (à 15 min) oleks piisanud, seda enam, et õhtu esimene pool sisaldas üksnes Mendelssohni. Kuid tal oli seejuures varuks ka üllatus: Mendelssohni Sonaat D-duur op 65 nr 7 – maailmaesiettekandes! Nali? Kolleegide jaoks küll. Või siis pretensioon geeniuuse eeskujul tema mõned “vabaks jäanud” *voluntary’d** tsükliks grupeerida.

Asja ette läks seevastu Kalējsi meistrkursus läti muusikaga, mida Eestis tuntakse kahjuks kasinasti.

Läbinisti itaalia kooli ja tegevusväljaga roomlane **Marco Lo Muscio** kava esimene pool valmistab Pärdi seadete osas (“Peegel peeglis”, “Aliinale”, “Summa”) pettumuse, ei olnud neis vaimu ega mõistmist. Virtuosoosne mängus ja loomingus ning maias efektselt arranžeerima, lahutas ta seejärel meeled Steve Hacketti (ilus *piano*-pala “Preestrinna käed”) ja eriti Keith Emersoni transkriptsioonidega.

Organistidest. Uued külalised

Milaanolane **Matteo Galli** esitas koos hiilgava pianisti Francesco Attestiga (ka Mozarteumi kasvandik) Verdi Reekviemi Alfred Lebau transkriptsioonis. Seade on kongeniaalne, valminud autori meelega vaid kolm kuud pärast originaali esiettekannet 1874. aastal. Küllaltki *bel canto* mai-

gulise suurteose jaoks jäi Jaani kooriorelist väheseks, pealegi ei korva miski inimhääle puudumist. Aga esitus oli vahva.

Väga tegus ja edukas Liverpooli katedraali virtuoos **Richard Lea** mängis Tartus mõõdukalt 19.–20. sajandi inglasi. Niguliste kava oli seevastu ülepaistatud, palju kuulis väsitavat kärtsu ja mürtsu, välja arvatud kontserdi alguspool, kust kerkiivad meelde W. Mathiase (1934–1992) Antifoonid.

Reeglina ei tunnista oreliajandus küll imelapsi, ent erandid siiski kinnitavad reegleid. Praegu 31-aastane india päritolu **Jeremy Joseph LAVist** pääses juba 14-aastaselt Durbani katedraali orelipulti, õppis seejärel Kopenhaagenis ja Lübeckis ning õpetab praegu Viini Muusikaakadeemias. Ta jättis väga sümpaatse mulje nii toomkiriku orelit taga (Mendelssohni Sonaat nr 5 D-duur ja eriti Regeri hullnõudlik koraalfantaasia “Üks kindel linn ja varjupaik”) kui ka inimesena. Nõutuks tegi vaid praegu saksa kultuurisfääris ilma tegeva Jürgen Essli (1961) “Dialogide” narratiiv ja taotlused.

Kõige väiksema staažiga külaline oli taanlane **Kristian Krogsøe**, kes lõpetas alles tänava Berliini Kunstide Ülikooli, läbinud on ta aga terve rea meistrkursusi Inglismaal ja Kesk-Euroopas. N-õb obligatoorse kahe Händeli orelikontserdi, ka g-moll op 4 nr 3 ja Mendelssohni Sonaadi A-duur op 65 nr 3 vahel oli rõõm kuulda meil harva esitatavat Carl Nielsenini “Commotiot” (*commodo* – vabalt, mugavalt). See on keerukas orkestraalne suurteos suurte tõesuse ja vaibumistega ning vaimustava lõpufugaatoga – just sellisena seda ka kuulsime. Händeli Kontsert g-moll op 4 nr 3 mõjus täieliku muusikalise teraapiana, hea koostöö saavutas ta orkestriga samuti Kontserdis d-moll op 7 nr 4.

Organistidest. Kodused

Meie omadest oli nagu ikka mitmeti tegev **Andres Uibo**, kellelt kõlas ka festivali avapalana Händeli “Veemuusika” (transkriptsioon orelile). See on suure orelit lugu, mis oma heade tempode ja tõeseda kõlaga mõjus märksa paremini kui juunikuul Suure-Jaanis. Veel esitas ta heal tasemel kaks Mendelssohni sonaati, osales trios kolmele orelile koos Aivars Kalējsi ja Peter van Dijkiga ning kammerkavas koos Mari-Liis Uibo, Olev Ainomäe ja Aare Tammesaluga. **Tiia Tenno** põimis oma ülesaste hiil-

gava plokklötisti Reet Sukaga, tippesitukses Händeli Sonaat d-moll ning Chaconne C-duur ja Regeri "Tänupsalm". **Ulla Krigul** valis partneriks flötist Oksana Sinkova, ilusaim oli nende esituses Glucki "Öndsate hingede tants" ("Meloodia"), kuid ka Bachi Sonaat nr 2 Es-duur kõneles tarkade muusikute ühistunnetusest.

Andres Uiibo utsitusel sündinud eesti organistide plahvatuslikust partnerluslembusest andsid märku samuti **Aare-Paul Lattik** ja **Ines Maidre** – esimene seekord Estonia teatri tenori Oliver Kuusikuga, teine Tõnu Jõesaarega *viola da gamba*’l. Mõlemad kontserdid kujunesid festivali pärliks. Esimestelt tõusid esile Vierne’i "Les Angelus" (kuigi vokaal kandus ehk liiga võlvidesse) ja stiilsed aariad Händelilt.

Vierne’i VI sümfoonia Scherzo suurel oreil tuletas oma prantslasliku värvigammaga paradoksaalselt meelde, et Vierne oli tegelikult ju pime! Maidre on alati silma paistnud programmide koostamisega, dramaturgilises mõtestatuses võib komponeerimiseks pidada sedagi. Nõnda ka nüüd: Händel-Buxtehude-Mendelssohn-Brahms-Mendelssohn-Süda-Bovet-Guilmant – julge "rosolje", kus ükski number ei söö teist ära, loogilised vormikujundused, tempoga varieeritud karakterid... Dünaamiline liikumine toimus Händeli Sonaadi "tubaselt" registratsioonilt Guilmanti V orelistonaadi wagnerlikku lõpuapoteoosi – kogesime, et orelimängus ei seisne võimsus mitte *tutti*’s, vaid selleni jõudmises.

Orelipooltunnid tegid EMTA magistrant, kirju CVga sloveen **Rudolf Cerc** (kavas muu hulgas harva mängitavad Händeli ja Haydni kellamängud), neljandale kursusele jõudnud **Deniss Kasparovič** (Franck, Uiibo, Mendelssohn) ja nüüdne teise kursuse üliõpilane **Anna Humal** (Tunder, Bach, Mendelssohn, Arro). Suured ootused on prof Uibol just Humalaga, kelles ta soovib näha Tartu orelielu tulevast promootorit.

Mendelssohn, Händel, Haydn...

Küllap kumaski juba läbi XXIII festivali telg – Mendelssohni 200. sünni-, Händeli 250. ja Haydni 200. surma-aastapäeva tähistamine. Tõsi, Haydnit sai kuulda väärilt vähe, ent suurele oreliarmastusele vaatamata kirjutaski ta vastavat muusikat vähe, tema aeg oli lihtsalt niisugune. Isegi eesti muusikat kõlas rohkem, lisaks eelmainitutele veel J. Hiobi Orelisonaat Tiia

Tennolt. Sügavaim kummardus kuulus saksa romantikule, kelle kõigest kuuest sonaadist toodi Viies välja koguni neljal erineval oreil, esitas neid ühtekokku üheksa organisti kaheteistkümnelt korral, lisaks hulk mitmesuguseid palu ning ka laule Voces Musicaleselt Risto Joosti juhatusel. Kooril on hea häälematerjal, hea dirigent ning sujuv dünaamika, mis oli nauditav *a cappella* lugudes, eriti Missa breve’s. Pärilaitmatult ei arenenud aga keeruka faktuuriga "Kuule mu palvet..." – väga saksalik saksa muusika, kuhu pidanuks Hanna-Liina Võsa hõbehääleke vististi sobima, ent mis "žanriliselt" kooriga siiski kokku ei klappinud.

Hõivatuim mees üldse oli **Andres Mustonen**. Esiteks Händeli kümnes orelikontserdis nende energilise kujundajana (tempode valik, sisemine dünaamiline liikuvus), ka oli kammerorkester timmitud priimalt. Teiseks pälvivad superlatiive Mustoneni viiulipartiid Händeli sonaatides, näiteks F-duurses. Kolmandaks hortuslaste põimikus "Ajatu keskaja kaja" – minnesingerite, truväärde ja trubaduuri poeesia, õukonnatantsud ja laulud kogumikust "Carmina Burana". Seda kava, mille Mustonen esiviuldajana sidus lihtsa loomulikkusega kütkestavaks tervikuks, seaksin oma täiuslikkusega tingimusteta parimaks kõigest festivalil kuulduks.

Ning hiiglaslik lõpuetendus – Händeli üks viimaseid oratooriume, psühholoogiline draama "Theodora" (1749), igipõline võimu ja vaimu konflikt. Teos on üpris ooperlik, tegevusliine kannavad solistid ning sedakorda väärised nad üksteist täiesti:

Kädy Plaas Theodorana, **Charles Humphries** Didymuse, **Mati Turi** Septimiuse, **Teele Jõks** Irene ja **Uku Joller** Valensina. Nii mahlaka ja samas heas toonuses häälega kontratenorit kui Humphries pole ma varem kuulnud. Kogu ettekande valmistas ette ja viis talle omase rahuliku kindlusega solistide, Studio Vocale ja Tallinna Barokkorkestriga läbi **Toomas Siitan**. Kuigi kell ligines päevalõpule, ei tahtnud aplaus raugeda. Kanname selle meeleldi üle kogu festivalile.

**voluntary* – suvalise karakteriga soolomäng enne jumalateenistust Inglismaal. Mendelssohn kirjutas 1840ndate keskel selliseid kümneid, vaid kaheksateistkümnelt nägi ta oma kuuele sonaadile osi.

MIDA KUULAD

AIVAR TRALLMANN

kultuurikorraldaja

Kuulan väga erinevat muusikat, eelkõige seda, mida Viljandisse toodud või toomisel. Aga ka neid, kelle kontserdid on kustumatult mällu tambit. Vastavalt meeleolule või vajadusele. Nii on Avishai Cohen, Brice Wassy, Jäääär, Dagö, Ingrid Lukas, Michael Manring, Egidiuskvartett, Amarcord, Raivo Tafenau, Jose Miguel Moreno, Kristjan Randalu ja teised menüüs sõbralikult koos. Suvel on vajalik kuulata meremüinat ja metsakohinat. Linnulaulu kuuleb praegugi ja esimese septembri hilisõhtul siristasid ritsikad.

Birgitta festival 2009

13.–23. august

VIRVE NORMET
muusikaajakirjanik

Tauno Aints, “Aeg armastada”; Aram Hatšaturjan, ballett “Spartacus”; Sergei Prokofjev, ballett “Romeo ja Julia”; Pjotr Tšaikovski, ballett “Luikede järv”; Umberto Giordano, ooper “Siber”; Opera&Jazz; Giuseppe Verdi, ooper “Falstaff”; Mütoloogilis-rituaalne etendus “Ookeani hää!”.

Pirita klooster mahutab amfiteatrina tõusvate pingiridadega ligi tuhat viissada vaatajat. Samas jääb tunne avaraks, õhku on palju. Korraldus jättis tunde, et iga külastaja on oodatud. Pisike tervitusnaps Pirita-nimelise firmalikööriga, mida näitsikud ringi käies kõikidele lahkelt pakkusid, oli vabaõhulaadse etenduse jaoks omal kohal. Kloostri territooriumi unikaalsus pakkus 30-minutistel vaheaegadel meeldivat võimalust jalutamiseks, suhtlusteks ja mõtiskluseks. See kõik lõi kogu festivali jooksul meeldivaltpiduliku atmosfääri, mis soosis muusika nautimist. Birgitta festivali soosis ka ilm – ei pisaratki märga neil kaheksal öhtul.

Kaheksa öhtu etendusi, jaotatud kahele järjestikusele nädalalõpule, töötas huvitavaid elamusid. Neid kõiki ridamisi vaadates tarvnes tahtmatult kriitikameel ja ootused ei leidnud just mitte igal öhtul täitumist. Tahan rõhutada, et minu muljed on pelgalt subjektiivsed ning ei pretendeeri kunstitõele ega ka nõuannetele tegijate jaoks.

Alustangi korralduslikust poolest. Varakult alanud ning üha intensiivsemalt ajakirjandust kaasanud info ja reklaam jäid paraku pinnapealseks ja ühekülgseks. Eriti hämmastav oli, et festivali interneti-kodulehel ei olnud elementaarsetki lisateavet külla kutsutud kuulsuste kohta. Ei Moskva Akadeemilisest Balletiteatrist, kellelt oli ka vas kolm etendust, ega ka kahe ooperiga festivalile tulnud Dmitri Bertmani Helikonist. Ei ballettmeisteritest, lavastajatest, rääkimata heliloojatest ja dirigentidest, ei

tiptantsijatest ega ooperisolistidest, neist tõelistest proffidest, kelle meisterlikkust siin Tallinnas küll igal suvel näha-kuulda ei saa. Veelgi kurvem pilt oli kavalehtedega – need ei lisanud varasemale napile (interneti)teabele muud kui tegelaste-näitlejate eesnimesid. Ei mingit tutvustust, kes ja miks. Niisama anonüümsetena nad siit pärast edukaid etendusi ka lahkusid.

Ent hea oli ooperietenduste ajal lugeda tõlketeksti kahelt suurelt ekraanilt lava kummalgi küljel. Kindlam oleks olnud ka neist toimetajapilguga üle käia, siis poleks õnnetut Falstaffi mitte Timesi, vaid ikka Thamesi jõkke visatud (ei Shakespeare, libretist Boito ega ka Verdi teadnud veel, et Timesi sattumine võib jõesuplusest hullemgi olla!) ega Gounod’ nime mitte t-ga kirjutatud. Pisinäpukate kõrval aga olulisemana oleks tulnud kindlasti vaatajaile tulikirjas ekraanidel avaldada, et Verdi ooperit dirigeerib eesti publikule **Vladimir Ponkin**, mitte selle lavastuse muusikaline juht, lavaletooja ja dirigent, kreeklane **Teodor Currentzis**, nagu kirjas kavalehel.

Muide, Teodor Currentzis sündis 24. veebruaril 1972 Ateenas, imelapsena mängis ta mitmeid pille ja lõpetas Ateena konservatooriumi juba aastal 1987 teooria erialal ja kaks aastat hiljem keelpillimängijana, siis veel kord lauljana ja dirigendina. Peterburi konservatooriumis õppis ta kuulsas Mussini dirigeerimisklassis aastatel 1994–1999 ja seejärel sidus oma loomingulise tegevuse põhiliinid Venemaaga, Novosibirski ooperiteatriga ja Moskvaga. Selle kõrval on ta juhatanud kontserte ja toonud lavale oopereid Lääne-Euroopa paljudes linnades. Seda põnevat, imelapsest suureks muusikuks arenenud kunstnikku oleks väga huvitav olnud siin näha...

Tegemata oli unustatud see osa produktenditööst, mis etenduste akustilis-helilist külge puudutab. Kombineeritud heli puhul nõuab see erilist tähelepanu ja etenduse

ning teenuse suhtes tellijapoolset nõudlikkust. On ju olemas lausa selline mõistegi nagu akustiline proov. Siis poleks tulnud “üledoseerimist”, ooperis “Siber” poleks helivõimendus võimekate solistide suuri hääli karjumiseks muutnud ja balanss orkestriheliga oleks ka paika saanud. Välja kukkus aga kohati lausa talumatu helifoon, mis ähvardas nurjata lavastuslikult andeka etenduse. Läks vaja parajat annust ettekujutusvõimet, et solistide vokaalset meisterlikkust ning hääle tegelikku ilu ja kandvust välja kuulda. Mõistan neid, kes lahkusid pärast esimest vaatust.

Nurisesin nende (pisi)asjade pärast, sest nii kaalukate külalissetenduste puhul oli täiusele lähenemise võimalus vägagi suur ja oleks soovinud tõesti seda täiuseaotlust ka mõnedes nn kodutöödes.

“Aeg armastada” oli avatendus. Targasti tehtud, et eestlaste enda nn lavaline suurvorm lauljatele, tantsijatele ja orkestrile oli esimene. Pärast “Spartacust” oleks see mõneti naiivne ja taidlejalik tundunud. Paljud muusikainimesed olid tulnud seekord kohale kahel põhjusel: **Tauno Aints – Leelo Tungla – Mare Tomminga** lavastus oli igast aspektist kõvasti üles kiidetud ja pakkus huvi, teiseks pidi öhtu tähistama **Eri Klasi** juubelisünnipäeva, maestro dirigendipuldil. See viimane aspekt jäi puudu ja juubilar, pigem kui festivali kunstiline juht, piirdus vaid tervitussõnavõtuga, milles kiitis veel kord algavat etendust. Dirigenditöö võttis oma õlule noor ja kõigegega hästi toime tulev Mihhail Gerts. Mulle meeldib tema intelligentne ja elegantne esinemismaneer!

Lavastust kandis muusika ja sama hästi oleks teose idee – a e g oma muutumises, oma isekusetus ja paratamatus liikumises, mille täidab i n i m e n e e – ka ilma lavalise siblimiseta ja pildivälgutamiseta kuulajale kohale jõudnud. Muidugi on tunda helilooja noorust: oma loomingulistest otsin-

Hetk Moskva Helikoni etendatud Umberto Giordano ooperist "Siber".
FOTO SERGEI TROFIMOV

gutes süttib ta ideedest kergesti ja paneb need ka kohe kirja. Praktika levimuusika vallas annab kindla käe vabadeks, inspiratsioonist sündinud leidudeks ja sama vabadusega pikib helilooja äratuntavaid motiive küll lavamuusika vallas, küll Orffist, isegi *Dies irae* kõlas justkui korraks... Ühekordne kuulamine ei anna selles tempokuses võimalust sümboolseid alltekste otsida-leida, aga oletada ju võib. Tauno Aintsi tugev külg on kõlataju. Ja hea kooride tunnetus. Üldse on tema muusika (pisut "vanamoodsalt?") kaunikõlaline ja valdavalt hea arendusega nii numbrite ulatuses kui ka kogu pika teose terviku mõttes. Leelo Tungla tekst oli avaldatud kavalehel ja, nagu stsenaarium, üksikasjadeni ette teada. Lavaline liikumine oli aga küllalt trafaretne, kulunud kujunditega ja täis mõttetuna tunduvat edasi-tagasi jooksmist. Või kandiski see kõik n-õ elulise sebumise mõttetuse mõtet? Täiesti arusaamatuks jäi, kus see lubatud tiik ikkagi oli. Ka etendusele järgneval (!) päeval ilmunud Sirbi esileht räägib veel ehtsast tiigist... Videopildi taust klooriseina krobrelisel

pinnal oli kahtlemata nagu liikumisedki hästi mõeldud, aga toimis vist ainult esimesed viis kuni kümme minutit. Kellade kujund oli hea leid, aga hiljem kuhjus seda pildisümboolikat nii arutul hulgal ja tempos, et kaotas jälgitavuse ja toime. Kokkuvõttes jäi hinges kripeldama, et paganarahvas-eestlane, kes üldse näib armastavat iga-suguseid küüne, rehetube, sadamaid, tehaseruume jms, produtseerib ikka ja jälle midagi stiilis "targa rehealune"... Ja samal ajal ei tundu seegi talle päris ehtsana sobivat.

Moskva Riiklik Akadeemiline Balletiteater on kahe erakordse koreograafi, endiste tipptantsijate **Natalja Kassatkina** ja **Vladimir Vassiljovi** elutöö ja loomingulabor.

Nad on maailmanimed, rahvusvaheliste sama ala proffide ühingute juhtivaid tegelasi, nende teater elab kuude kaupa gastrollidel (üle 30 riigi ja 200 linna!) ja iga nende lavastus on sündmus Moskvas ning kingitus võõrusetendustel. Nende lavastused on võitnud rahvusvahelistel konkurssidel 15 kuldmedalit ja kolm Pariisi Akadeemia auhinda, arvustused on kõikjal ülivõrdes ning

etendused toovad suurlinnades kaasa liiklusalumikkuid. Nad pole ise enam esimeses nooruses (ütlemele – seitsmekümnendates), kuid nende lavastused on noored. Nende teater on muide kuulsalt Igor Moissejevi 1966. aastal loodud. 1977 asusid seda juhtima Kassatkina ja Vassiljov. Nende libretode järgi on aastate jooksul lavale toodud üle 55 balleti.

Oma koreograafi-filosoofias rõhuvad nad baastantsuna klassikalisele balletile ja traditsioonilisele vormile, kuid modern peegeldub siin vastu sadades detailides ja nüanssides. Nad orienteeruvad ju meie aja vaatajale! Võib-olla on huvitav ka teada, et nende teater on üks väheseid praeguse valitsuse soosingu all olevaid ja Kremli teater näeb tihti nende lavastusi. Teatri leivanumbriks on "**Pähklipureja**", mis ringleb maailmareisidel juba üheksa aastat. Teisele kohale kipub 2002. aastast "**Luikede järv**" ning pikka iga ja suurt edu ennustatakse ka "**Spartacusele**".

Kahte viimast ning "**Romeot ja Juliat**" võisime meiega nautida. Ütlen siiralt, et

“Spartacus” nende avatendusena oli super! Teised kaks jäid kuidagi traditsioonilistena juba kogetu tasemele. Ma ei tunne tantsuspetsiifikat, ma vaid näen osatähtjate jahmatavat tantsutehnilist meisterlikkust ja musikaalsust, numbrite ülesehituse vaimukat leidlikkust ja keerukust ning nooruse ning tantsu ja muusika sümbioosist sindivat ilu. Ma ei rõhutaks neid 300 kostüümi, mis selle eriala inimestele kindlasti muljet avaldavad, vahvad ning ilusad olid need tõepoolest. Ma lihtsalt ei suuda unustada seda jäägitult kaasahaaravat vaatamängu, mida nautisin ja aeg-ajalt imetlustest omaette ahhetasin. Peaosa tantsis Piritat etenduses Artjom Horošilov. Aram Hatšaturjani muusika (seekord helilindilt) on geniaalne, selle helikeeles on kogu lugulaulu areng, lüürika, tragöödia ja hea tahtmise korral ka grotesk. Lavastajad ja kunstnikud ei ole kartnud groteski kohati peaaegu absurdini arendada, nii kostüümides, liikumistes kui ka misantröopides, aga see kõik oli vaimukas ega riivanud ning sulanud tervikusse. Selle etenduse eest olen “maaletoojatele” väga tänulik!

Moskva Helikoni ooperitähed olid sedasama masti kunstnikud. **Umberto Giordano** ooper “Siber” (1903) on inspireeritud suurte vene kirjanike Tolstoi ja Dostojevski draamatilisest andest ja teema annab võimaluse üheks järjekordseks armutragöödiaks. Siin spekulieritakse kõvasti vene rahvalaulu teemaga, vene talve, s.o lume ja pakasega, ja vangirüüte sebra-triipudega. “Siberi” muusika on aga eklektiline, kuidagi ebaühtlane, samas pidevalt ülddramaatiliselt emotsionaalne. Karina Grigorjan, Dmitri Ponomarjov ja Andrei Võlegžanin on toredate häältega (mille mulje rikkus võimendus!). Lavakujunduses oli leidlikku kunstnikukätt: rõdudega topeltkorrused duettide jaoks, diagonaalribad risti-rästi kogu lava katmas, lumetormi imiteerimas ja muidu ruumi jagamas. Miks Bertman seda Moskvast mängib, võib veel mõista, aga eriti hea visiitkaart see teos just ei ole.

Verdi “Falstaff” oli igas mõttes õnnestumine. Tore bariton Sergei Toptõgin nimiosas, suurte karakternäitleja võimetega Andrei Võlegžanin mister Fordi rollis ja terve nauditav ansambel Windsori lõbusaid naisi! Helikoni trupp on väga ühtlane: iga kokapoisski, kes suu lahti teeb, võiks laulda peasi! Teatri orkester on heal tasemel ja kuigi keelpillimängijad kurtsid ruumi jahe-

duse üle, mistõttu pillid hääles ei püüvat, oli mäng heal tasemel. Mõlemat ooperit dirigeeris Pirital Vladimir Ponkin. Lavastaja ja kunstnikud (Dmitri Bertman, Igor Nežnõi ja Tatjana Tulubjeva) olid, üksteist üle trumbates, teinud ooperist tõelise *buffo*, mille vaimukate leidude ja detailide loetleminegi võtaks lehekülgi. Kogu see naudingutealdis elu laval kandub saali tigiduseta, tragöödiateta, rõõmsana ja kaunina, sest isegi *sir* John Falstaff on neil parimas meheas võluv tegelane, kes ei jäta tegelikult ühtki naist külmaks. Kogu loo asetamine lavale justkui “rembrandtilikult pildilt maha astununa” annab kohe emotsionaalse võtme õhtu nautimiseks. Ja kõik need toredad hääled! Kogu ansambel. Nimed, mis meile peaksid meelde jääma, aga mille jaoks me midagi ei teinud...

Terve rida Helikoni soliste tegi kaasa ka eelviimase õhtu **ooperi- ja džässmuusika programmis**, mille ekstrastaar oli **Joan Faulkner**. Ka see oli toredalt sujuv ja nutikalt koostatud kava: **Eri Klasi juhatusel Helikoni lauljate ja orkestri** esitatud populaarsed ooperiaariad ja stseenid vaheldusid kiiresti **Estonian Dream Big Bandi** džässvariantidega, mida juhatas ühtaegu saksofonil või klarnetil sooleerides soome džässiguru **Antti Sarpila**. Ka arranžeringud olid temalt. Kontserdi teine pool, mida kandis omapärase hääle ja lavasarmiga Joan Faulkner, oli eriti nauditav. Tipphetked oli Faulkneri-Sarpila, ütleksin, muusikalised dialoogid, mida nautisid ilmselgelt nii kunstnikud ise kui ka terve bigbänd.

Festivali viimast, **Taiwani** trupi nn mütoloožilis-rituaalset etendust “**Ookeani hää!**” oli meretäis publikut valmis tingimusteta omaks võtma. Palju ilusaid mõtteid ja ideid, mis pidid kuulaja hingelisse eriseisundisse viima, oli vahest ootuse liiga kõrgeks kruvinud. Taiwani trummide, helikausside jms väga omalaadne kõla toimib tegelikult lausa füsioloogiliselt inimese kehale, südantraputavalt, igäihele erinevalt. Õhtu ise oli muidugi hästi lavastatud *show*, revüülik oma treenituses, väga-väga eriline oma (meile võõraste) kõlamaailmadega ja samas vägagi mõtlemapanev. Vahva oli, kui just ise transsi ei langenud!

ELU ELAMUS

ROBERT JÜRJENDAL
kitarrist ja helilooja

Ühe eredaima muusikalise kogemuse sain 1992. aastal Guitar Craft'i kursustel Saksamaal, vanas 17. sajandi mõisas. Ühe ühise, pikakade laudade taga aset leidnud õhtusöögi ajal astusid tuppa kuus kitarristi, kes mängisid nn *circulation*-tehnikas (iga mängija esitab korraga ühe heli) Bachi tuntud prelüüdi C-duur. Kõik see kõlas täielikus vaikuses, vahetult ja lähedalt. Ma olin lihtsalt lummuses.

V Tallinna kammermuusika festival

NELE-EVA STEINFELD
pianist

Augusti lõpupäevil leidis aset Pille Lille Muusikute Toetusfondi korraldatud **V Tallinna kammermuusika festival**. Raekojas, Rootsi-Mihkli kirikus ja Mustpeade Majas toimus üheksa kontserti, kus esines ligi poolsada eesti interpreeti EMTA üliõpilastest küpsete tippmuusikuteni ning järjepidev kontserdiküllastaja sai hea ülevaate eesti interpretatsioonikunsti praegusest seisust. Õnnestunud tervikkontserte, mis vääriskid pikeemat lahtikirjutamist, oli mitmeid, ent leheruum võimaldab sedakorda esile tuua vaid festivali eredamad hetked.

Avakontserdil raekojas pakuti artistliku ja professionaalset kõrgtaset. **Marko Martini** ja **Madis Kari** esitatud Poulenci Sonaadis klarnetile ja klaverile oli tujuküllust ja kirevaid kujundeid, samuti virtuoosset pillivaldamist. Viimast demonstreeris Martin samuti Skrjabini Etüüdid op 2 nr 1 ja op 8 nr 12. Viimast etüüdi kui ühtainust tõusvat kulminatsiooni kujundades pandi mängu klaveri kõik dünaamikavõimalused. Öhtu põnevaimaks esituseks oli duo **Sigrid Kuulmann-Martini** ja Marko Martini mängitud Prokofjevi Sonaat D-duur. Rahuldust pakkusid mitmekesised tämbrid, eriti lüürilistes episoodides, ja hästi klappiv ansambli mäng. Terviku mõttes oleks kohati soovinud kuulata kaugemale arenevaid fraase.

Koosseisu **Kai Ratassepp** – **Mati Mikalai** ehk üle kümneaastase kogemusega klaveriduo etteaste jäi meelde huvitava kava valiku ja haarava mängulaadi poolest. Kuulda sai Eestis harva kõlavaid lugusid, Bizet' "Laste mängud" ja Mendelssohni teos Andante ja Allegro brillante. Esimene sükkel, kuhu helilooja on sisse kirjutanud

kaksteist lastepärast teemat ("Kiik", "Nukk", "Pimesikümäng" jne), nõuab esitajalt eelkõige head karakteritaju. Ratasseppa–Mikalai mängus jagus seda piisavalt, nagu rütmi- kat mänguhasartigi, mis on duo üks tunnusooni. Mendelssohni teose ettekande õnnestunud hetked olid laulva iseloomuga Andante osas.

Vokalistidest jäid festivali galakontserdilt enim meelde dramaatilise esituslaadiga bariiton **Atlan Karp**, nõtke ja ilme- ka häälega sopran **Kädy Plaas** ning sopran **Pille Lill**, kelle meisterlikult ja süvenenult esitatud kammerlaulud kõlasid festivali viimasel öhtul, partneriks solisti peensusteni tunnetav pianist **Marje Lohuaru**.

Festivali uhkeim kontsert "Viva Jubilee!" toimus Mustpeade Majas, kus tähistati kolme väljapaistva muusiku, **Ivari Ilja**, **Henry-David Varema** ja **Virgo Veldi** juubeliaastat. Kontserdi avapala, Chopini "Andante spianato ja Suur briljantne polonees" eesti tunnustatuma pianisti Ivari Ilja esituses oli festivali tipp hetk. Et päevi näinud klaverist selline kõlarikkus kätte saada, peab olema suur kogemus ja avar mõttelend. "Andante spianato" võluv ühtlus ning "fanfaarihüüded" ja tantsulisus poloneesis olid sedavõrd kujundlikud, nagu oleks mängijale abiks suur sümfooniaorkester. Chopini teos kõlas uhkelt ja väarikalt nagu tema loomingule kohane.

PLMFi Marje ja Kuldar Singi preemia "Noor Laulja" laureaat **Maria Veretenina**.

FOTO ERAKOGUST

Kuna käesolev aasta märgib kahe sajandi möödumist Felix Mendelssohni sünnist, kõlas tema looming selgi öhtul (ja veel mitmel teisel festivali kontserdil). Ilja ja Varema esitasid muljetavaldava hooga keerukad ja virtuoossed Variatsioonid op 17. Carl Philipp Emanuel Bachi sonaadis sai kogeda kolme juubilar ühismängu ja unustamatut energiat, millest piisanuks kolm korda suuremalegi esitajate koosseisule. Pidulikult kontserdil anti välja ka kaks preemiat – Vendor Eesti preemia "Noor dirigent" pälviv **Risto Joost** ning Marje ja Kuldar Singi preemia "Noor Laulja" sopran **Maria Veretenina**.

Ühisjõud Rannapi
 "Taevas ja maad"
 esitamas, ekraanil
 Kosmikute Hainz
 FOTO SİLLE ANNUK/
 SCANPIX

Jälle natuke
 akademistlikku
 rocki:

Tartu muusikapäevad

MARGUS KIIIS
 muusikakriitik

Esimene päev

1979. aastast 1990. aastate alguseni Tartu Ülikooli klubi poolt rahvaste sõpruse auks korraldatud Tartu (levi)muusikapäevad lähtusid pungi-eelsest ideest ja lootusest, et rockist saab "tõsine", "päris", võib-olla isegi akadeemiline muusikažanr, mida õpitakse konservatooriumis ning kuulatakse korralikes saalides, frakid seljas ja kavaleht näpus. Sellest ka muusikapäevade kurikuulus formaat: Vanemuise kontserdisaal ning viisakalt istuv ja plaksutav publik. Ei mingit lava ees hüppamist ega kargamist, rockile nii omast energiavahestust artisti ja publiku vahel. Tartu muusi-

kapäevad olid mõeldud eliitrocki jaoks, eliitkollektiivide parimate saavutuste esitamiseks elitaarsele, teadlikule publikule. Tänapäeval tundub see idee üllatavalt värske. Staadionifestivale ja klubiüritusi on jalaga segada, miks ei võiks kord aastas pehmel toolil istuda ja hõrgutisi nautida. Tartu muusikapäevad 2009 seda pakku-sidki, kohati isegi üleliia. Tegelikult oli tegemist isegi vana festivali n-ö puhastatud versiooniga. Kaheksakümnendatel ei roni-nud kõik bändid Tartus lavale spetsiaalse projektiga, enamik esitas oma tavalisi lugusid. Tänavu oli suurem osa ülesastujaid kas või millegi poolest erilised, isegi kui

see erilisus oli sisuliselt mõttetu.

Festivali avas trio Kappel-Nõgisto-Steinfeldt, kus viimane sai tänavu kuue-kümneaastaseks. Aga sellest polnud midagi, sest Steinf oli oma valges kostüümis ja hiiglasliku stetsoniga lausa üllatavalt võimas, olgu ta seksuaalne suundumus milline tahes. Esitati 1970. aastate Ruja repertuaari, Steinfeldti palu ja ka paar uut lugu. "Meeste laulu" esitas trio hoopis mõjuvamalt kui Ruja; uutest lauludest näitas "Eesti kuningriik", et Nõgisto pole loominguliselt ära vajunud. Järgnesid Kosmikud, kes pidid enne Rannapit "õhku puhastama" ja kuulusid selle vähemuse hulka, kes eriti ei pinguta-

nud. Kosmikute esinemine (koos kõhutantsijatega) oli siiski vaimukas ja dünaamiline, iroonia kulmineerus siis, kui Joel Steinfeldt tuli laulma pedofiiliateemalist lagu "Jeerum".

Rein Rannap kirjutas oratooriumi, mis kahanes ajapuudusel kantaadiks "Taevas ja maa". Eklektilise ja peenelt öeldes postmodernistliku oopuse esmaettekannet koos Kosmikute, koori ja ooperibassi Priit Volmeriga ei tulnud kuigi hästi välja. Ju oli asi väheses proovitegemises või milleski muus, aga kogum tundus segane ja häälest ära. Hilisematel ettekannetel neid probleeme polevat olnud. Rahvusromantismi jätkuks laulis Lea Liitmaa koos sõpradega (Angela Aak, Felix Kütt jt) 19. sajandi ärkamisaegseid lõõritusi. Repertuaar võis tunduda tobedalt lihtsakoeline, aga milline hää! Liitmaa kõri väänas tohletanud koorilaule nii et pilpad järel. Hämmastav. Tanel Padar ja tema Sun oli teine laiskade kamp. Suhteliselt mõttetuna tundunud reaanimise tegid humoorikaks hoopis "kitarritehnikud", kes staarile pille kätte tuues hullumeelselt ringi sibasid, põlvili langesid ja muid orjandust propageerivad liigutusi tegid.

Mahavok oli korraga nii liigutav kui ka pisut *pathetic*. Kare Kauksi võimas laul pani unustama möödunud kahtekümnet aastat, Heini Vaikmaa instrumentaalid meenutasid samas jubedaid hetki üheksakümnendatest, kui kitarriheerosed, nagu Satriani, sattusid äkki kompuutri manu. Kare kõrval oli teine staar toekas bassist Raul Arras, kes seisis millegipärast ainuke-se õige mehena keset lava. Ülejäänud olid lavasopis kobaras, nagu kardaksid valgust. Supernova (endine Speculative Rock'n'roll Band) püüdis koos Ivo Linnaga elustada kuuekümnendate *sound'i*, esitades Rainer Michelsoni palasid. Ausalt öeldes on kuuekümnendatega see jama, et parimad meeloodiad kirjutati siis juba ära. Aga Iffil häälekest ja blaseerunud sarmi jagub, polnudki kõige hullem. Järgnes midagi muusikapäevade *hardcore*-austajatele. Contus Firmus ehk Andres Kontus ja kamp (eriti trummar-elajas Andrus Lillepea) näitasid, et ka nooremad oskavad proget saagida, vilistada ja müdistada. "Õige muusikal!" elavnesid kohe pehmel toolil tukkuma jäänud vanemad mehed.

Jääboiler on vale nimi bändile, kus puudub jäämees Jaan Sööt. Aga see selleks,

InBoil ja tema elektriline bänd (studio Forward veteranid) on enamasti palju huvitavamad kui too jääne tüüp. InBoil luges (mitte ei laulnud) luulet ja ansambel koos viiulit peamiselt näppepillina kasutava Tiit Kikasega tekitas mõnusa, sumeda ja jatsuliku kevadmeeleolu. Singer Vinger oli oma asja muutnud muusikaliselt lihtsaks, aga mõneti isegi geniaalseks. Või "keniaalseks". Hardi Volmeril olid seitsmekümnendate soeng ja vuntsid, ekraanil näidati kollaaži nõukaajast ning bänd mängis lõputult "Kalkari" esimest fraasi. Nii oleks võinud ka lõpetada, aga siis geniaalsus kadus ja lugu mängiti lõpuni. Legendaarse 1. mai lõpetas In Spe, mis tegi muide 2008. aastal tagasituleku nii Erkki-Sven Tüüri kui ka Alo Mattiiseni juhitud koosseisus. Viimane esines suurüritusel kümnete tuhandete ees, esimene oli mõistetavatel põhjustel elujõulisem. Ka Tartus. Anne Tüür, Peeter Brambat, Mart Metsala, Toivo Kopli, Riho Sibul ja Arvo Urb enamasti istusid, mängisid erilise hoolega; kõhn, teravate prillidega Erkki-Sven liikus ringi, võttis dramaatilisi poose ja laulis kõrge, raudselt valitsetud häälega nagu noor mees. Mõni rokkar läheb tööpoolest aastatega ainult paremaks. Mõni bänd ka. Nii hästi pole In Spe vist kunagi kõlanud.

Teine päev

Teise päeva programm algas nii: Justament ja Vanemuise sümfooniaorkester, Rosta Aknad ning sümfooniaorkester ja koorid, Pantokraator ja sümfooniaorkester, HND ja sümfooniaorkester. Ainult Rosta Akendel oli tegelikult sümforkestrit vaja. Teistel absoluutselt mitte, sest nad mängisid oma tavarepertuaari ja orkestrit polnud üldjuhul kosta. Eriti koomiliselt mõjus HND. Rosta Akende "kojudevõimimine" meenutas kohati Jääboileri oma, sest siis kui muusika lakkas, kargas Volkonski püsti ning kukkus "Odüsseiat" deklameerima. Muusikaliselt oli teos sarnaselt Rannapi omaga eklektiline, kohati koomiline, kohati pateetiline, kuid jättis üsna suurejoonelise mulje. Pärast sellist sümfoomassiivi oli äärmiselt tore kuulata duot. Ja veel millist! Urmas Taniloo mängis ehsat suurt orelit ja Lembit Saarsalu puhus teadagi mida. Ja veel mida! Lihtsaid viisikesi, ürgarhetüüpilisi. Ja veel kuidas! Lembit tõnkas nagu lastemuusikakooli esimeses klassis ja

Taniloo toksis kahe näpuga. Vaimustav! Kahjuks kippus asi lõpus kohvikujutsu poole tüürima, aga noh, andeksantav. Peale superduot tuli sama arhetüüpne Siiri Sisask, kes laulis veidi jorutades ja klaveril klimberdades, umbes nagu siinkirjutaja mõnikord suvalise pianino taga teeb. Oi kui lõõgastav! Muusikapäevade dekonstruktsiooni jätkas Vaiko Eplik koos sõpradega (ta naine, Chalice, Tursk, Saaremets, Pehk, Andres Loo jt). Kas nad ikka taipasid, kuidas selline progressi, ambitsiooni, kunstipärasuse, antikommerts, avangardi ja kõige muu improviseeritu (fuih!) pila nii mõnelegi hinge läheb? Noored, te ikka ei tea, kuidas inimesed on kunagi kannatanud ja võidelnud...

Aga "õnneks" jätkus kõik vanaviisi. Lavale tuli klassikalises formatsioonis Fix, paaris loos isegi Jüri Rosenfeldt, kes on koos suurema osa eesti keelega ära unustanud, et ta on hipidiskohiti "Ulila" autor. Fix mängis lausa kahtlaselt perfektelt. Ka edasi läks kõik libedalt. Kui esinesid Toomas Vanem & Limited Edition, võis arvata, et hullemat kitarrisaagimist ja ludistamist lähiumbruses pole. See lootus oli ekslik. Vahepeal oli Linnu Tee kaksikümne aastat vanade lugudega (aga mitte päris samade meestega, ehkki Madis "Mr Korg" Lepasoo olevat saalis olnud). Mõjus veatult ja kirkalt, nagu Tšehhi kristall. Kitarristide ansambel (ei olnud biitkollektiiv) ei saanud Linnu Tee klahvpilliorgiale muidugi vastamata jätta. Ei hakka üles lugema, kes kõik seal oma pilli piinasid. Parim hetk oli siis, kui Kosmikud *in corpore* ihualasti üle lava jooksid.

Lõpuks Jümaki: Robert Jürjendal, Peeter Malkov ja Tiit Kikas. Soliidsed mehed vaatasid ekraanilt kalade pilte, tinistasid kitarrit ja viiulit, puhusid flööti. Mõnusa, rahulikult, vapustavalt. Sama idüllil jätkasid Ain Agan, Riho Sibul ja Robert Jürjendal. Ja tahan puhata...

Oi, oot, loomulikult ka Tõnis Mägi, muidugi koos oma "poja" Chalice'iga (tegelikult Jarek Kasar). Koos ja vaheldumisi klaverit taga ilusaid laule lõõritamas. Tõnis, vana lavahunt, veab hästi välja, Jarek kipub veidi tukkuma jääma, palub selle pärast isegi vabandust. No pole viga, uni on noorele organismile kasulik. Kell palju ka juba, taadid tahavad kõrtsu minna. Pole ammu üksteist näinud, koos tükka teinud. Järgmine aasta saame jälle Tartus kokku, eksju.

Tarkus on headuse uuesti loomises

MARJE INGEL
kirjutamishuviline

Tõnis Mäe "Tarkus" Albus.
FOTO SIIM VAHUR

6.–14. augustini võis Albus Kukenoosi viljakuivatis osa saada Tõnis Mägi teosest "Tarkus". Helidesse valatud "Tarkus" (nii jutumärkidega kui ka ilma) oli kokku kogetud erinevate maade ja aegade mõtlejaltelt (Koguja, Bô Yin Râ, dalai-laama, Blaise Pascal, A. H. Tammsaare ja Kaarel Kuurmaa). Rahvale jagas seda Tõnis Mägi ise koos paljude abilistega, kelleks olid eelkõige tütar Liidia, Chalice ja jutustaja Arne Üksküla, kuid ka kammerkoor "Head ööd, vend" ning ansambel koosseisus Robert Jürjendal, Taavi Kerikmäe, Taavo Rimmel, Levi-Danel Mägila, Arno Kalbus ja Madis Metsamart.

Enne kontserdi algust tiirutasid publiku pea kohal kaks liblikat, andes justkui märku vaimu kohalolekust. See vaim pidi olema rahutu ja otsiv, sest liblikad keerlesid kord sihitult, kord ühe koha ümber ega las kunud puhkama. "Mu vennad, ei ole midagi imelikku maa peal," alustas Arne Üksküla. Ette loetud Uku Masingu tekstis oli pikalt juttu teiste jälgedes käimisest ja oma tee otsimisest. Igaüks tahab jätta oma jälje, kuid isegi näiliselt uus tee, mida mööda teadaolevalt pole veel keegi käinud, on ikkagi aegade algusest saadik olemas olnud (olgu või ainult võimalusena). Samast hoiakust lähtus ka kontsertetendus. Vaatajat ei

püütud millegi uuega rabada, autorid ei tulnud lagedale ei "elu mõtte" ega "edu valemiga". Selle asemel korraldati tõdemusi, mis enamikule ammu tuttavad, kuid kipuvad pahatihti ununema.

Muusikas võis kuulda Mägi varasemast loomingust, eriti ansambli 777 ajast tuttavliku helikeele kõlasid; küllap aitas sellele kaasa endise 777 liikme Robert Jürjendali osavõtt. Sellegipoolest ei libisenud Tõnis Mägi enesekordamise reetlikele rööbastele. Mees, kes on varemgi oma raja otsimisest ja leidmisest laulnud ("Olen valind tee") ning on kirjutanud laulu "Jäljed", astus ka siin ja nüüd omatahtsi, takerdumata enda või teiste jälgedesse. Erinevatest kultuuridest ja ajastutest pärit tekstidele sekundeeris maailmsete mõjudega muusika. Siin võis ära tunda idamaiseid meeleolusid, mis teisesid transilike korduste kaudu aafrikaaliku lihtsuseni või jäid mõtlike meelisklustena õhku hõljuma, kuni tänapäeva linnainimese pidetule eluviisile vihjav klahvpillisoolo Taavi Kerikmäelt senise helistikulise konteksti lahti rebis ja suuna atonaalsusse võttis. "Aega pole," kinnitasid lauljad.

Olev saab ühekorraga kokku nii läinu kui ka tulevaga, kui aega pole. Sest vihmapüüa langemine pole aeg. Aega pole. Sest armastus ei ole aeg. "Aega pole mitte kuna-

gi olnud," deklareerisid koor ja solistid. Aeg muutub tähtsusetuks, kui seisame silmitsi aastatuhandetetaguse tarkusega ning leiame, et see puudutab meid ka täna. Aja tähenduse vähenemisele ja aja näilisele hõrenemisele viitasid ka minimalistlikud motiivikordused muusikas. Neid valjenemas ja tihenemas kuuldes tekkis ajuti soov, et esitajad keeraksid rohkem vinti peale. Kui luua aegade segunemist ja aja mõiste suhtelisust kujutav kõlapilt, miks mitte illustreerida seda steve-reichiliku minimalismikäsituselusega. Pillipartiid võinuksid olla üksteise suhtes faasinihkes, siis oleks segaduse ja kontrasti efekt olnud veelgi suurem.

Kokku võttes mõjus "Tarkus" omamoodi südameheaduse manifesti või lahke õlapatsutusena, mis võiks ümberõeldult kõlada kas või nii: "Sõber, sa oled õigel teel! Ära muretse, kui sa ei näe ühtegi viita. Mõnikord peabki käima ainult oma südame sunni järgi ning õiged viidad löövad vajalikul hetkel plinkima sinus endas, nagu tulikirjas tabloo. Loo uuesti oma esisade tarkus, loo uuesti iseennast!"

Kes elab kooskõlas oma südame häälega, on kooskõlas kogu maailmaga. Teose lõppedes ei tiirelnud liblikad enam otsivalt ringi. Rahutu vaim oli leidnud oma sihi, arengutee iseeneses.

“Leigo järvemuusikast” ja mitte ainult

NELE-EVA STEINFELD

pianist

Juba kaksteist aastat on Otepää külje all paiknevail järvedel mängitud mitmesugust muusikat. Leigo talu peremees Tõnu Tamm võttis tänavu oma majapidamisse laagrisse Üle-eestilise Noorte Sümfooniaorkestri (ÜENSO), mille nädalane prooviaeg tipnes “Leigo järvemuusika” klassikapäeva (15. 08) võimsa lõppkontserdiga, kuhu kogunes peaaegu 3000 kuulajat. Kavast järeldub, et Leigol ei kardeta suuri koosseise ega keerukaid teoseid, sest peale Annely Peebo kõrgel tasemel esitatud ooperi- ja operetikava (klaveril Hartmuth Hudeček) ning Sven Kullerkupu meelelahutuslike variatsioonide Gustav Ernesaksa lastelaulule “Rongisõit” olid kavas Beethoveni üheksas sümfoonia ja “Wellingtoni lahing”, mille ettekandest Neeme Järvi juhatusel võtsid osa lisaks ÜENSO-le ka Tartu Ülikooli Akadeemiline Naiskoor, Revalia kammermeeskoor, ETV tütarlastekoor ja solistid Annely Peebo, Aile Asszonyi, Oliver Kuusik ja Atlan Karp.

Ent muusikaelu Lõuna-Eestis ei piirunud kesk augustikuud sugugi ainult “Leigo järvemuusikaga”, nagu publikule näida võis. Perekond Järvi, kes leidis tee Leigole juba eelmisel aastal, oli seegi kord kohal ja mitte üksnes esinemas. Neeme Järvi, kes tiheda töögraafiku kõrvalt igal aastal ka noorte dirigentide jaoks aega leiab, pidas tänavu vajalikuks kolida seni Pärnus Oistrahhi festivali ajal toimunud Järvi Suveakadeemia ümber Leigole ja Otepäele. 9.–16. augustini kestnud kursusel osales 12 dirigenti maailma erinevaist paigust, instrumendiks ÜENSO ja selle liikmetest moodustatud kammerorkester. Samal ajal toimusid Otepääl professor

Neeme Järvi juhatamas lisapala Suveakadeemia lõppkontserdil, Üle-eestilise Noorte Sümfooniaorkestri liikmetest moodustatud kammerorkestri taga jälgivad maestro dirigeerimiskunsti Suveakadeemia õpilased.

Tõnu Reimanni eestvedamisel keelpillimängijate meistrkursused, üks Otepää muusikakooli õpilastele (juhendaja T. Reimann) ja teine ÜENSO keelpillimängijatele, kus peale Reimanni andsid tunde Seppo Tukiainen (Soome), Arvo Leibur, Sigrid Kuulmann-Martin, Mihhail Zemtsov ja Teet Järvi.

Seoses keelpillikursuste ja Järvi Suveakadeemiaga toimus “Leigo järvemuusika” eel keelpillikursuslaste lõppkontsert ja unustamatult kõrgetasemeline öökonsert Otepää kirikus, kus kanti ette Nils Gade

Keelpillioktett ja Arnold Schönbergi sekssett “Kirgastunud öö”, esitajateks Arvo Leibur, Elar Kuiv, Sigrid Kuulmann-Martin, Harry Traksmann (viul), Mihhail Zemtsov, Kristiina Olev (vioola), Teet Järvi ja Marius Järvi (tšello). Järvi Suveakadeemia finaalski oli kaks lõppkontserti, millest esimene toimus samuti Otepää kirikus. Meeldejääv esitus oli J. S. Bachi Brandenburgi kontsert nr 5, kus soleerisid meisterlikult Maarika Järvi (flööt), Elar Kuiv (viul) ja Imbi Tarum (klavessiin) ning dirigeeris Naoki Tokuoaka (Jaapan).

“Leigo järvemusika” klassikapäeva lõppkontsert kulmineerus Beethoveni 9. sümfoonia ja “Wellingtoni lahingu” vaatamängulise esitusega.

FOTOD TAAVI KULL

Sügava mulje jättis Rudolf Tobiase “Ööpala”, mida juhata Sameer Patel (USA), ning kontserdi kõrghetk oli Max Bruchi Kontsert viiulile ja violale e-moll, mida juhata James Lowe (Suurbritannia). Teoses soleerisid kaks erinevat, ent teineteisega hästi haakuvat muusikut: lüürilise mängulaadiga Arvo Leibur ning energilise ja kõneka mängustiiliga Mihhail Zemtsov (vioola, Holland). Teine Suveakadeemia lõppkontsert oli omakorda “Leigo järvemusika” klassikapäeva avakontserdiks. Mõlemal lõppkontserdil astus lavale ka maestro Järvi, näidates lühida orkestripalaga musitseerimise kõrgtaset.

On tähelepanuväärne, et Eestis eksisteerib noortest muusikutest loodud orkester, mis annab aastas 30 kontserti. Selline kollektiiv on dirigent Jüri-Ruut Kanguri juhitud ÜENSO, mis asutati tema eestvedamisel 1995. aastal. Ja mis võiks olla noortest muusikutest koosnevale orkestrile parem väljakutse, kui töötada terve nädal muusikaloo tõsisema repertuaariga tippdirigent Neeme Järvi käe all. Noorte muusikute seisukohast on väga oluline, et eesti parim dirigent ei jääks nende jaoks kättesaamatusse kõrgusse, vaid et temaga saavutatakse elav ja õpetlik kontakt. Orkestri tööprotsessi saatis meeldiv õhkkond ning olulisi asju muusikas selgitati noortele otsekui muuseas. Peale Neeme Järvi, kelle juuresolekul toimusid peaaegu kõik orkestriproovid, juhendasid Suveakadeemiast osavõtjaid ja orkestrante ka Leonid Grin ja Paavo Järvi.

Kogu selle tervikliku koosluse olulisim märksõna on kõrg-professionaalsus, mille kogemine on arenevale noorele muusikule hädavajalik. Et selline asi üldse teoks sai, andsid lisaks Neeme Järville kaaluka panuse Tõnu Reimann, Jüri-Ruut Kangur, Lukas Groen ja Kristjan Hallik ning muidugi Tõnu Tamm, kelle 1998. aastal alustatud “Leigo järvemusika” ümber kogu nimetatud muusikategevus tänava koonduda võis. Jääb vaid üle tõdeda, et Beethoveni teoste ettekandega saadi nii sisulises kui ka tehnilises mõttes usumatult hästi hakkama ning publik sai meelde jääva elamuse. Muljet rikkus vaid katse-eksituse meetodil toimunud vabaõhukontserdi võimendamine, kuid õnneks mitte lõplikult. Vaatemänguline osa, mis kulmineerus teoses “Wellingtoni lahing”, oli tõeliselt vägev oma arvukate küünalde, võimsate tossavate lõkete, tulesõõride ja kahuripaukudega.

Eesti Pärimusmuusika Keskus kutsub:

pärimusmuusika galakontsert August Pulst 120

30. oktoobril

kell 19.00 Estonia kontserdisaalis

NB! Kontserdile järgneb pidu fuajees!

ÕIE SARV JA „ÕIÕ SETO“

EINO TARTES JA TOOMAS OJASAAR

TAIVO LEIS

ELMAR RUUSAMÄE

HARRI LINDMETS

ILMAR TIIDEBERG

JULIUS VILUMETS

KANNELKOND

SOFIA JOONS, MALL NEY JA ROBERT JÜRJENDAL

RAIT PIHLAP

IGOR TÕNURIST

ANSAMBEL ROO:TORO

ENE SALUMÄE

EMTA LAVAKUNSTIKOOLI 24. LENNU VOKAALANSAMBEL

TUULE KANN JA JAAK SOOÄÄR

ANTS TAUL KOOS TÛTARDE ANU JA TRIINUGA

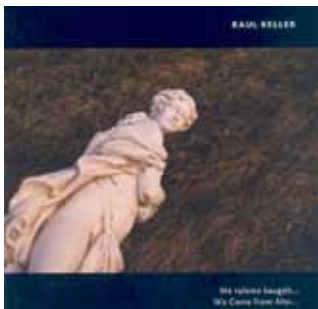
RAIVO JA KRISTA SILDOJA

JAAK JOHANSON

JÄRSUMÄE VIRVE PEREANSAMBEL

Piletid eelmüügist 150/100 kr, kohapeal 175/125 kr
Piletid müügil Piletilevis

Me tuleme kaugelt... Raul Keller.

MKDK Records mdkkcd0028

Helid ümbritsevad meid kõikjal, ent harilikult tajume neid kui märke, kui orientiire. Inimene räägib-laulab, telefon heliseb, muusikainstrument kõlab... See plaat kujutab endast tänuväärset katset näidata lõpmatu- sele läheneva keerukusega varjatud struktuuri, mis selle mõistelise, ilmse ja objektikeskse kuulamisviisi üldse võimalikuks teeb. Tumeda- toonilise *ambient*'i, konkreetse muusika ja lausmüra piirima ilu- kuvad kompositsioonid avavad heli- fomeni ühtaegu matemaatilisel ja poeetilisel. Keller ise kangastub al- keemikuna, kes paneb küll looduse "proovile", kuid ei formuleeri oma eksperimentide tulemusi kuivas teaduskeeles, vaid pigemini osutus- tes aine varjatud kvaliteetidele.

Plaadile jõudnud viis katsetust moodustavad ühtse terviku, mis avaneb eri nurkade alt. Üheks läbi- vaks jooneks on mäng mikro- ja

makrotasandi vahelise sõltuvusse- sega, mis näib viivat müstilise "üks kõiges" tunnetuseni. Kaoses pee- geldub kord, liivateras universum... Väikesest helisündmusest, näiteks katkenud telefonikõnest palas "Kaugjuhtimine", kasvab hooma- matute mõõtmetega massiiv, mis hakkab elama omaenda elu. Lume- palli efektile vastanduvad kergelt häiritud lihtsurelike anonüümsed häälekesed, kellele Keller on teose loomise käigus helistanud. Paha- aimamatute katsealuste viisakas ja asjalik, püüdlilik korduv, kuid para- tamatult tühjusse hajuv "Halloo!" lõikub gigantsesse helikontinuumi- se, mis nende individuaalsuse vek- torid viimaks enesega liidab. Sarna- selt kõikehõlmavas ja ülevas laadis kõlavad lood "Me tuleme kaugelt" ja "Kosmiline arusaamatus". Leidub ka paar humoorikat miniatuuri, näi- teks irooniline "Compact Disc Revolution Revisited", mis kollaaži vormis käsitab laserketast sarnasel lintmakkide ja muu käibelt kaduva helikolaga – oma algupärasest funktsioonist vabastatud masina- värgi ebatäiuslikkusest saab uuel ajajärgul ajakohatu iidol. Mulisev ja kihisev "Biomass" aga manab silme ette pentsikuvõitu pildi liigirikkast ürgmudast või millestki muust see- sugusest. Kuulata jõudehetkel ja kõrvaklappidega.

KAUR GARŠNEK
muusikakriitik

Eesti sõduri laulud II maailmasõjas. Eri esita- jad.

Grenader

See plaat käib kaasas ajaloolase Mart Laari kopsaka pildialbumiga "Eesti sõdur II Maailmasõjas", kuid seda saab soetada ka ilma raamatu- ta. Tõsi, sellisel juhul on ta mõneti kontekstist välja rebitud. Nii raama- tu kui ka plaadi puhul on proovitud unustada mundrite tegumoodi ja lippude värvi, keskendutud on meestele, keda saatus sundis erine- vate armeede eest verd valama. Plaadil on palasid nii Lindpriide kui ka Voldemar Kuslapi esituses, ent põhiraskust kannab Untsakate esi- lõotsamees, mitmest rahvamuusi- kakollektiivist tuntud Margus Põldsepp, kes moodustab koos kamraadidega ansambli Põldsepp ja pojad. Printsipiaalse Põldsepa pü- hendumus sõdurilauludele on siiras ja sügav ning neisse sisseelamine vaieldamatult autentne – ta on neid süvendatult uurinud juba paarküm- mend aastat. Muide, paljud üldrah-

valikult tuntud laulud on liikvele läi- nud just sõdurite suust.

Laias laastus jagunevad sõduri- laulud kaheks. Tempokamad, rütmi- kamad võitluslaulud võeti üles la- hinguvaimu ülalhoidmiseks. Sellised on näiteks Neuhammeris 1944. aas- tal loodud eesti leegioni "Laul sur- nupealuust" või *alikersanti* Endel Stafenau kirjutatud soomepoiste li- pulaul "Teid me tervitame". Teine pool on aga kardinaalselt erinev, lüüriline ja igatsev. Need on nukrad lood, mille sügavad ja hingecriipi- vad sõnad tulid otse nende meeste südamest, kes ei teadnud, kas nad saavad veel kunagi koju maha jää- nud kallimat näha. Nii on sündinud võrratud liigutavad ballaadid "Ilmeni ääres", "Lili Marleen" ja Idapataljonis loodud "Koduküla neiu". Viimane, vähem kui kaks mi- nutit kestev pala on kahtlemata üks hingelisemaid, nukramaid ja üleava- maid laule, mis pika aja jooksul mu kõrva paitanud.

Sõjal on mitu nägu, ka sõduri- laule on mitmesuguseid. Mitmeid laule lauldi muide mõlemal pool rin- net ja sõjamehed ei osanud hiljem isegi öelda, kummal poolel lugu sün- dis. "Eesti sõduri laulud II Maailma- sõjas" on üsna tähelepanuväärne võltspaatosesest ning libaepikast va- ba muusikaline dokument, millesse tasub süveneda. Surma palge ees loodud lauludel on eriline väärtus.

MARGUS HAAV
muusikakriitik

KUULA KA NEID

Imelaps.

Piret Muusik OÜ

Mullu jõulude ajal Estonias ka- vas olnud Piret Ripsi ja Leelo Tungla minimaalsikal on nüüd jõudnud ka heliplaadile. Laulu- laste ja teatri orkestri esituses kõlab kümnekond laulu, lisaks on plaadil fonogramm "ko- duseks musitseerimiseks".

Hopp! Klapp.

Klapp

Klapp on Eesti folgitrio, kuhu kuuluvad Toomas Valk (karmoš- ka), Jalmar Vabarna (kitarr) ja Kristjan Priks (tamburiin), kõik kolm ka laulavad. Kolmiku kavas on hoogne, kaasakiskuv, peami- selt Setomaalt pärit pärimus- muusika.

JOOSEP SANG

Oktoober

Tallinnas

1. 10 kell 19 Rahvusvahelise muusikapäeva ooperigala Rahvusoooper Estonias

2. 10 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoooper Estonias

2. 10 kell 19 Berlioz "Fausti needmine": ERSO, segakoor Latvija, Richard Carlucci (tenor), Stephanie Houtzeel (metsosopran), Jean-Luc Chaignaud (bass), Märt Jakobson (bass), Olari Elts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

3. 10 kell 12 Orelipooltund: Ulla Krigul toomkirikus

3. 10 kell 16 Helle Mustoneni mälestuskontsert: Hortus Musicus, Andres Mustonen (dirigent) toomkirikus

3. 10 kell 18 Mozart. Mendelssohn. Pärt: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester, Daniel Reuss (dirigent) Metodisti kirikus

3. 10 kell 19 Verdi ooper "Maskiball" Rahvusoooper Estonias

4. 10 kell 15 Bournonville'i ballett "Metshaldjas" Rahvusoooper Estonias *

6. 10 kell 18 Hoidkem oma minevikku. Helen Tobias-Duesberg 90: kõneleb Tiia Järg, muinasjuturaamatu "Vangistatud prints" esitus, Urmas Vulp (viul), Teele Jöks (metsosopran), Kristi Veeber (sopran), Marje Lohuaru, Piia Paemurru (klaver), TTÜ vilistlaste koor, dirigent Andres Heinapuu EMTA kammersaalis

6. 10 kell 19 Klaveriduo Kai Ratassep – Mati Mikalai Estonia kontserdisaalis

7. 10 kell 19 Akadeemiline kammermuusika: Ebe Müntel, Jorma Toots (klaver) Kadrioru lossis

8. 10 kell 19 Nixoni ballett Arnoldi muusikale "Kolm musketäri" Rahvusoooper Estonias

9. 10 kell 19 Puccini ooper "Tosca" Rahvusoooper Estonias

10. 10 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

10. 10 kell 15 Festival "Fiesta de la guitarra": Niels Ullner (tšello), Jesper Sivebaek (kitarr) Mederi saalis

10. 10 kell 16 Hortus Musicus Väravatornis

10. 10 kell 16 Meistrite Akadeemia: Anna-Liisa Bezrodny (viul), Matilda Kärkkäinen (klaver) Vene kultuurikes-

kuse väikeses saalis

10. 10 kell 17 Carpe Diem: Toomas Rull (löökpillid), Tom-Tomm Quintet Kumu auditooriumis

10. 10 kell 19 Akadeemiline kammermuusika: Henry-David Varena (tšello), Lea Leiten (klaver) Kadrioru lossis

10. 10 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoooper Estonias

11. 10 kell 15 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" Rahvusoooper Estonias

11. 10 kell 17 The Klezematics (USA) Estonia kontserdisaalis

11. 10 kell 18 Toompea muusikasalong. Corelli Musicu hooaja avakontsert "Roosikrants": Corelli Consort, Ann Wallström (barokkviiul) Ungern-Sternbergide linnapalees (Eesti Teaduste Akadeemias)

*

12. 10 kell 19.30 Improtest: Jean-Francois Pauvros Kanuti Gildi saalis

14. 10 kell 19 Vardan Ovsepyan (klaver), Ara Yaralyan (kontrabass), Tanel Ruben (trummid) Rahvusoooper Estonia talveaias

14. 10 kell 19 Nixoni ballett Arnoldi muusikale "Kolm musketäri" Rahvusoooper Estonias

15. 10 kell 19 Festival "Fiesta de la guitarra": Vahur Kubja, Dmitri Timošenko (kitarr) Vanalinna Muusikamajas

15. 10 kell 19 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" Rahvusoooper Estonias

16. 10 kell 19 Erkki-Sven Tüür 50: ERSO, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Arvo Volmer (dirigent) Estonia kontserdisaalis

16. 10 kell 19 Bournonville'i ballett "Metshaldjas" Rahvusoooper Estonias

17. 10 kell 12 ETV tütarlastekoor, Aarne Saluveer (dirigent), Deniss Kasparovitš (orel) toomkirikus

17. 10 kell 18 Kristian Benedikt (tenor), Jaanika Rand-Sirp (klaver) raekojas

17. 10 kell 19 Mozarti ooperi "Cosi fan tutte" esietendus Rahvusoooper Estonias

18. 10 kell 15 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvusoooper Estonias

18. 10 kell 15 Eesti Rahvsumeekoor 65: RAM, Ants Soots (dirigent) Estonia kontserdisaalis

*

20.–25. 10 NYFD-festival

21. 10 kell 15 Noorte Meistrite Akadeemia: Dots Rein Roosi löökpilliklassi üliõpilased Maarja Nuut, Mart Aus ja Petri Piiparinen Eesti Rahvusraamatukogu peanäitusesaalis

21. 10 kell 19 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusoooper Estonias

22. 10 kell 13 Kontsertetendus noortele "Romeo ja Julia": jutustajad Maria Soomets ja Taavi Tõnisson, kaastegevad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia lavakunstide osakonna tantsutudengid Estonia kontserdisaalis

22. 10 kell 19 Vihmandi ooper "Armastuse valem" Rahvusoooper Estonias

22. 10 kell 21 Frank Frank Von Krahli baaris

23. 10 kell 19 ERSO, Ralf Taal (klaver), Stefan Solyom (dirigent) Estonia kontserdisaalis

23. 10 kell 19 Vihmandi ooper "Armastuse valem" Rahvusoooper Estonias

24. 10 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus

24. 10 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoooper Estonias

25. 10 kell 15 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvusoooper Estonias

25. 10 kell 19 Tallinn 1960: Mare Väljataga (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofon), Olav Ehala (klaver), Toivo Unt (kontrabass) Mustpeade Majas *

27. 10 kell 19 Yossif Feigelson (tšello), Peep Lassmann (klaver) Estonia kontserdisaalis

28. 10 kell 19 Bournonville'i ballett "Metshaldjas" Rahvusoooper Estonias

28. 10 kell 19 Duo DJ Harlet & Kulno Rahvusoooperi Estonia talveaias

29. 10 kell 19 ERSO ja EMTA ühendorkester, Aleksandra Kamenskaja (klaver), Lutz Köhler (dirigent) Estonia kontserdisaalis

29. 10 kell 19 Verdi ooper "Traviata" Rahvusoooper Estonias

30. 10 kell 19 Vox Clamantis, Hortus Musicus, Arianna Savall (sopran), Charles Barbier (kontratenor),

Taniel Kirikal (kontratenor), Marco Ambrosini (nükkelharf) Niguliste kirik

30. 10 kell 19 Nixoni ballett Arnoldi muusikale "Kolm musketäri" Rahvusoooper Estonias

30. 10 kell 19 August Pulst 120: pärimusmuusika galakontsert Estonia kontserdisaalis

31. 10 kell 19 Verdi ooper "Traviata" Rahvusoooper Estonias

Tartus

2. 10 kell 18 Mozart. Mendelssohn. Pärt: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester, Daniel Reuss (dirigent) Jaani kirikus

2. 10 kell 19 Offenbachi ooper "Hoffmanni lood" Vanemuise suures majas

3. 10 kell 19 Berlioz "Fausti needmine": ERSO, segakoor Latvija, Richard Carlucci (tenor), Stephanie Houtzeel (metsosopran), Jean-Luc Chaignaud (bass), Märt Jakobson (bass), Olari Elts (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

3. 10 kell 19 Adami ballett "Giselle" Vanemuise suures majas *

6. 10 kell 15 Ooperitund "Appi! Ooper!?" Vanemuise suures majas

7. 10 kell 19 Klaveriduo Kai Ratassep – Mati Mikalai Tartu Ülikooli aulas

7. 10 kell 19 Styne'i muusikal "Sugar ehk džässis ainult tüdrukud" Vanemuise suures majas

8. 10 kell 11, 13 "Lotte ja Bruno muusikatund" Vanemuise väikeses majas

8. 10 kell 22 Carpe Diem: Toomas Rull (löökpillid), Tom-Tomm Quintet klubis Plink Plonk

9.–11. 10 XIV rahvusvaheline Tartu vanamuusika festival

9. 10 kell 19 The Klezematics (USA) Vanemuise kontserdimajas

9. 10 kell 19 Massenet' ooper "Manon" Vanemuise väikeses majas

10. 10 kell 12, 18 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" Vanemuise suures majas

11. 10 kell 15 Festival "Fiesta de la guitarra": Niels Ullner (tšello), Jesper Sivebaek (kitarr) Linnamuuseumis

11. 10 kell 16 Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" Vanemuise suures majas

*

- 13. 10** kell 19 Vardan Ovsepyan (klaver), Ara Yaralyan (kontrabass), Tanel Ruben (trummid) Vanemuise kontserdimajas
- 13. 10** kell 19 Ábrahâmi operett "Savoy ball" Vanemuise suures majas
- 14. 10** kell 11, 13 "Lotte ja Bruno muusikatund" Vanemuise väikeses majas
- 15. 10** kell 12 Ballett "Kevade" Vanemuise suures majas
- 16. 10** kell 19 Kristian Benedikt (tenor), Jaanika Rand-Sirp (klaver) Tartu Ülikooli aulas
- 16. 10** kell 19 Styne'i muusikal "Sugar ehk džässis ainult tüdrukud" Vanemuise suures majas
- 17. 10** kell 19 Adami ballett "Giselle" Vanemuise suures majas
- 18. 10** kell 16 Offenbachi ooper "Hoffmanni lood" Vanemuise suures majas
- *
- 20. 10** kell 12 Kontsert-etendus noortele "Romeo ja Julia": jutustajad Maria Soomets ja Taavi Tõnisson, kaastegevad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia lavakunstide osakonna tantsutudengid Vanemuise kontserdimajas
- 22. 10** kell 19 Ábrahâmi operett "Savoy ball" Vanemuise suures majas
- 23. 10** kell 19 Tšaikovski ballett "Uinut kaunitar" Vanemuise suures majas
- 24. 10** kell 12, 18 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" Vanemuise suures majas
- *
- 28. 10** kell 19 Yossif Feigelson (tšello), Peep Lassmann (klaver) Tartu Ülikooli aulas
- 28. 10** kell 19 Massenet' ooper "Manon" Vanemuise väikeses majas

Pärnus

- 1. 10** kell 19 Berlioz "Fausti needmine": ERSO, segakoor Latvija, Richard Carlucci (tenor), Stephanie Houtzeel (metsosopran), Jean-Luc Chaignaud (bass), Märt Jakobson (bass), Olari Elts (dirigent) Pärnu kontserdimajas
- 8. 10** kell 19 Pärnu Filharmoonia hooaja avakontsert: Pärnu Linna-

orkester, Jüri Alperen (dirigent) Pärnu kontserdimajas

10. 10 kell 19 The Klezmatiks (USA) Pärnu kontserdimajas

17. 10 kell 19 Eesti Rahvusmeeskoor 65: RAM, Ants Soots (dirigent) Pärnu kontserdimajas

22. 10 kell 19 Pärleid Põhjamaadest: Pärnu Linnaorkester raekojas

23. 10 kell 11 Kontsertetendus noortele "Romeo ja Julia": jutustajad Maria Soomets ja Taavi Tõnisson, kaastegevad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia lavakunstide osakonna tantsutudengid Pärnu kontserdimajas

25. 10 kell 17 Hortus Musicus Pärnu kontserdimajas

30. 10 kell 19 Viva oratorium! Heebrea reekviem: Nadia Kurem (sopran), Helen Lokuta (sopran), Taavi Tampuu (bariton), Voces Musicales, Pärnu Linnaorkester, Jüri Alperen ja Endrik Üksvärav (dirigendid) Pärnu kontserdimajas

31. 10 kell 19 Vox Clamantis, Hortus Musicus, Arianna Savall (sopran), Charles Barbier (kontratenor), Taniel Kirikal (kontratenor), Marco Ambrosini (nükkelharf) Elisabeti kirikus

Jõhvis

- 2. 10** kell 19 Hortus Musicus, tantsuteater Tee Kuubis, kunstiline juht Andres Mustonen Jõhvi kontserdimajas
- 8. 10** kell 19 The Klezmatiks (USA) Jõhvi kontserdimajas
- 15. 10** kell 19 Vardan Ovsepyan (klaver), Ara Yaralyan (kontrabass), Tanel Ruben (trummid) Jõhvi kontserdimajas
- 25. 10** kell 16 Ballett "Kevade" Jõhvi kontserdimajas
- 31. 10** kell 17 J. M. Haydni Reekviem c-moll: Tallinna Kammerorkester, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Heli Veskus (sopran), Monika-Evelin Liiv (metsosopran), Oliver Kuusik (tenor), Taimo Toomast (bariton), Andres Mustonen (dirigent) Mihkli kirikus

Viljandis

- 2., 3. 10** Pärnumuusika Lõikuspeo

kontserdid Pärnumuusika Aidas

4. 10 kell 16 Peegelpildid: Jamaika, USA, Soome, Rootsi ja Eesti artiste muusikaline tantsuetendus Pärnumuusika Aidas

9. 10 kell 19 Carpe Diem: Toomas Rull (löökpillid), Tom-Tomm Quintet Viljandi Kultuuriakadeemia *black-box* saalis

10. 10 kell 19 Joel Sebungo (Uganda) Pärnumuusika Aidas

10. 10 kell 23 Aidakvaarium vol 5: DJ Dave Storm Pärnumuusika Aida klaasos

13. 10 kell 18 Omakultuuriakadeemia: kontsertkohtumine Eesti Kirjandusmuuseumi vanemteadur Mall Hiimäega Pärnumuusika Aidas

15. 10 kell 20 Hõimupäevade kontserdid (saamid, karjalased) Pärnumuusika Aidas

16. 10 kell 18 Hõimurahvaste ühis-kontsert Pärnumuusika Aidas

20. 10 kell 18 Kinobuss esitleb filmi "Taarka" Pärnumuusika Aidas

24. 10 kell 11 Perehommik pärimumuusikaga: Cätlin Jaago (torupill, vilepill, parmupill)

27. 10 kell 18 Omakultuuriakadeemia loeng

Mujal Eestis

- 2. 10** kell 17 Hingemuusika: kammerkontsert Sillamäe Astangu koolis
- 2. 10** kell 20 Hanna-Liina Vösa (vokaal), Tarmo Eespero (klaver) Ruusa kultuurimajas
- 3. 10** kell 14 Chalice ja Revalia kammermeeskoor, kunstiline juht Hirvo Surva Narva kultuurimajas Geneva
- 4. 10** kell 18 Klaveriduo Kai Ratas-sepp – Mati Mikalai Viljandi Jaani kirikus
- 5. 10** kell 14 Tšellokvartett C-Jam Adavere mõisas
- 5. 10** kell 18 Tšellokvartett C-Jam Valga kultuuri- ja huvialakeskuses
- 9. 10** kell 17 Meistrite Akadeemia: Anna-Liisa Bezrodny (viul), Matilda Kärkkäinen (klaver) Rakvere rahvamajas
- 9. 10** kell 19 Virgo Veldi (saksofon), Heiki Mätlik (kitarr) Harmi mõisas

10. 10 kell 18 Mõisaromantika. Corelli Musicu hooaja avakontsert "Roosikrants": Corelli Consort, Ann Wallström (barokkviul) Tõstamaa mõisas

28. 10 kell 18 Festival "Fiesta de la guitarra": Peep ja Priit Petersoni kitariduo Valga muuseumis

29. 10 kell 18 Hingemuusika: Klaveriduo Kai Ratas-sepp – Mati Mikalai Häädemeeste muusikakoolis

29. 10 kell 19 Festival "Fiesta de la guitarra": väliskülastiste kontsert Otepää raekojas

29. 10 kell 19 Age Juurikas (klaver), David Vseviov (tekst) Palamuse rahvamajas

30. 10 kell 20 Kitarriduo Kristo Käo – Jorma Puusaag Otepää raekojas

31. 10 kell 19 Kitarriseltsi aastaseminari lõppkontsert Otepää raekojas

Andmed on kontrollitud 16. septembril. Täpsem info kodulehekülgedel. NB! Novembri kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. oktoobriks aadressil kai.tamm@ema.edu.ee

BDG ja **MARTELL** esitlevad:
SUUR OOPERIÕHTU
Georges Bizet **CARMEN**
 Otseülekannet LA SCALA ooperiteatri hooaja avatenduselt
7. detsembril 19.00 Nokia Kontserdimajas
 Solaris Keskuses

PILETID MÜÜGIL!
www.fbi.ee

PILETILEVI
 TICKETPRO

Postimees

Raadio

TEATRO SCALA

Nokia Kontserdimaja
 Nokia Concert Hall

SOLARIS

XI Rahvusvaheline festival
29 - 31 OKTOBER 2009

29. okt. 20.00
BOB FERREL (USA)
 Tõnu Najissoo, Toivo Unt,
 Brian Melvin, Eduard Akkulin
 Glehni loss

30. okt. 19.00
TIIT KIKAS
 Nõmme Rahu Kirik

31. okt. 15.00
Kusti Lemba trio
 solist Teele Viira
 Nõmme Muuseum (tasuta)

17.00 Rimmel ja Rimmel
 Nõmme Lunastaja Kirik

18.30 Mai Jõgi trio
 Nõmme Kultuurikeskus

20.00 VADRAN OVSEPIAN TRIO (USA - Eesti)
 Ara Yaralyan, Tanel Ruben

JOLANTA GULBE & RIGA GROOVE ELECTRO (Läti)
 feat. Aivar Vassiljev
 Nõmme Kultuurikeskus

Info: www.nommejazz.ee ja www.kultuuri.net
 Piletid saadaval Piletilevi müügikohtades
 Meediapartner: Eesti Päevaleht

NÕMME JAZZ

Nõmme Linnaosa Valitsus
 Tallinn... 2011
 OBER HAUS
 KULTUURIMINISTEERIUM
 EESTI KULTURIKAPITAL
 Pernod Ricard Estonia
 NÕMME KULTUURIKESKUS
 TALLINNA TEHNIKALIKOOL

URMAS ALENDERI LAULUDE KONTSERDID

09.11 Estonia kontserdisaal, Tallinn

11.11 Pärnu kontserdimaja

12.11 Vanemuise kontserdimaja, Tartu

Projektis osalevad:

Margus Vaher, laul

Tuuli Taul, laul

Lenna Kuurmaa, laul

Arno Suislep, laul

Margus Kappell, klaver

Ursel Oja, klaver

Ain Varts, kitarr

Kontserdid algavad
 kell 19:00

Esitamisele tulevad
 nii Alenderi enda
 kirjutatud palad kui
 ka tema poolt tuntuks
 lauldud Rein Rannapi,
 Jaanus Nõgisto ja teiste
 heliloojate teosed.

Piletid müügil Piletilevi
 müügipunktides ja
 internetis
www.piletilevi.ee

Täpsem info: www.beritkontsert.ee

Kontserte korraldab:

Koostööpartnerid:

Postimees **ilm.ee**

LOODUSESÕBER

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdid oktoobris

4. oktoober kell 16.00

Vanalinna Muusikamaja
KEELPILLIKVARTETT Danae Taamal,
Kristel Arund (viul), Laur Eensalu,
Johanna Vahermägi (vioola),
Ardo Västrik (tšello)

6. oktoober kell 18.00

EMTA kammersaal
HELEN TOBIAS-DUESBERG 90
Jubilarist kõneleb TIIA JÄRG,
toimub muinasjuturaamatu "Vangistatud Prints" esitus
Esinevad: Urmas Vulp (viul), Teele Jõks (metsosopran),
Kristi Veeber (sopran), Marje Lohuaru ja Piia Paemurru
(klaver), TTÜ vilistlaste koor, dirigent Andres Heinapuu

10. oktoober kell 18.00

EMTA kammersaal
JUBILATE
FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY 200

16. oktoober kell 18.00

EMTA kammersaal
JUBILATE
ERKKI-SVEN TÜÜR 50

23. oktoober kell 18.00

EMTA kammersaal
JUBILATE
KALJU TERASMAA 75

24. oktoober kell 18.00

EMTA kammersaal
JUBILATE
BRUNO LUKK 100

EESTI
KLAVERIÕPETAJATE
ÜHING
EPTA ESTONIA

XV üle-Eestilised klaveriõpetajate päevad "Bruno Lukk - 100" "EKÜ - 20" "KÕP - 15"

24. - 26. oktoobril
EMTAs (Rävala pst 16)
ja Nõmme Muusikakoolis
(Tallinn Pärnu mnt 320)

"Bruno Lukki päev"

24. oktoober

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

- Esimene Bruno Lukki nimeline klaverikonverents (ettekandjad: Arbo Valdma, Toivo Nahkur, Lembit Orgse, Lauri Väinmaa, Age Juurikas, Mart Ernesaks jt)
- Esitlused: mälestusteraamat Bruno Lukist "Meistri haare" ja CD-plaat "Bruno Lukk ja eesti klaverimuusika"
- Bruno Lukki õpilaste kontsert

"Klaveriõpetajate päevad"

25. -26. oktoober

- Klaverimängu õpitoad
- Loomingu õpitoad õpetajatele
- Loomingu õpitoad õpilastele
- Loeng: Arbo Valdma "Seitseist aastate jooksul unustatud tööde harjutamisest"
- Kohtumine Kalle Randaluga
- Vestlusring: "Quo vadis, EML klaveriõpilaste konkurss?" - moderaator Lembit Orgse
- Esitus: Riine Pajusaare noot "Pillid laulavad"
- Õpilaste lõppkontsert
- Juubeliõhtu: "EKÜ - 20, KÕP - 15" Bruno Lukki nimelise klaveriõpetaja stipendiumi üleandmine, pidukõned ja palju muud põnevat

Täpsem info: www.epta.ee

Tallinna Filharmonia kontserdid

oktoober 2009

ALTIA
— EESTI —

25. OKTOOBER 19.00 MUSTPEADE MAJA

SALONG TALLINN 1960

MARE VÄLJATAGA vokaal
LEMBIT SAARSALU saksofon
OLAV EHALA klaver
TOIVO UNT kontrabass
Stiil LIIVIKA PÕVAT-STRAUS
Video GERD TAMMIST

*Uno Naissoo, Aarne Didi, Evald
Vainu ja Olav Ehala muusika*

Koostöös: Pagaripoisid, Carmen Catering,
stiilifotograaf Sven Tupits

Piletid 325 kr (piletihinnas soolased
ja magusad suupisted ning joogid)

30. OKTOOBER 19.00 PÄRNU KONTSERDIMAJA
1. NOVEMBER 19.00 TALLINNA JAANI KIRIK

VIVA ORATORIO!

Hingedepäeva kontsert

HEEBREA REEKVIEM
ülüstusega leina vastu

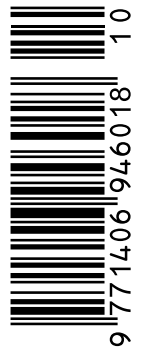
NADIA KUREM sopran
HELEN LOKUTA metsosopran
TAAVI TAMPUU bariton
VOCES MUSICALES
PÄRNU LINNAORKESTER
Dirigendid JÜRI ALPERTEN
ja ENDRIK ÜKSVÄRAV

Eric Zeisl
Requiem Ebraico: 92 Psalm (1945)

Arvo Pärt
Which Was the Son of ...
Most Holy Mother of God
The Woman with the Alabaster Box
Tribute to Caesar

Koostöös Pärnu Filharmoniaga

Sissepääs tasuta
Tallinna kontserdi annetused Jaani
kiriku orelifondi toetuseks

TALLINNA FILHARMOONIA
Tel 669 9940 | www.filharmonia.ee

Piletid müügil Piletilevi ja Piletimaailma müügikohtades,
www.piletilevi.ee ja www.piletimaailm.com.
Soodustused EMÕL liikmetele, pensionäridele, (üli)õpilastele.

